

TAMPEREEN YLIOPISTO

Anna-Maria Pekkinen

MUSTAVALKOISIA PUHEENVUOROJA
– rasismi internetin keskustelupalstoilla

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2005

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

PEKKINEN, ANNA-MARIA: Mustavalkoisia puheenvuoroja – rasismi internetin keskustelupalstoilla

Pro gradu –tutkielma, 79 s., 4 liites.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2005

Tutkielman aiheena on internetin keskustelupalstat ja niillä esiintyvä rasismi sekä suvaitsemattomuuteen liittyvä viestintä. Vierasvihaiset tahot eivät juuri saa ääntään kuuluville valtamediassa, mutta verkossa myös suvaitsemattoman sanalla on sijansa. Opinnäytteessä kuvaillaan ja selvitetään tätä ilmiötä kolmen eri keskustelupalstan kautta. Menetelminä ovat sisällön- ja keskustelun-analyysi.

Internet on paikka, jossa erilaiset etniset vähemmistöt ja valtaväestö voisivat kohdata toisensa ennakkoluuloja purkavalla tavalla. Keskustelupalstoista näyttäisi kuitenkin muodostuneen rasististen *realistien* ja suvaitsevaisten *hyysäreiden* taistelutanner, josta itse puheen kohde eli erityisesti maahanmuuttajat puuttuvat käytännössä kokonaan. Keskustelun osapuolet pitävät tiukasti kiinni omista mustavalkoisista mielipiteistään, ja muiden ajatuksia ei olla valmiita ”kuuntelemaan”. Aidon dialogin sijasta rasismiin liittyvät verkkokeskustelut muistuttavat lähinnä rönsyilevää monologiin sarjaa.

Toisin kuin yleensä kasvotusten käydyssä keskustelussa, internetissä vallitsee konfliktihakuisuus, haistattelu ja muiden mollaaminen. Näin ollen arkisen jutustelun säännöt eivät päde verkossa, jossa viestinnän ja vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta tärkeät koodit vielä hakevat muotoaan. Vallitsevaa tilannetta kuvaa käsitepari semioottinen kaaos, sillä informaation tulviessa moni keskustelu tyrehtyy muun muassa aiheen karkaamisen, provokaatioyrittysten ja kommunikaatiokatkosten vuoksi.

Keskusteluryhmät voisivat ideaalissa tapauksessa muistuttaa toria antiikin ajan Kreikassa, mutta tutkimusaineiston perusteella sopivampi metafora on huonomaineinen lähiöpubi. Esteenä ei ole tekniikka, vaan keskustelijat tarvitsisivat tiellä dialogisuuteen sekä kohteliaan kuuntelemisen, argumentoinnin että medianluvun taitoja.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	5
1.1 RASISMI KUKOISTAA INTERNETISSÄ	5
1.2 VERKKO SUVAITSEVAISUUDEN EDISTÄJÄNÄ TAI ESTÄJÄNÄ	6
1.3 PAIKANNUS SUVAITSEVAISUUDEN JANALLE	8
2 RASISMIN MÄÄRITTELYÄ	10
2.1 RYHMIEN RODULLISTAMINEN	10
2.2 VIERAAN PELOSTA KOHTI KSENOSOFIAA	11
2.3 KANSANRYHMÄÄ VASTAAN KIIHOTTAMINEN	13
3 RASISMIN HISTORIA	15
3.1 SIIRTOMAAVALLAT TARVITSIVAT RASISMIA	15
3.2 SYITÄ SUVAITSEMATTOMUUTEEN	16
3.2.1 <i>Uskonto</i>	16
3.2.2 <i>Veren puhtaus</i>	17
3.2.3 <i>Tiede todistajana</i>	18
3.2.4 <i>Seksuaalisuus</i>	19
3.2.5 <i>Esteettisyys</i>	20
3.2.6 <i>Luonnollisesti rasisti</i>	21
3.2.7 <i>Kulttuuri</i>	21
3.2.8 <i>Politiikka</i>	22
4 INTERNETIN SUVAITSEMATTOMAT ULOTTUVUUDET	24
4.1 VERKOSSA TARVITAAN VASTUSTUSKYKYÄ	24
4.2 RASISMIN KOLME TASOA	25
4.2.1 <i>Suomalaisuuden korostaminen</i>	26
4.2.2 <i>Maahanmuuttajien torjuminen</i>	26
4.2.3 <i>Toiminnallisuus</i>	27
4.3 VIHA NÄYTETÄÄN AVOIMESTI	28
4.4 INTERNETIN JA KESKUSTELURYHMIEN KÄYTTÄJÄN PROFIILI	29
5 TUTKIMUSKYSYMYKSET	31
6 TUTKIMUSAINEISTO	32
7 KESKUSTELUPALSTOJEN PIIRTEITÄ	34
7.1 METAFORANA LÄHIÖPUBI	34
7.2 ANONYIMIT KIRJOITTAVAT AJAN KUTISTUESSA	35
7.3 MIKSI INTERNETISSÄ KESKUSTELLAAN?	36

8 AIKAISEMMIN TUTKITTUA OMAN AINEISTON VALOSSA.....	38
8.1 ENSIMMÄISIÄ EMPIIRISIÄ ASKELEITA	38
8.2 VÄHEMMISTÖ TUOTTAA ENEMMISTÖN VIESTEISTÄ	38
8.3 KESKUSTELUFOORUMIT TÄYTTÄVÄT TIEDOLLISIA AUKKOJA.....	40
9 RASISMIKESKUSTELUJEN SISÄLTÖJÄ	42
9.1 ETNISET HIERARKIAT	42
9.2 KESKUSTELUJEN AIHEITA.....	43
10 METODI MATKASSA AINEISTOA KOHTI	46
10.1 KESKUSTELUANALYYSIN PERIAATTEITA	46
10.2 HYMIÖ EKSYY ASIAN VIEREEN	48
10.3 DIALOGISUUTTA JÄLJITTÄMÄSSÄ	50
10.4 DIALOGIN SIJASTA MONOLOGEJA	51
10.5 KERTOMUKSET OVAT OSA VUOROVAIKUTUSTA	53
10.6 KESKUSTELUN TARKASTELUA VIERUSPARIEN AVULLA.....	54
10.7 KESKUSTELUJOIDEN ROOLIT	56
11 VERKOSSA VALLITSEE SEMIOOTTINEN KAAOS	60
11.1 FEIKKEJÄ JA PROVOKAATIOYRITYKSIÄ.....	60
11.2 KARKAAVIA AIHEITA JA AJATUKSIA	61
11.3 MONIEN TOTUUKSIEN MAAILMA.....	63
12 KESKUSTELUPALSTOJEN TILA JA TULEVAISUUDESTA.....	65
12.1 PERINTEINEN JOURNALISMI VAIKENEE.....	65
12.2 KUINKA VALVOA VERKKOA?	66
12.3 KESKUSTELUFOORUMI VOISI OLLA KUIN TORI ANTIIKIN KREIKASSA	67
12.4 MEDIALUKUTAIDON MERKITYS	68
12.5 ONKO MEDIATELLÄ VAIKUTUSTA KESKUSTELUIHIN?	69
12.6 ADIDAS-TOSSUINEN MIES MAJOITTUI HOTELLIIN.....	71
12.7 JATKOTUTKIMUKSIA TARVITAAN	72
LÄHTEET.....	74
LIITE 1.....	80
LIITE 2.....	81

1 Johdanto

1.1 Rasismi kukoistaa internetissä

Tutkimusten mukaan vierasvihaiset tahot ja erilaiset ääriliikkeet eivät juuri saa ääntään kuuluville suomalaisissa joukkoviestimissä (Raittila 2002). Niiden sijaan vaikuttaa siltä, että julkinen rasismiin liittyvä ja rasistinen keskustelu käydään pääsääntöisesti internetissä. Muussa mediassa valkoisen vallan lähettiläät ja ääri-isänmaalliset tahot ovat usein puheen kohteena, mutta heidän oma äänensä ei kauas kannu. Kun vierasvihaisista tahoista mediassa keskustellaan, esittelevät ajatuksiaan useimmiten viranomaiset ja erilaiset asiantuntijat.

Internetissä sen sijaan myös suvaitsemattomien sanalla on sijansa, vaikka valtiolta on pyrkinyt estämään rasististen ajatuksen levittämistä verkossa. Lain valvonta on kuitenkin osoittautunut käytännössä vaikeaksi. Esimerkiksi skinheadit ovat hyödyntäneet tilaisuuden ja julistavat vihaansa verkossa useilla sivustoilla aivan avoimesti. Tarjonta on kirjavaa, ja pienen etsimisen jälkeen jokainen aatteesta kiinnostunut löytäneekin tarkoituksiinsa sopivaa materiaalia. Maahanmuuttajia vastustavaa ärsyttää erityisesti se, että hän ei saa olla ylpeä rodustaan ja puolustaa sitä uhan edessä. Julkisuudessa tuntuvat skinien mielestä pääsevän esiin vain vähemmistöjen kaltoin kohtelua käsittelevät uutiset, ja arjalaisia lukuun ottamatta kaikki muut saavat suosia avoimesti omaa rotuaan. (Pekkinen 2002b)

Kartoitin keväällä 2002 Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä netin rasistisia sisältöjä, ja erityisesti keskustelupalstat alkoivat vaikuttaa kiintoisalle jatkotyön aiheelle; verkossa vaihdetaan päivittäin jopa tuhansia aiheeseen liittyviä viestejä. Jatkotyöstä muotoutui muutaman vuoden aikana tämä tutkielma, jossa pohditaan internetin eettisiä ja sananvapaudellisia ulottuvuuksia. Mikään muu foorumi kun ei mahdollista tällä hetkellä maahanmuuttajien, suvaitsevaisten ja rasistien välistä viestintää verkon laajuisessa mittakaavassa. Käytetäänkö tätä mahdollisuutta kuitenkin positiivisesti hyväksi ja ennakkoluuloja purkavalla tavalla?

Ainakin periaatteessa on mahdollista, että rasistien ja suvaitsevaisten tai uussuomalaisten ja valtaväestön välille kehkeytyy verkossa aitoa vuorovaikutusta, jonka ansiosta rasistit saattaisivat muuttaa mielipiteitään suvaitsevaisempaan suuntaan. Toki on myös mahdollista, että oma muukalaisvastainen mielipide vain vahvistuu ja saa lisää pontta samanmielisten keskustelijoiden ansiosta. Samalla jotakin kansaa vastaan kohdistettu kiihotus tai erilaiset huhut voivat levitä nopeasti laajoille lukijakunnille.

Pro gradu –tutkielmassa tähdätään suurennuslasilla näitä internetin vuorovaikutusprosesseja rasismiin liittyvien keskustelujen kautta. Kasvokkain tapahtuvan jutustelun säännöt eivät päde ajatusten vaihtoon verkossa, jossa pelataan omia ja uusia sääntöjä noudattaen – tai noudattamatta. Juuri näiden lainalaisuuksien analysoiminen on työn keskeinen tarkoitus.

1.2 Verkko suvaitsevaisuuden edistäjänä tai estäjänä

Tietoverkot ovat muodostaneet vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan areenoita, jotka perustuvat vuoropuhelun kaltaiseen keskusteluun. Se on parhaimmillaan kuin kirjoitettua puhetta. Yhdistäviä tekijöitä ovat esimerkiksi ihmisten kohtaaminen, omien ajatusten ilmaiseminen ja vastavuoroisuus. Sekä kasvokkain että etäältä tapahtuvassa viestinnässä onnistuneen kohtaamisen edellytykset ovat samoja. Yhteisöllisen vuoropuhelun voima ja edellytykset ovat ihmisten välinen tasavertainen kumppanuus. (Puro & Matikainen 2000, 6)

Fisken mukaan mikä tahansa yritys kuunnella ja oppia siitä, mitä toinen kulttuuri haluaa sanoa, edistää valtasuhteiden tasa-arvoa. Näin on erityisesti silloin, kun se mitä lausutaan, saattaa olla jotain muuta kuin mitä kanssakeskustelija haluaa kuulla. (Fiske 1993, 134) Seuraavissa kappaleissa tarkastellaankin keskustelupalstoja kontakti- ja konfliktiteorioiden avulla, sillä ne tarjoavat kaksi erilaista näkökulmaa aiheeseen. Ensimmäisen mukaan internet voisi olla apuna taistelussa rasismia vastaan, ja jälkimmäisen valossa ulkomaalaisvastaisuus saattaa entisestään lisääntyä.

Kontaktiteorian mukaan jo yhden ulkoryhmään kuuluvan jäsenen tunteminen vähentää syrjintää myös muita ryhmän jäseniä kohtaan. Rasismia esiintyy yleensä silloin, kun maahanmuuttajat tai muut vähemmistöt nähdään yhtenäisenä ja eriytymättömänä yksikkönä. (Liebkind, Haaramo & Jasinskaja-Lahti 2000, 59). Tämän ajatuksen valossa internet voi olla keskeinen viestin suvaitsevaisuuden kannalta, sillä tutkimusten mukaan myönteinen

asennemuutos saattaa syntyä monenlaisten kontaktien avulla. Yhteydet eivät välttämättä edellytä esimerkiksi osapuolten aseman tasavertaisuutta tai läheisyyden tunnetta (emt., 59). Kohtaamiset valtaväestön kanssa ovat muodossa tai toisessa kulttuurin oppimisen ja maahan sopeutumisen kannalta korvaamattomia välineitä (Liebkind 2000, 18–23).

Ottakaa pakolaisia töihin ja kavereiksi ennekuin he syrjäytyvät ja muodostavat omia ”alakulttuureitaan”. Vasta tällöin heistä on haittaa ”valtaväestölle”. (KissFM, 18.7.2002)

Jotta tällaisia kontakteja luotaisiin verkossa, täytyisi molempien osapuolten olla samassa paikassa ja lähes samaan aikaan. Eri etniset ryhmät ovat kyllä usein nettikeskusteluissa puheen kohteena, mutta he itse osallistuvat sananvaihtoon hyvin harvoin – tutkielman aineiston perusteella eivät käytännössä lainkaan. Suvaitsevaisuutta on hankala saavuttaa, jos valtaväestöön kuuluvat rähisevät palstoilla keskenään. Sen sijaan, että ajatuksia kehiteltäisiin ja jalostettaisiin, ihmiset äityvät yhä uudestaan hyökkäämään samoja peruseriaatteita vastusten tai niitä puolustamaan (Shirky 1995).

Miksi etnisten ryhmien edustajia ei sitten sivuilla näy? Kielitaito tai verkkoon pääsy lienevät ensisijaisia rajoittavia tekijöitä, mutta toisaalta omassa yhteisössä pysyminen suojaa vähemmistön jäseniä suorilta rasismilta ja -syrjinnän kokemuksilta. Ryhmä kykenee tarjoamaan sosiaalista tukea, joten sen jäsenet muodostavat tärkeän verkoston ajatellen esimerkiksi psykologista sopeutumista. Kontaktit valtaväestöön ovat kuitenkin kulttuurin oppimisen ja maahan sopeutumisen kannalta korvaamattomia välineitä. (esim. Liebkind 2000, 18–23) Vaikka tukea on tarjolla myös nettikeskusteluissa, on valtaosa puheenvuoroista vähemmistöjen kannalta kielteisiä.

Hussein yritä olla välittämättä, sillä me suomalaiset olemme helvetin pikkumaisia ja sisäänlämpeneviä. Oikein hävettää olla suomalainen! [...] Jasamisia sinulle ja ole ylpeä ihon väristäsi=) (Suomi24, 12.2.2002)

ne vitun somalit ei kuulu suomeen menis takaisin sinne mist o tullutkin [...] WHITE POWER SUOMI-FINLAND !!! PERKELE !!! (KissFM, 5.6.2002)

Työttömät ja somalit voi ajaa catepillarilla monttuun. Mitä niillä tekee? Aiheuttaa vain kuluja meille veronmaksajille. (Jippii, 24.1.2002)

Mun oma henkilökohtainen mielipide on että ainut hyvä arabi on kuollu arabi. (Suomi24, 13.2.2002)

Konfliktiteorian mukaan ulkomaalaisvastaisuus, rasismi ja syrjintä puolestaan lisääntyvät, kun eri ryhmät päätyvät tekemisiin toistensa kanssa, vähemmistöjen suhteellinen koko kasvaa ja enemmistö joutuu kilpailemaan vähemmistön kanssa samoista rajallisista voimavaroista. Näin ollen ennakkoluulot eivät katoakaan sitä mukaa, kun kanssakäyminen lisääntyy, tulee henkilökohtaiseksi ja molemminpuoliseksi. Vaikka kontaktin avulla ihmiset saavat tietoja toisesta ryhmästä, he eivät välttämättä muutu sen suvaitsevaisemmiksi. (Jaakkola 2000, 29)

Edellä esiteltyjä teorioita ei voi sen kummemmin kumota tai vahvistaa tutkielman aineiston perusteella. Kontakteja tai konfliktejakaan ei pääse syntymään, koska etniset vähemmistöt puuttuvat palstoilta. Valtaväestön rasistiset ja suvaitsevaiset edustajat sen sijaan ottavat tomerasti toisiinsa kontakteja, jotka päättyvät lähes poikkeuksetta ratkaisemattomiin konflikteihin.

1.3 Paikannus suvaitsevaisuuden janalle

Johdannossa on myös paikallaan pohtia tutkielman tekijän omaa eettisyyttä ja suhtautumista käsiteltävänä olevaan aiheeseen. En ole missään vaiheessa kertonut ”tutkimuskohteille”, että heidän kirjoituksiaan tarkkaillaan ja käytetään aineistona sekä esimerkkeinä opinnäytteessä. Jo varhaisessa vaiheessa syntyi päätös, etten osallistu keskusteluihin millään muotoa vaan tarkkailen niitä täysin ulkopuolisena. Olisihan ollut täysin mahdollista myös itse lähettellä aiheeseen liittyviä viestejä ja näin muovata keskustelun suuntaa haluamallaan tavalla. Kirjoittajien henkilöllisyys on joka tapauksessa suojattu, sillä internetissä ollaan jo valmiiksi anonyymeja.

On välttämätöntä todeta, että ”puhtaan” rasismin tai suvaitsevaisuuden määrittely on jokseenkin mahdotonta. Kyse on veteen piirretystä viivasta, jolle laki antaa vain suunnan. Ajattelen, että ennakkoluulottomuus tai -luuloisuus muodostaa eräänlaisen jatkumon, jonka ääripäissä ovat rasisti ja suvaitsevainen. Jokainen yksilö voidaan paikantaa tiettyyn kohtaan tällä janalla, mutta ääripäihin tuskin kukaan asettuu. Paikkakin saattaa vaihdella elämänsä eri vaiheissa.

Opinnäytetyön teon helpottamiseksi on kuitenkin välttämätöntä luokitella nettikeskustelijoita lähes yksiulotteisesti joko rasisteiksi tai suvaitseviksi, vaikka tällöin tehdään hyvin karkeita yleistyksiä. Samanaikaisesti täytyy välillä syyllistyä siihen samaan rodullistamiseen, jota

lukuisat tutkijat moittivat ja kritisoivat. Jos verkkokeskusteluja haluaa kuvailla ja analysoida, on välttämätöntä luokitella ihmisiä vaikkapa tumma- ja vaaleaihoisiin tai arabeihin ja afroamerikkalaisiin.

Tässä kohtaa tutkielmaa on välttämätöntä todeta, että myös oman paikkani määrittelemisen edellä kuvatulla rasistisuuden janalla on mietityttänyt monesti. Tutkielman vuoksi olen joutunut pohtimaan asenteitani tavallista enemmän. Lopputulos on, että sijoittaisin itseni jatkumon suvaitsevaan laitaan. Seikka on mielestäni tärkeää tehdä näkyväksi myös pro gradu -työn lukijoille, vaikka rasismin tutkijana minun on ollut pyrkimys suhtautua aiheeseen neutraalisti ja omat näkemykset unohtaen.

2 Rasismin määrittelyä

2.1 Ryhmien rodullistaminen

Tässä tutkielmassa rasismi ymmärretään niin kuin kuuluu sanan klassinen määritelmä. Siinä rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan jokin ihmisryhmä on toista ryhmää älyllisesti, moraalisesti tai kulttuurisesti ylivoimainen. Näiden verrattomien ominaisuuksien katsotaan myös periytyvän sukupolvelta toiselle. (Liebkind 1994, 39) Rasismiksi luokitellaan kaikki ne prosessit, jotka tahallaan tai tarkoittamatta johtavat jonkin alistetun ryhmän jatkuvaan syrjintään (Miles 1994, 78).

Se että vahemmistot ovat sankareita elokuvissa on vaan sentakia, että se on poliittisesti oikein. Se on oikein että arabit leimataan rikollisiksi. Sitahan ne ovatkin. (Jippii, 20.1.2002)

Neekerirotu on vähempiälyistä kuin valkoiset. [...] Älykkyysjakauma painottuu noin 80-85 lukemaan. Älykkyysosamäärä 80 on debiilin raja valkoisen rodun piirissä. (Suomi24, 23.1.2002)

Rodullistaminen alkaa ihmisten luokittelusta ryhmiin ulkoisesti havaittavien ominaisuuksien perusteella. Luotuihin ihmisluokkiin ryhdytään sittemmin liittämään myös ei-näkyviä ominaisuuksia kuten luonteenpiirteitä ja arvoja. Näin rodusta tehdään sosiaalisia ryhmiä. Kohtalokkain vaihe tässä prosessissa on kuitenkin rodullistettujen ihmisluokkien arvottaminen; toista etnistä ryhmää pidetään alempiarvoisena ja kielteisenä, mikä on vastakohta oman ryhmän myönteisille ominaisuuksille. Tähän liitetään usein myös mielikuvia ihmisten biologisesta ”puhtaudesta”. Prosessi mahdollistaa myös rodullistetun ryhmän ihmisarvon riistämisen.

Kaikki neekerit&yms eläimet teurastamon kautta sikojen rehuksi!! (KissFM, 21.7.2002)

Jokainen sompanssi siittää 10 apinaa nostamaan sossukorvauksia että jaksaa loisia asemalla. Ensin Helsinki tulle täyteen veteliä morkkakorvia. Suomalaiset joutuvat siirtymään muualle kun neekereitä ei voi siirtää, koska se ei kuulu kulttuuriin. Kohta ne neekeröittävät koko maan. Fiksut pakenevat ulkomaille. Kohta on sota ja neekerit voittavat lukumäärällään. (Jippii, 14.4.2002)

Sekarotuiset ihmiset ovat saastaa! Mustat pysykööt mustina, ja valkoiset vaaleina! Jos näette sekarotuisen ihmisen, lapsen tai aikuisen, tehkää sille selväksi, että on sekarotuinen ja alempiarvoinen kuin valkoinen tai musta! (Jippii, 20.1.2002)

Nettikeskusteluissa erityisesti somalit ovat niin sanottu rodullistettu ryhmä, jonka ihmisarvo asetetaan kyseenalaiseksi. *Somalien tavat eivät kuulu ihmisten yhteiskuntaan.* Käänteisestihän tällaisessa kommentissa tullaan siis sanoneeksi, että somalit eivät ole ihmisiä.

Keskimäärin suomalaiset suhtautuvat myönteisimmin inkerinsuomalaisten, anglosaksien ja pohjoismaalaisten maahanmuuttoon. Kielteisimpänä pidetään venäläisten, arabien ja somalialaisten tuloa maahan. Nämä ryhmät eivät ole ”syyllistyneet” työpaikkojen viemiseen, vaan pulmaksi on muodostunut sosiaaliturvan varassa eläminen. Torjuvimmin suomalaiset suhtautuvat meitä köyhemmistä maista tuleviin ja ulkonäöltään sekä kulttuuriltaan selvästi erottuviin henkilöihin. (Jaakkola 2000, 33 ja 24)

Analysoin vuoden 2002 keväällä Ilta-Sanomien verkkoyleisönosastolla käytyä keskustelua, joka ajoittui Ranskan presidentinvaalien yhteyteen. Tapaus Le Pen aiheutti kiivasta väittelyä myös Suomessa aiheista monikulttuurisuus, rasismi ja maahanmuuttajat. Kirvonneet kommentit olivat hyvin samankaltaisia kuin pro gradu –tutkielman aineistoon kuuluvissa keskusteluissa. (Pekkinen 2002a, 77–79)

Suurin osa iltapäivälehdessä palstalle ajatuksiaan rustanneista kaipasi kiristystä siirtolaispolitiikkaan, sillä nykyisellään *Afrikasta virtaa Eurooppaan ihmisiä, joilla ei ole mitään annettavaa maanosallemme.* Eräänlainen *maahanmuuttajamateriaaliin kohdistettava laaduntarkkailu* sai vankan kannatuksen. Kirjoittajat siis toivottivat Suomeen tervetulleiksi tulokkaat, jotka ovat käyneet kouluja, hankkivat mielellään työpaikan jo ennakkoon ja ennen kaikkea elävät länsimaisten tapojen mukaisesti. Monen mielestä vain kohdemaalleen hyödyllisten muuttajien tulo pitäisi sijaan, että sopeutetaan kaikki Pohjolan perukoille eksyvät. Värillä ei siis välttämättä ole valtavasti väliä, mutta laadulla ja hyödyllisyydellä sitäkin enemmän. (Pekkinen 2002a, 77–79)

2.2 Vieraan pelosta kohti ksenosofiaa

Maamme kulttuurissa elää edelleen talonpoikaisen perinteen leima, joka ilmenee kaupunkien suhteellisen myöhäisenä kehityksenä. Perinne on johtanut varsin heterogeeniseen Suomi-

kuvaan, mikä näkyy ainakin jonkinasteisena yhtenäiskulttuurin korostamisena ja erilaisuuden sietokyvyn suhteellisena kehittymättömyytenä. Loppujen lopuksihan kyse on siitä, kenen katsotaan kuuluvan joukkoon ja olevan osa normia (Lehtonen & Löytty 2003, 8–12)

Suvaitsevaisuudesta Suomessa toki puhutaan monissa yhteyksissä, ja rasismin estämiseksi on pistetty pystyyn yksi jos toinen projekti. Silti jo itse suvaitsevaisuus-sana kuvastaa tilanteen ongelmallisuutta. Kun sanon suvaitsevani vaikkapa aasialaisia, homoja, vanhuksia tai romaneja, nostan itseäni samalla mainitsemieni ryhmien yläpuolelle. Ikään kuin toinen ihminen tarvitsisi minulta siunauksen tai hyväksynnän olemassaololleen, koska ihonvärimme tai seksuaalinen suuntautumisemme eroavat hieman toisistaan.

Erilaisuuden ja yhteisöön kuulumisen suhteita on tarkasteltu lähinnä kahden toisilleen vastakkaisen paradigman kautta: ksenofobian eli vieraan pelon sekä ksenofilian eli vieraan ihailun. Nämä kaksi lähestymistapaa näyttäytyvät myös internetin keskustelumailmoissa, jossa erilaisuus on yhtä aikaa niin torjunnan kuin halun kohteena. (vertaa Lehtonen & Löytty 2003, 13) Lehtonen ja Löytty nimittävät oppimista erojen kanssa elämiseen ksenosofiaksi, vierasta koskevaksi viisaudeksi. Kyse ei ole tällöin ihmisten sivistymisestä tai kasvamisesta yhä suvaitsevammiksi, vaan ennen kaikkea sellaisten arkisten käytäntöjen löytämisestä, joissa erilainen ei näyttäydy outona ja pelottavana. Ksenosofian värittämässä maailmassa eletään ”Meitä on moneksi” –moton mukaisesti.

Suomi ei kuitenkaan ole ainoa maa maailmassa, jossa suvaitsevaisuuden eteen joudutaan tekemään töitä. Lähes kaikki kansakunnat hakevat Enzensbergerin mukaa oikeutuksen olemassaololleen itse laaditusta ja horjumattomasta syntymätodistuksesta. Eron tekemistä omien ja vieraiden ihmisten välille pidetään luonnollisena, vaikka tuo ero olisikin mitä kyseenalaisin. (Enzensberger 1992, 25)

Maahanmuuttajat saavat siis sitä varauksettomamman vastaanoton niin meillä kuin muualla, mitä korkeammin koulutettuja nämä ovat. Tummaihoisen Nobel-voittaja, aasialainen huippumuusikko ja intialainen atk-ammattilainen toivotetaan tervetulleeksi lähes poikkeuksetta kaikkialle. Rikkaiden liikkumisen vapauttakaan harvoin kyseenalaistetaan. (Enzensberger 1992, 35) Edellä mainittu pätee ainakin virallisiin tahoihin, poliitikkoihin ja viranomaisiin, mutta nettikeskusteluissa vauraskin etnisen vähemmistön edustaja saa osansa;

brain drain tuomitaan, koska viisaalla pitäisi olla älyä jäädä auttamaan omia kansalaisiaan, ja rikkauksia epäilleen puolestaan vääryydellä hankituiksi.

Aina vika ei ole yksin valtaväestössä, sillä myös eri vähemmistöt kalistelevat aseita toisiaan kohti. Enzensberger muistuttaa, että afroamerikkalaiset taistelevat juutalaisia vastaan, latinot korealaisia vastaan, haitilaiset syntyperäisiä mustia vastaan ja niin edelleen. Sosiaaliset konfliktit muuttuvat näin eräällä tapaa kansallisiksi. Oletettavasti monet uskovat edustavansa massoja, jotka eivät kuitenkaan seiso esitaistelijoiden takana. (Enzensberger 1992, 47–48)

2.3 Kansanryhmää vastaan kiihottaminen

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on säädetty rikolliseksi toiminnaksi Suomen laissa (rikoslain pykälä 11:8, asetettu 21.4.1995/578). Sen mukaan yleisön keskuuteen ei saa levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää. Kiihottaja voidaan tuomita sakkoihin tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen. Tämän lisäksi yksilöön tai tiettyyn perheeseen kohdistunut teko voidaan rangaista kunnianloukkausta koskevan normiston perusteella tai yksityiselämän loukkauksena. Edellä mainittujen ryhmien lisäksi kansanryhmänä voidaan pitää myös pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Laki kieltää myös sellaiset tekstit, jotka voidaan tulkita epäsuoriksi solvaaviksi ilmaisuiksi. (Kortteinen & Makkonen 2000, 41–42)

Nää maat saa syyttää itseään kun päästää tollasia sairaita paskoja maahan! Ne on eläimiä eikä niillä ole ihmisarvoa. Pyyhitään vaan kaikki ählämit maan päältä. (Jippii, 23.1.2002)

Somalit, ryssät, narkkarit, sivarit ja muut loiset pitää kivittää. (Jippii, 25.1.2002)

Kansanryhmää vastaan kiihottavan uhkauksen ei tarvitse on niin vakava, että ryhmän jäsenet joutuisivat pelkäämään turvallisuutensa tai omaisuutensa puolesta. Uhkauksen ei siis tarvitse olla konkreettinen, mutta vakava siinä määrin, että sillä voidaan arvioida olevan kielteisiä seuraamuksia koko ryhmälle. Tällainen voisi olla esimerkiksi taloudellisella boikotilla uhkaaminen. Rikoslain tunnusmerkistön saattaisi hyvin täyttää myös se, että henkilö vaatii poistettavaksi maassa laillisesti oleskelevaa etnistä tai kansallista ryhmää siksi, että se ei koskaan tule sopeutumaan valtaväestöön tai täyttämään yhteiskunnallisia velvollisuuksiaan. (Kortteinen & Makkonen 2000, 43–44) Tuomion on saanut esimerkiksi henkilö, joka painatti

ja myi T-paitoja, joissa luki teksti ”Suosi suomalaista – potki pakolaista”. Samansisältöisiä iskulauseita voi nähdä netissä koska tahansa.

Suomi suomalaisille! No oli miten oli.....mutta se on ainakin näin että –SUOSI SUOMALAISTA POTKI PAKOLAISTA!!! (Suomi24, 26.5.2002)

Pesäpallomaila on ollut varattuna. Ei ole vielä osunut hollille. (Jippii, 20.1.2002)

Sinänsä laki on sama, kiihottipa muita kansanryhmää vastaan kadulla tai tiedon valtaväylillä. Tosin anonyymipalvelinten kautta rasismia levittävää lähettäjä on lähes mahdoton saada vastuuseen kiihotuksen osalta. Anonyymien ilmaisun suoja kun voidaan murtaa vasta silloin, kun mahdollisesta rikoksesta saattaa seurata kuusi vuotta vankeutta tai vielä ankarampi rangaistus. Kuitenkin palvelimen ylläpitäjälle voi syntyä rikosoikeudellinen vastuu, jos hänelle on osoitettu, että sivustoja on käytetty rikollisen aineiston levittämiseen ja mihinkään toimenpiteisiin ei ryhdytä. (Kortteinen & Makkonen 2000, 45–48)

Vuoden 2004 tammikuussa tuli voimaan joukkoviestintään ja sananvapauteen liittyvä laki, joka koskee myös verkkojulkaisuja. Niiltä vaaditaan vastaavaa toimittajaa, joka viime kädessä ottaa vastuun sivustojen sisällöistä. Verkkojulkaisun edellytys on kuitenkin se, että siellä käyty keskustelu käsitellään toimituksellisesti. Muissakin tapauksissa ylläpitäjällä on reagoitivelvollisuus, mikäli viranomaisilta tai käyttäjiltä tulee palautetta vaikkapa rasististen kirjoitusten vuoksi. (HS A6, 21.4.2004)

Käytännössä ongelmana on myös lakimuutoksen jälkeen ainakin toistaiseksi ollut ennakkotapausten puuttuminen, mikä on hankaloittanut viranomaisten toimintaa internetissä leviävän rasismin kitkemisessä. Rajojen veto tuottaa vaikeuksia; milloin on kyse sananvapauden toteutumisesta, milloin kansanryhmää vastaan kiihottamisesta? Tätä kirjoittaessani tiedän, että muutamilla kotisivuilla olevan rasistisen materiaalin vuoksi on tehty rikosilmoitus ja myös tutkinta on aloitettu syksyllä 2004. Keskustelupalsojen osalta tilanne on kuitenkin edellistäkin hankalampi.

3 Rasismin historia

3.1 Siirtomaavallat tarvitsivat rasismia

Historiallisesti ajatellen rasismi on nuori ilmiö. Sen eräänlaisena syntymän ajankohtana pidetään vuotta 1492, jolloin Kolumbus purjehti länteen etsiessään meritietä Intiaan, Espanjan takaisinvalloitus päättyi Granadan valtaamiseen maureilta, ja juutalaiset karkotettiin maasta. Moderni rasismi synnyttiin, jotta Euroopan valtakulttuurit saattoivat oikeuttaa ideologiansa. Avoin ja/tai piilevä rasismi alkoi leimata siirtomaavaltujen suhtautumista hallitsemiensa alueiden alkuperäisväestöön. Rasismia tarvittiin, sillä orjuus näytti kaipaavan uudella ajalla erityisen moraalisen perustelun. Myöhemmin orjuus puolestaan totutti valkoisen väestön näkemään mustat alempiarvoisina. (Isaksson & Jokisalo 1998, 8–9, 31, 63)

Rasismi esiintyi käsitteenä ensimmäisen kerran 1930-luvulla kirjoituksissa, joissa arvosteltiin kansallissosialistisen Saksan tapaa oikeuttaa syrjiminen rotuteorioiden avulla. Eurooppalaiset oppineet olivat sisäistäneet rasistiset näkemykset hyvin; ihmiskunnan jakaantumista fyysisesti ja psyykkisesti erottuviin rotuihin pidettiin itsestäänselvyytenä 1900-luvun alkuvuosikymmenille saakka. Valistuneiden eurooppalaisten mielestä oli varmaa, että rodut olivat eriarvoisia ennen kaikkea älyllisesti, moraalisesti ja kulttuurisesti. (Isaksson & Jokisalo 1998, 10)

Rotu-käsitteenä oli tärkeä askel, sillä myöhemmin sille annettiin biologinen sisältö, joka legitimoitiin ”tieteellisesti” biologisella hierarkialla. Käsite on säilynyt, vaikka tutkimukset ovat sittemmin osoittaneet argumenttien olevan virheellisiä. Monet tieteen tuottamat ainekset ovat yhä mukana arkijärjen mukaisessa diskurssissa Toisesta, vaikka itse käsite olisi jo hylätty. (Miles 1994, 13–27)

Ilmiönä rasismi on muuttuva. Siihen vaikuttavat taloudelliset tekijät, poliittiset voimasuhteet, yhteiskuntien sisäiset sosiaaliset muutokset, kansainväliset kriisit sekä tieteiden ja poliittisten liikkeiden kehitys. Rasismin kannattajat ovat kehittäneet uusia argumentteja sitä mukaa, kun antirasistit ovat kritisoineet heidän strategioitaan. Vuodesta 1492 lähtien länsimaissa on

kehittynyt käsiteparien labyrintti, joka on viestittänyt sanomaa erityisesti valkoisen ihmisen ja rodun ylivoimaisuudesta. Tämä vaikuttaa edelleen niin, että hyväksymme monet väittämistä tiedostamattomasti. (Isaksson & Jokisalo 1998, 11 ja 41)

3.2 Syitä suvaitsemattomuuteen

Seuraavaksi käydään lyhyesti läpi ne perusteet, joilla rasismia on aikojemme saatossa perusteltu. Samalla tehdään näkyväksi myös se argumenttien kirjo, joka on nähtävissä internetissä. Tulevat luvut ovat siten yhtäältä katsaus historiaan ja tutkimusaineiston sisällönanalyysiä. Rasismin historiaa käsitellään pro gradun sivumäärään nähden varsin laajasti, koska samalla peilataan mennyttä aikaa tämän päivän keskusteluihin. Muutama sata vuotta on kulunut, mutta suvaitsemattomuuden suhteen ei maailma ole juuri muuttunut. Vihan syyt kumpuavat menneisyydestä, vaikka esimerkiksi rotubiologian löydökset on kumottu moneen otteeseen.

3.2.1 Uskonto

Varhaisesta kristillisyydestä ei löydy esirasistisiksi tulkittavia katsomuksia mustien ihmisyydestä, mutta kirkkoisien kirjoituksissa ruokittiin yltäkylläisesti uskonnollista juutalaisvastaisuutta. Luomiskertomus on ollut kristityille vahva argumentti sen puolesta, että ihmiskunta on yhtenäinen. Muun muassa Augustiinus puolusti johdonmukaisesti käsitystä kaikkien yhteisestä alkuperästä, joka ylitti ihmisten näennäisen erilaisuuden. Raamatun avulla on kuitenkin myös oikeutettu ihmiskunnan luokittelun hierarkkisuus, ihonväriä koskevat ennakkoluulot, orjuus ja rasismi. Esimerkiksi afrikkalaisten mustaan ihonväriin liittyi kirous ja tätä ”alempiarvoisuuden” merkkiä pidettiin Jumalan langettamana rangaistuksena. (Isaksson & Jokisalo 1998, 23–29)

Eurooppalaisten keskuudessa luotiin keskiajalla Toista kuvaava käsite villi-ihminen, joka oli kristityn omakuvan ja ideaalin vastakohta – kavahdettava olento. Barbaari ja villimies olivat termejä, jotka lopulta siirtyivät 1400-luvun lopulta lähtien kuvaamaan uusia merentakaisia ihmisryhmiä. Toinen ilmiö liittyi alkemistien mystiseen maailmanselitykseen, jonka mukaan ihonväri, kallonmuoto ja ruumiinosien suhteet olivat merkkejä moraalista ja järjestä, eli siitä mikä todella ratkaisee ihmisen arvon. (Isaksson & Jokisalo 1998, 28)

Ristiretket kärjistikivät eri uskontokuntien väliset suhteet äärimmilleen, ja ennen retkiä vallinnut uskontojen suhteellinen suvaitsevaisuus päättyi. Esimerkiksi islaminuskoiset kuvattiin ominaisuuksiltaan barbaareiksi, ja sen ajateltiin perustuvan uskoon. Kristityillä Euroopalla oli tarve luoda jyrkkä ero myös valehtelevina pidettyihin juutalaisiin, turkkilaisiin ja muihin pakanoihin. Heitä alettiin syyttää ryhmänä, joka uhkasi potentiaalisesti jokaista kristittyä. Juutalaiset saattoivat pelastua kääntymällä kristinuskoon, mutta afrikkalaisia pidettiin ikuisen alempiarvoisuuteen tuomittuina. (Isaksson & Jokisalo 1998, 31–35)

Mutiaiset ulos! [...] Allahu akhbar vaan kaikille muslimeille ja muille silpomisrituaalien kannattajille. (Suomi24, 21.3.2002)

Vantaalla ei enää voida pitää kouluissa joulujuhlaa. Espoossa poistettiin betoniporsaat kaduilta, koska porsas on somaleille saastainen eläin. Että tällaista perseen nuolemista. (Suomi24, 19.3.2002)

Keskiajan ja uuden ajan vaihteessa perustelut orjuudelle haettiin yleensä kristinuskon maailmankuvasta ja Raamatusta, joka tarjosi ehtymättömän lähteen väitteille puolesta ja vastaan. Orjuuden uskottiin olevan välttämätön osa synnin maailmaa, ja sen myötä kadonneet sielut oli mahdollista pelastaa. Tosin jopa orjuuden vastustajat saattoivat pitää oikeana käsitystä afrikkalaisten alemmuudesta; he olivat heikkoahoisia, tietämättömiä, veltoja ja heiltä puuttuivat luonnolliset intohimot ja hellät tunteet. (Isaksson & Jokisalo 1998, 63)

3.2.2 Veren puhtaus

Ristiretkien perintöä oli myös ”veren puhtauden” politiikka, joka ulotettiin koskemaan koko espanjalaista yhteiskuntaa. Verestä tosin oli tullut jo 1200-luvulla aateliston tuntomerkki. Poliittikaan liittyivät muun muassa säädökset, joiden avulla taattiin etuja porvaristolle ja aateleille. ”Puhtaan veren” vaatimus ei vielä tuolloin tukeutunut biologisiin perusteluihin, vaan ajatus oikeutettiin uskuntoon vedoten. Veren puhtauden periaatteesta tuli myöhemmin yksi rasmin keskeinen johtoajatus, jonka avulla hallittiin ja alistettiin siirtomaita. (Isaksson & Jokisalo 1998, 35–36)

Sekarotuiset ihmiset ovat saastaa! Mustat pysykööt mustina, ja valkoiset vaaleina! Jos näette sekarotuisen ihmisen, lapsen tai aikuisen, tehkää sille selväksi, että sekarotuinen on alempiarvoinen kuin valkoinen tai musta! (Jippii, 21.1.2002)

Pelko veren sekoittumisesta alkoi kasvaa 1700-luvun puolivälissä, jolloin vapautetut mustat orjat muodostivat uhan emämailleen. Gobineaun rotuteorian mukaan valkoinen rotu olisi säilyttänyt ikuisen herruutensa ilman rotujen sekoittumista. Esimerkiksi Hitlerille veren puhtauden säilyttäminen oli arjalaisen rodun menestyksen edellytys. (Isaksson & Jokisalo 1998, 70 ja 123)

3.2.3 Tiede todistajana

Rasistiset ajatusrakennelmat saavuttivat 1700-luvun lopussa lähes luokkarajat ylittävän konsensuksen. Samaan aikaan väitteille alettiin etsiä tieteellisiä perusteita. Muun muassa matkakuvausten avulla syntyi eurooppalainen Itsen ja Toisen dialektiikka, joka sai tieteellisen selityksensä rodun käsitteen syntymisen ja rotuteorioiden myötä. Toiset kuten mongolit, neekerit ja intiaanit ymmärrettiin joko Itsen vastakohtana tai vajavaisena Itsenä. Tämä merkitsi Toisten poissulkemista ja hierarkisoimista fyysisten, kulttuuristen, henkisten sekä sosiaalisten ominaisuuksien perusteella. (Isaksson & Jokisalo 1998, 42)

Onhan se ihan selvää, että noista ihmisapinoista on kehittynyt nekeri Afrikkaan ja edistyneimmät nekerit ovat lähteneet pohjoista ja evoluutioituneet ihmisiksi. (Jippii, 24.1.2002)

Sittemmin rasismia ovat perustelleet muun muassa biologit, psykiatrit, sosiologit, sosiaaliantropologit, rotudarwinistit sekä fyysisen antropologian parissa työskennelleet. Esimerkiksi Yhdysvalloissa rasismi perustui 1800-luvun lopulla kahteen perusväittämään; mustat ovat älyllisesti valkoisia heikompia, ja mustien persoonallisuuden kehitys on epänormaali. 1900-luvun alussa yleistyivät psykometriset mittaukset ja älykkyystestit, joilla pyrittiin todistamaan eri siirtolaisryhmien henkinen kyvyttömyys. Sosiologit puolestaan puolustivat rotuerottelupolitiikkaa, sillä heille *nekeri* oli ensisijaisesti sosiaalinen ongelma ja pysyisikin sellaisena. Vasta 1930-luvulla sosiologien huomio suuntautui mustia koskeviin asenteisiin. (Isaksson & Jokisalo 1998, 80–83)

On tieteellisesti todistettu, että mustien älykkyysosamäärä on valkoisia alhaisempi, eikä kyllä herätä tippaakaan epäilyyn aiheetta ko. tutkimusta kohtaan; Todella naurettavaa kun aikuiset miehet viettävät aikaansa puku päällä jossain ostoskeskuksissa keskellä päivää. (KissFM, 9.7.2002)

Klassiset rotuteoriat ja -luokitukset syntyivät uuden tieteellisen maailmankuvan ytimessä 1700-luvulla. Fyysisistä luokittelukriteereistä yleisin oli ihonväri. Tärkeä sija oli myös kallon

muodolla ja pään eri osien suhteilla. Muita kriteerejä olivat henkiset ominaisuudet, elämäntapojen ja ulkonäön tai ruumiinosien esteettiset arvot. ”Rodun” yleistyessä vanhat erilaisuuteen, Toiseuteen, barbaarisuuteen ja uskontoon liittyneet perustelut menettivät hiljalleen merkitystään. Teorioiden kautta suuren yleisön keskuudessa syntyi käsitys, että tiedot rotujen fyysisistä ja henkisistä kehityseroista olivat tieteellisin menetelmin todistettu ja siten kiistattomia tosiasioita. Teorioissa valkoinen rotu määriteltiin eurooppalaiseksi roduksi, jolla oli ihmiskunnassa erityinen sija. Rodun sanottiin olevan kaikki, joten sen avulla saatettiin selittää ja oikeuttaa ilmiöitä sodista sosiaalipolitiikan vastustamiseen. (Isaksson & Jokisalo 1998, 87–96 ja 130–149).

Etkö ole koskaan kuullut tieteellisistä tutkimuksista, joissa on mitattu rotujen älykkyyttä? Näissä testeissä etenkin juutalaiset ja itä-aasialaiset ovat pärjänneet. Pohjasakkaa taas ovat olleet aboriginaalit ja Afrikan neekerit. (Jippii, 12.8.2002)

Rasistiset tutkijat säilyttivät tieteellisen arvovaltansa myös natsi-Saksan ulkopuolella 1900-luvulla. Erityisesti älykkyydestien geneettiset tulkinnat ovat lietsoneet rotuennakkoluuloja ja leimanneet yksilöitä ja ryhmiä synnynnäisesti ja perinnöllisesti heikkolahjaisiksi. Sittemmin länsimaisen eliitin rasistiset asenteet ovat muuttuneet, eikä suvaitsemattomuus ole enää poliittisesti hyväksyttävää. Modernin oikeistoradikalismien ei kuitenkaan tarvitse Isakssonin ja Jokisalon mukaan nojautua pahamaineisiin natsioppeihin, vaan ajatukset voidaan edelleen esittää tieteellisyyden valekaavussa. (Isaksson & Jokisalo 1998, 222)

3.2.4 Seksuaalisuus

Miksi naiset aina rakastuvat miehiin mustiin?
(Hausmylly: Me halutaan olla neekereitä)

Vaikutelma hyvistä etiopialaisista ja sydämellisistä kongolaisista väistyi 1600- ja 1700-luvuilla. Afrikkalaisista luotua mielikuvaa alkoivat leimata hillitön seksuaalisuus, elämellisyys ja kannibalismi, joka oli intiaanien kuvauksista siirtynyt myös afrikkalaisiin. Rasismiin on aina liittynyt seksismi. Erityinen sija luonnehdinnoissa on ollut ylettömällä seksuaalisuuden himolla, jota nähtiin myös saamelaisissa ja juutalaisissa. Väitteet himosta ja kyltymättömyydestä heijastivat kristillistä seksuaalivihamielisyyttä, sillä kirkko oli pyrkinyt valvomaan eroottisuutta entistä tarkemmin 1200-luvulta lähtien. (Isaksson & Jokisalo 1998, 40–50)

Voi voi peruskoulutyttöä, joka mustaan makkaraan hullaantuneena ei näe mitään ympärillään! (Jippii, 12.8.2002)

Haluiltaan afrikkalaiset on usein liitetty enemmän eläimiin kuin ihmisiin. Orankeja pidettiin henkisiltä kyvyiltään monien neekereiden vertaisina. Edward Long jopa esitti 1770-luvulla väitteen näiden läheisten lajien välillä olleesta seksuaalisesta kanssakäymisestä. Tästä Long päätteli, että Afrikka on kaiken luonnossa olevan hirviömäisen synnyttäjä. (Isaksson & Jokisalo 1998, 71)

Etenkin 1990-luvulla on lämmitelty seksuaalisuuden teemaa esimerkiksi väitteillä, että valkoisen rodun asuma-alueilla vallinnut taistelu olemassaolosta kasvatti rodun edustajien aivoja. Tropiikissa puolestaan kilpailu naisista oli työntekoa tärkeämpää, mikä suurensi afrikkalaisten sukuelinten kokoa. Tästä puolestaan on päätelty valkoiseen rotuun kuuluvien olevan afrikkalaisia älykkäämpiä. (Isaksson & Jokisalo 1998, 50)

Ajatus, jonka mukaan mustat miehet vievät naiset, työpaikat ja sosiaalitoimiston rahat, on tuttu lähes kaikista tutkimusaineistoon kuuluvista keskusteluista. Erilaiset ”mustaan mieheen” kohdistuvat pelot eivät ole rationaalisia, sillä maahanmuuttajien määrä Suomessa on vähäinen. Tämä ei kuitenkaan poista Anttonen mielestä sitä symbolista merkitystä, että ulkomaalaisen miehen katsotaan ottavan ilman kompensatiota omakseen julkisella maaperällä suomalaisen naisen, joko pysyvästi tai tilapäisesti (Anttonen 1997, 61–62).

3.2.5 Esteettisyys

Ihonväri nousi etualalle kuvauksissa, joita afrikkalaisista esitettiin matkakertomuksissa. Niissä yhdistyivät fyysisten piirteiden luonnehdinta ja epämiellyttäviksi tai epäinhimillisiksi leimatut henkiset ja moraaliset ominaisuudet. Tämä stereotyyppinen kokonaisuus poikkesi täydellisesti valkoisen eurooppalaisen omakuvasta. Kertomuksissa afrikkalainen oli musta, litteä- sekä leveänenäinen, kähärätukkainen ja paksuhuulinen ”neekeri”, laiska, yliseksuaalinen ja epärationaalinen. Myöhemmin kuvaukset olivat klassisten rotuluokittelujen laatijoiden lähdeaineisto, jolloin ne siirtyivät suoraan rotujen kuvauksiin. (Isaksson & Jokisalo 1998, 51) Kreikkalais-roomalaiseen kulttuuriin ja länsimaiseen kristinuskoon puolestaan kuului värien symboliikka; esimerkiksi valkoinen kuvasti myönteistä ja musta kielteistä (Miles 1994, 30).

Representoidessaan Toista matkakuvausten kirjoittajat käyttivät omaa käsitystään normaaliudesta tunnistaakseen kohtaamiensa ihmisten ja heidän elintapansa epänormaali ominaispiirteet (Miles 1994, 38) Valkoinen rotu oli todellisen, aidon ja alkuperäisen ihmisen prototyyppi. (Isaksson & Jokisalo 1998, 98) Erilaisille fyysisille piirteille, joista osa oli Milesin mukaan mielikuvituksen tuotetta, annettiin hirviömäinen merkitys (Miles 1994, 32).

Somalit viettävät ylläistä elämää. Iljettäviä, rumia tautipestiä, ei niitä muut halua kuin sossutantat. (Jippii, 13.4.2002)

3.2.6 Luonnollisesti rasisti

en itsekään voi ymmärtää ihmisten välistä rasismia, mutta ihmisen ja eläimen (mm. neekeri, muttu ählämit..) välinen rasismi on ihan ymmärrettävää... se ei periaatteessa ole edes rasismia, koska ihminen on luotu hallitsemaan luontoa ja muokkaamaan siitä oman mielensä mukainen. (KissFM, 24.5.2002)

[...] se on vain luonnossamme että erillaisia halveksutaa....(Jippii, 20.2.2002)

Rasismia on pidetty synnynnäisenä ja siten ihmisen luonnollisena ominaisuutena. Tätä kantaa on puolustanut muun muassa psykologian professori J. Philippe Rushton, joka on kehittänyt hengenheimolaistensa kanssa niin sanotun geneettisen samanlaisuuden teorian. Hän arvelee, että poliittisissa kiistoissa olisi kysymys geneettisesti samankaltaisten yksilöiden puolustamisesta ja vieraiden vastustamisesta. Isakssonin ja Jokisalon mielestä rasismia edistävät asenteet ja normit ovat syöpyneet syvälle länsimaiseen mentaliteettiin. Ajattelutavan torjuminen on äärimmäisen vaikeaa, koska kyse on usein tiedostamattomista itsestäänselvyyksistä. (Isaksson & Jokisalo 1998, 15)

3.2.7 Kulttuuri

tässä kaverini ajatus ”valkoihoiset on viisaampii ko neekerit, koska valkoihoset voitti neekerit aikoinaan ja sitä paitsi neekerit on tyhmiä ko ne kuolee tauteihin ja nälkään” SE JOHTUU VAIN KULTTUURI EROISTA!!!!!! (KissFM, 15.1.2002)

Erityisesti ennen rodun käsitteen syntymistä oli sivistyksellä tai sen puuttumisella suuri merkitys, kun Toisia arvotettiin. Jo 1500-luvulla ajateltiin, että heiltä – olivatpa nämä neekereitä tai intiaaneja – puuttui kristinuskon lisäksi lähes kaikki muukin: kirjaimet, hallinto, vaatteet, taide, kauppa, maanviljelys, avioliitto, moraalit ja metalliesineet. Valkoisten

keskuudessa arjalaisia on pidetty ihmiskunnan kulttuurin luojina, joiden ansiot tieteissä, taiteissa, kulttuurissa ja sivistyksessä ovat suuria, jaloja ja hedelmällisiä. Esimerkiksi Humer mielestä Euroopassa oli neekeriojia kaikkialta siirtomaista, mutta yksikään heistä ei ollut koskaan osoittanut mitään nerokkuuden oireita. (Isaksson & Jokisalo 1998, 47 ja 76)

Suomalaiset ovat pystyneet luomaan hyvinvointivaltion. Neekerit eivät. Jos otamme neekerit hyvinvointivaltion piiriin, he tietysti hyödyntävät sen etuja. (Jippii, 14.4.2002)

Haluat varmaan mainita joitakin Nobel palkittuja tiedepuolen ”neekereitä” vaikkapa nimeltä? Tai sitten muutamia menestyneitä kansainvälisiä keksintöjä jotka ovat ”neekerin/neekerien” tekemiä? (Suomi24, 24.1.2002)

Verkkokeskusteluissa kulttuurierot puhuttavat paljon. Iso osa kirjoituksista liittyy siihen, että maahanmuuttajat eivät ole kyenneet tai oppineet olemaan Suomessa lakeja noudattaen. Syiksi mainitaan juuri sivistymättömyys, arvojen alkeellisuus ja luontainen taipumus laiskuuteen ja rikollisuuteen. Lähes jokaisessa keskustelussa kuulutetaan maahanmuuttajilta nöyryyttä: maassa maan tavoilla työtä tehden, erityiskohtelua vaatimatta – tai maasta pois. Jollei suomalainen kulttuuri sellaisenaan kelpaa, neuvona on paluumuutto kotimaahan.

Yhteiskunta alkaa rakentaa somalien kulttuuriin liittyviä rakennuksia, tulee erivapauksia kaikenlaisiin asioihin, eli ME olemme sulautuneet somalikulttuuriin eikä toisin päin! Jos itse muuttaisin vaikka saksaan, niin mieleeni ei ikimaailmassa tulisi vaatia mitään erilaista (esim. rantasaunoja) vaan pyrkisin sulautumaan tuohon alkuperäiseen kansaan. Ja noin sen pitäisikin mennä! (Suomi24, 19.3.2002)

Se, että vihaa rikollisia ja loisivia somaleja, ei suinkaan ole rasismia missään muodossa. Se on vain perinteisten arvojemme kunnioittamista, johon kuuluu itsensä ja perheensä elättäminen itse ja rehellisyys. (Jippii, 11.8.2002)

3.2.8 Poliitiikka

Ajatus ”valkoisen rodun” ylivoimaisuudesta oli maailmassa lähes horjumaton alkaen siirtomaaimperialismin huippukaudesta aina ensimmäisen maailmansodan päättymiseen. Imperialististen valtioiden politiikan ideaali oli varmistaa oman kansakunnan maailmanherrsus. Sotaa puolestaan pidettiin välttämättömyytenä ja keskeisenä valintatekijänä kansojen tai ”rotujen” taistelussa olemassaolosta. Rotuhygieenisen ajattelun taustalla olivatkin erityisesti yhteiskunnan kasvavat sosiaaliset ongelmat. Esimerkiksi juutalaisten kansanmurhan avulla natsit toivoivat pääsevänsä eroon suurimmasta osasta Itä-Euroopan näkyvää köyhyyttä. (Isaksson & Jokisalo 1998, 170–192)

Suomen valtio on niin perseestä että ottaa noita saatanan somaleita tänne asumaan ja köyhät sen kun vaan köyhtyy kun valtio maksaa somaleille autot asunnot ja kaikki en ole yhdenkään somalin tekevän työtä. (KissFM 15.8.02)

4 Internetin suvaitsemattomat ulottuvuudet

4.1 Verkossa tarvitaan vastustuskykyä

World Wide Web on suhteellisen uusi ”avaruus”, jonne tekstejä on laitettu kiertämään. Siinä, missä sanomalehti on kenties kalankäärettä jo seuraavana päivänä, nettikirjoitus saattaa osua silmien eteen vielä vuosikymmenien päästä. Rivettin mukaan verkkotekstejä ei voi tutkia ilman, että analyysoija ymmärtää tuotteen ja sen käyttöön liittyvän erityisen ja omanlaatuisen kontekstin. Tutkimuksessa on otettava huomioon internetiin liittyvät sosiaaliset sopimukset, jotka vaikuttavat sisältöjen ja muotorakenteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Hypertekstien avainsanoiksi ovat muotoutuneet viime vuosina julkaistuissa artikkeleissa intertekstuaalisuus, ei-lineaarisuus, äärettömyys ja lukijan käsittäminen myös kirjoittajana. (Rivett 2000)

Tutkijat eivät usko – verkkosuunnittelijoiden strategioista huolimatta – että lukijat suhtautuvat nettiteksteihin ilman vastustuskykyä, sillä jokainen kirjoitus kohdataan aina omassa kontekstissaan (Rivett 2000). Tämän mukaisesti ihminen luottaa eri tavalla tietoihin, jotka hän saa esimerkiksi luotettavalta ystävältä, arvostetusta sanomalehdestä tai tuntemattomalta keskustelijalta verkon välityksellä. Tutkielman aineisto tukee väitettä, vaikkakin Rivettin näkemys vaikuttaa liian optimistiselta. Medialukutaidon opettamisen ja oppimisen tärkeyttä korostettaisiin aivan turhaan, jos jokaisella olisi olemassa eräänlainen vastustuskyky sisäsyntyisesti.

Minäkin olen rasisti, mutten silti levittele urbaaneja legendoja sossuista ja raiskauksista. Myöntäkää rehellisesti itsellenne että ette yksinkertaisesti pidä mutiaisista ja neekereistä. (Jippii, 23.1.2002)

Taas valheellista propagandaa sylki roiskuen. Eikö sinulla ole mitään tekemistä. Yhteishaku päättyy helmikuussa. Hae sinne ammikseen ja kasvata viikset. (Jippii, 25.1.2002)

Todellisuudessa käy silloin tällöin kuitenkin myös niin, että tekstimainosta luetaan uutisen tapaan, televisiosarjassa alkoholista esittävän näyttelijän ajatellaan oikeasti olevan rappiolla ja musta tuntuu –pohjalta laadittu verkkojuttu uskotaan täytenä totena. On arveltu, että varsinkin nuoriso saattaa voimakkaasti siirtyä elämään virtuaaliseen todellisuuteen, jonne

kehittyy uudenlaisia yhteisöjä. Siirtymä saattaa olla jopa niin raju, että tietokoneen vuoksi ihminen eristyy neljän seinän sisälle eikä enää välitä kasvokkain tapahtuvasta kanssakäymisestä. Suhtaudutaan internetiin sitten odottavan innostuneesti tai pelokkaasti, Sefton-Greenin mielestä on selvää, että digitaalinen kulttuuri on avainasemassa yhteisöllisyyden luonteen muuttuessa. (Sefton-Green 1998, 8–9)

4.2 Rasismien kolme tasoa

Keskustelupalstat eivät suinkaan ole ainoita nettisivuja, joilla on suvaitsematonta aineistoa. Palstat ovat kuitenkin erityisen mielenkiintoisia siksi, että niiden ylläpidosta vastaavat suuret yritykset, jotka todennäköisesti eivät halua profiloitua suvaitsemattomuuden edistäjinä ja rasismien äänitorvena. Seuraavissa kappaleissa taustoitetaan opinnäytteen tutkimusongelmaa kuvailemalla yleisemmin sitä tilannetta, mikä verkossa on rasismien kannalta muutamana viime vuotena vallinnut.

Internetistä on tullut paikka, jossa on tarjolla tietoa kaikille rasismista kiinnostuneille. Omia kotisivuja ovat tehneet erilaiset yhdistykset, skinheadit sekä yksittäiset kansalaiset, ja kaiken kaikkiaan sivustoja on verkossa luettavissa kymmeniä. Suomalainen materiaali sinänsä kattaa kokonaisuudesta aivan murto-osan, sillä ulkomaalaisia sivustoja on luettavissa jopa satoja. Tämän vuoksi rasistisen aineiston leviämisen kontrollointi on vaikeaa; jos omasta maasta materiaali tai keskustelupalstat loppuvat, voi muutamalla hiiren klikkauksella tutustua tarjontaan missä päin maapalloa tahansa. Etenkin skinheadit näyttäisivät olevan paljon yhteyksissä muunmaalaisten aateveljien ja –siskojen kanssa.

Rasismien voi ajatella eräänlaiseksi jatkumoksi (Pekkinen 2002a), joka alkaa esimerkiksi ääri-isänmaallisuudesta ja päättyy laillisuuden ja laittomuuden rajalle tai sen yli. Seuraavassa kuvaillaan erilaisilla kotisivuilla ilmenevää vierasvihaisuutta, jolloin jokainen kolmesta tasosta vie rasistisuuden aina astetta vakavammaksi. Vaikka kyse onkin kotisivuista, sopii jaottelu kuvaamaan sellaisenaan myös eri verkkokeskustelu sisältöjä. Tämän vuoksi myös esimerkit ovat tutkimusaineistosta. Jutustelufoorumeilla on käytössä kaikki tasot, mutta pääpaino keskittyy kahdelle ensimmäiselle.

4.2.1 Suomalaisuuden korostaminen

Suomalaisuuden korostaminen ilmenee me vastaan muut asetelmana, jossa oman maan kansalaiset tulisi ottaa aina ensin tai ainoana huomioon oli sitten kyse sosiaalietuuksien suuntaamisesta, asuntojen vuokraamisesta tai työpaikkojen tarjoamisesta. Rikollisuutta ei sinänsä hyväksytä, mutta ulkomaalaisten tekemät rötökset tuomitaan kuitenkin muita rankimmin.

Somalit viettävät yllleistä elämää Meidän Suomalaisten veronmaksajien kustannuksella. Lisäksi ne vievät kaikki naiset ainakin meidän koulussa. (Jippii, 14.4.2002)

Suomen omien kansalaisten ja Suomen valtion omat asiat pitäisi hoitaa ensin kuntoon ja vastaan sitten ottaa vastaan ulkomaalaisia mikäli he osaavat käyttäytyä. (KissFM, 28.5.2002)

Suomalaisuuden ja valkoisten kansalaisten uskotaan olevan katoava luonnonvara, jonka suojelemista pidetään erittäin tärkeänä. Oman kansan ja sen kulttuurin ajatellaan olevan ylivertaista muihin kulttuureihin verrattuna. Tosin usein tällä ”omalla kansalla” tarkoitetaan lähinnä valkoisia suomea puhuvia suomalaisia, joten esimerkiksi ulkomailta adoptoidut lapset tai suomenruotsalaiset eivät kykene edustamaan aitoa ja oikeaa suomalaisuutta.

Monesti kanallismielisten liikkeiden tarkoituksena onkin ”herättää” ihmiset monikulttuuriseen todellisuuteen ja vahvistaa kansallista yhtenäisyyttä sekä itsetuntoa. Suomalaisuuden säilyttäminen ja suojeleminen tarkoittavat käytännössä yleensä ulkomaalaisten ja uussuomalaisten torjumista sekä arvostelua erilaisiin syihin vedoten.

Minne jäi nöyryys? Minne jäi kiitollisuus? Monet heistä olisivat jo tykinruokaa, elleivät olisi päässeet pois sodan jaloista. Eivät taida Somalit tajuta kuinka pieneen, valikoituun ryhmään tänne päässeet kuuluvat. (KissFM, 19.6.2002)

4.2.2 Maahanmuuttajien torjuminen

Maahanmuuttajien torjumista ja keskustelua pakolaislaista esiintyy myös lähes kaikilla rasistiseksi luokiteltavilla kotisivuilla ja aiheeseen liittyvissä keskusteluissa. ”En ole rasisti, mutta...” –kommentit kuuluvat keskeisesti tälle suvaitsemattomuuden tasolle. Monella ei omien sanojensa mukaan ole *periaatteessa mitään muita rotuja vastaan, kunhan ne vain eivät tule Suomeen*. Pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien torjumista perustellaan ennen kaikkea

viittaamalla ulkomaalaisten tekemiin rikoksiin sekä verovarojen tuhlaamiseen. Työtöntä pakolaista pidetään loisena, joka kuppaa sosiaalihuollolta rahaa sen minkä ehtii kuluttamaan tai lähettämään muissa maissa asuville sukulaisilleen.

Erityisesti syyttävä sormi kohdistetaan somaleihin ja muihin mustaihoisiin, sillä esimerkiksi vietnamilaisten työllistyminen omiin yrityksiinsä ja sopeutuminen Suomeen saa monissa yhteyksissä kiitosta. Sekä kotisivuilla että keskusteluissa on yleistä käyttää halventavia nimityksiä eri ryhmistä. Näitä sanoja ovat muun muassa neekeri, nekru, räätipää, vinosilmä, ryssä, manne, mutiainen, sompanssi ja ählämi. Yksi keskeisistä keskustelunaiheista onkin, miksi neekeri-sana ei sovi/sopii korrektiin kielenkäyttöön.

Mä en oo rasisti, mutta oon sitä mieltä että kaikki neekerit (neekeri ei muuten oo haukkumasana vaikka niin kovasti väitetään...joten asiasta erimieltä olevat ottakaapas historiankirja kätöseenne ja lukeeka siitä että miten asia on...) painukoon takas sinne mistä on tullukki! (KissFM, 18.6.2002)

Tummaihoisten lisäksi erityisesti kaikkien muslimien ja arabien toivotaan pysyvän kaukana Suomesta. Pakolaislakia pidetään yleisesti ottaen epäonnistuneena, sillä maahan tuntuvat pääsevän vain *työtä vieroksuvat miehet, jotka ovat taipuvaisia rikollisuuteen eivätkä edes halua sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan.* Mielellään pakolaisia ei otettaisi vastaan lainkaan, mutta jos on aivan pakko, niin lainkuuliaisia naisia ja lapsia esimerkiksi Inkerinmaalta. Moni olisi valmis sen sijaan lähettämään somalialaiset takaisin kotimatalle, eikä lentolippujen hinnastakaan tingittäisi.

4.2.3 Toiminnallisuus

KAIKKI NEEKERIT&YMS ELÄIMET TERURASTAMON KAUTTA SIKOJEN REHUKSI!! (KissFM, 21.7.2002)

Toimintaan ja väkivaltaisuuteen suuntaaminen on verkkorasismien kolmas taso. Tällöin sivujen ylläpitäjät tai keskusteluihin osallistuvat esimerkiksi kehottavat levittämään skiniaatteeseen tai kansallismielisiin ajatuksiin liittyviä tarroja, käyntikortteja tai lentolehtisiä ympäri kaupunkia. Sivuilla saattaa olla esimerkiksi valmista materiaalia printattavaksi. Moni sivun ylläpitäjä myös toivoo, että verkkosurffaajat lähettäisivät heille omia rasistisia kirjoituksiaan tai piirroksiaan. Keskustelupalstoilla toimintaan suuntaavaksi voi ajatella sen, että osoitteen kera suositellaan muille nettisurffaajille rasistisilla kotisivuilla käyntiä.

Tarjolla on myös runsaasti tietoa, kuinka kansallishenkisen ihmisen tai skinheadin tulisi oikeaoppisesti elää. Esimerkiksi hänen tulee erota kirkosta, saada mahdollisimman paljon vaaleahiuksisia ja sinisilmäisiä lapsia, elää kunniallisesti sekä päihteettömästi. Parasta olisi tietysti liittyä kyseisen puolueen tai liikkeen jäseneksi, mikä onnistuu usein verkossa täytettävän jäsenkortin avulla. Keskustelupalstoilla saatetaan muun muassa kehottaa äänestämään eduskuntavaaleissa ”oikeaoppisesti” ajattelevaa, välttämään maahanmuuttajien perustamia ravintoloita tai karttamaan erimaalaisia seurustelukumppaneita.

Väkivaltaisuuteen suuntaava toimintaan kuuluvan puolestaan ”potki pakolaista” –ajatuksen liittyvät kehotukset ja kuvamateriaali. Suoranaiseen väkivaltaan yllyttäminen on kotisivuilla melko harvinaista, mutta keskustelupalstoilla uhkailuun ja uhitteluun saattaa törmätä. Tätä esiintyy myös suvaitsevaisuuden puolestapuhujien kommenteissa kuten kolmannesta esimerkistä ilmenee.

No oli miten oli.....mutta se on ainakin näin ett –SUOSI SUOMALAISTA POTKI PAKOLAISTA!!! (Suomi24, 26.5.2002)

Ja jos joku somali mun autoa kolhii, niin lupaan että huonosti sille käy! (Suomi24, 17.3.2005)

Sä oot Rasisti pahimmasta päästä! Tuu Jyväskylään niin saat punkkari akalta potkuja vyön alle! Taidat olla vähän raukka... tai sitten muuten vaan KUSIPÄÄ!!!!

Ulkomaalaisten lisäksi väkivallan uhka kohdistuu suvaitsevaisiin eli rasistien mukaisesti rotupettureihin: *Be our enemy...AND YOU WILL DIE!* Varoituksia saavat myös viranomaiset eli *jos sensuuri iskee kotisivuihimme, me alamme puolestamme väkivaltaisiksi*. Sivujen ylläpitäjät vetoavat sananvapauteen liittyviin säännöksiin, kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 19. artiklaan. Sen mukaan jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen, johon sisältyy oikeus hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoa kaikkien tiedotusvälineiden kautta.

4.3 Viha näytetään avoimesti

Internetissä on mahdollista paljastaa todelliset näkemykset vaikkapa maahanmuuttajista, koska omaa henkilöllisyyttä ei tarvitse paljastaa. Muualla kohdatessaan ihmiset eivät välttämättä halua tuoda julki aitoja asenteitaan kasvojen menettämisen pelossa. Amerikkalaisessa tutkimuksessa todettiin, että rasistisia asenteita kartoitettaessa on

systemaattisesti aliarvioitu valkoisten keskuudessa vallitseva suvaitsemattomuuden määrä (Bonilla-Silva & Forman 2000). Sen sijaan, että ihmiset ilmaisivat avoimesti rotuvihaa, he aloittavat ilmauksensa ”En ole rasisti, mutta...” –lausahduksella eli tällöin ennakkoluuloja peitellään erilaisin retorisin keinoin. Esimerkiksi Bonilla-Silvan ja Formanin haastattelemat opiskelijat näkivät paljon vaivaa, jotta he säilyttivät kasvonsa (”en tiedä”, ”en ole varma”, ”olen sekä samaa että eri mieltä”). Verkkokeskusteluissa sen sijaan ei suoraa rassistista diskurssia tarvitse välttää, vaan arkipäivän diskursseista voi päästää varsin vapaasti irti.

Minun rasismiini sisältyy vastuu oman kansan ja rodun auttamisesta. Emme siis kohtelee omiamme kaltoin ja halua maahan muunrotuisia kuluttamaan kansallisomaisuuttamme ja sosiaaliturvaamme. (Suomi24, 9.2.2002)

Itse olen rasisti, pakko myöntää. En aluksi meinannut hyväksyä asiaa, mutta eihän siihen vaihtoehtoja ollut. En toki vihaa läheskään kaikkia ulkomaalaisia, mutta ns. mutut joskus pistävät vereni kiehumään. [...] (KissFM, 22.1.2002)

mä oon sitte kai jonkulain rasisti... mä inhoon ulkomaalasia... joku luulee omistavansa koko suomen... mä pidän vaa yhtä ulkomaalaista mun kamua, se on kolumbiasta... se on kiva, ja hauska.... Muut, joita mä tiän, on oikee.. niiku sanoin jo, luulee omistavansa kaiken, niil on jotenki kusi noussu päähä... (KissFM, 26.1.2002)

Verkossa on mahdollista löytää varsin elämysvoimainen vastus eli joku, johon halutaan vaikuttaa (vertaa Graae 1996, 46), sillä samaan keskusteluun saattaa osallistua nuoria ja vanhoja, miehiä ja naisia, mustaihoisia ja valkoihaisia ja niin edelleen. Uudet viestintämuodot ovat siten omalta osaltaan mahdollisesti poistamassa vuorovaikutukseen liittyviä esteitä ja rajoja.

4.4 Internetin ja keskusteluryhmien käyttäjän profiili

Mikrotietokoneen käyttö kotitalouksissa yleistyi koko 1990-luvun ajan varsin tasaisesti, ja nykyisin voitaneen sanoa internetin kuuluvan osaksi suomalaisten arkea. (Luoma-Marttila 1999, 13) Vaikka aivan jokaisesta kodista ei vielä tietokonetta löydy, on hyvä muistaa, että esimerkiksi verkkosurffailuun ei tarvitse omaa vempainta ja nettiyhteyttä; verkkolehtiä voi lukea tai keskustelufoorumeja selata niin kirjastoissa, kahviloissa, työpaikoilla kuin eri oppilaitoksissakin.

Vuonna 2002 internetillä oli jo niin suuri rooli elämässämme, että yli puolella kansasta oli verkkoyhteys kotonaan. Netissä pidetään yhteyttä kanssaihmiisiin, haetaan viihdykettä ja

tietoa, hoidetaan asioita sekä vilkuillaan verkkolehtiä. 15–79-vuotiaista suomalaisista reilu puolet käyttää nettiä viikoittain, päivittäin kolmannes. Netistä onkin jo tullut samalla tavalla itsestäänselvyys kuten kännykästä ja sanomalehdestä. Aivan koko kansaa internet ei kuitenkaan tavoita, sillä eläkeläiset, pienituloiset ja syrjäseuduilla eläjät vierailevat verkossa edelleen harvoin. Ja ilman nettiäkin toki voi elää – niin tekee noin 90 prosenttia maailman ihmisistä. (HS 17.11.2002, A6)

Keskeinen internetin käyttäjäryhmä ovat nuoret, sillä yli neljäsosa 15–24-vuotiaista suomalaisista käyttää säännöllisesti tietokonetta. Käyttäjätutkimusten mukaan surffaajista on selvä enemmistö ollut miehiä, mutta naisten osuus on koko ajan kasvamaan päin. Tähän on oletettavasti vaikuttanut palvelut, jotka on suunniteltu nimenomaan naisia houkutteleviksi. (Luoma-Marttila 1999, 21–23) Miehet ovat kuitenkin edelleen innokkaampia kuluttamaan aikaansa netin harrastus- ja viihdesivustoihin. Kaiken kaikkiaan suomalaiset ovat olleet etunenässä omaksumassa uutta tietoteknologiaa, sillä asukasluukuun suhteutettuna Suomessa on eniten internet-liittymiä koko maailmassa. (Marttila 1999, 52–54)

Mitä nuoremmilta kysytään, sitä merkittävämpi motiivi käyttää nettiä ovat viihdetarkoitukset. Tähän luokkaan lokeroidaan myös keskustelupalstat. Ikää voidaan pitää ensisijaisena ilmiötä selittävänä tekijänä, ja koulutuksen kasaantuessa kiinnostus viihdekäyttöä kohtaan puolestaan vähenee. On kuitenkin hyvä muistaa, että median viihdesisällöt eivät ole yhteiskunnassa kovinkaan arvostettuja, joten niiden merkitystä itselle usein vähätellään tutkimustilanteessa. (Turpeinen 1999, 67–68)

Keskusteluryhmien käyttäjien taustatiedot ovat olleet samansuuntaisia kuin niiden, jotka ylipäätään hyödyntävät tietoverkkopalveluja; miehet ovat naisia aktiivisempia, ja kirjoittajat ovat keskimääräistä paremmin koulutettuja ja suurempituloisia. Vaikka rasismi netissä puhuttaakin, aihe ei yllä suosikkien kärkikolmikkoon. Yleisimmät keskusteluryhmien aiheet nimittäin ovat atk, seksi ja vitsit, joskin myös rasismikeskustelut kiertyvät monesti seksi-teeman ympärille. (Savolainen, 1996a, 50–51)

5 Tutkimuskysymykset

Internetin ja varsinkin sen sisältöjen tutkiminen on Suomessa vasta alkutekijöissään. Tämän vuoksi olen päättänyt tekemään internetin keskustelupalstojen rasismisisällöistä ennen kaikkea varsin yleisesitysmäisen opinnäytetyön, joka rakentaa kuvaa yhdestä aikamme ilmiöstä. Mahdollisesti ja toivottavasti tutkielma tarjoaa jollekin muulla aiheesta kiinnostuneelle sykäyksiä jatkomielessä.

Kaksi keskeisintä tutkimuskysymystä ovat mistä ja miten keskustellaan. Ketkä palstoilla ovat äänessä ja mistä aiheista käydään mielipiteenvaihtoa? Mikä on keskusteluissa eri etnisten ryhmien ja maahanmuuttajien rooli? Missä hengessä ja mitä argumentteja käyttäen osapuolet kohtaavat toisensa internetin areenoilla? Saavutetaanko näissä keskusteluissa aito vuorovaikutus ja dialogisuus vai rönsyilevätkö verkossa monologiat? Mitä keskustelijoilta ja palstojen ylläpitäjiltä vaaditaan, jotta tavoitetaan dialogisuus?

Hypoteesi on, että todellinen vuorovaikutus jää rasismikeskusteluissa tavoittamatta, ja kiistan molemmat osapuolet pitävät tiukasti kiinni omista näkemyksistään. Jos tämä väite pitää paikkansa, päätösluvussa pyritään miettimään sellaisia menetelmiä, joiden avulla tilannetta voisi kenties parantaa.

6 Tutkimusaineisto

Monet yleisportaalit tarjoavat kävijöilleen mahdollisuuden ajatustenvaihtoon eli pitävät yllä keskustelupalstoja, joilla ei juuri ainakaan ennakkosensuuria esiinny. Aineistoon valitut keskustelut ovat moderoimattomia, joskin kaikista asiattomimpia viestejä oli silloin tällöin poistettu jälkeensä.

Tutkimuksen kohteena olevat palstat edustavat asynkronisia ryhmiä eli ne eivät ole chattien tapaan reaaliaikaisia; keskustelun aikajänne voi siis olla parista päivästä jopa kuukausiin. Näin ollen nettisurffaaja saattaa osallistua uutena keskustelijana sellaiseen sananvaihtoon, joka on aloitettu viikkoja sitten. Yleisportaaleilla tarkoitetaan tässä sellaisia sivustoja, joilla tarjotaan kävijöille kaikkea mahdollista koettavaa uutisten ja viihteen väliltä.

Kvalitatiivisen tutkimusperinteen mukaisesti puhutaan otoksen sijasta harkinnanvaraisesta näytteestä. Tällöin pyritään tilastollisten yleistysten sijasta ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisesti, saamaan uutta tietoa paikallisesta ilmiöstä ja etsimään teoreettisia näkökulmia tapahtumiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 59) Tutkielman aineisto on koottu vuoden 2002 aikana. Keruu kesti kaiken kaikkiaan lähes puoli vuotta, ja tuolloin keskustelupalstojen tapahtumia tarkkailtiin lähes päivittäin. Seurannan aikaisia havaintoja on hyödynnetty erityisesti luvuissa 4, 7, 8 ja 9. Tarkemman analyysin kohteeksi valikoitui yhteensä 18 viestiketjua (LIITE 1). Valintaperusteena oli aineiston kylläännyttäminen eli keruu lopetettiin siinä vaiheessa, kun uudet keskustelut eivät enää pitkään aikaan tarjonneet mitään uutta ja erilaista. Pääperiaatteena on alusta alkaen ollut, että aineisto edustaa tutkimuskohteen keskeisiä ja olennaisia tekijöitä, mutta mukaan mahtuu myös mahdollisesti sääntöä vahvistavat poikkeukset.

Aineisto on koottu laajojen yleisportaalien sivuilta, joista varsin luontevasti valikoituivat suuren kävijä- ja kirjoittajamääränsä vuoksi Jippii, Suomi24 ja KissFM. Kaksi ensin mainittua kuuluu maamme suosituimpiin portaaleihin, ja esimerkiksi Suomi24:n verkkosivuilla vieraili vuonna 2002 kuukausittain noin 800 000 nettisurffaajaa. KissFM:n sivustot puolestaan ovat erityisesti nuorille ja -aikuisille suunnattu kohtaamispaikka radiokanavan profiilin mukaisesti.

Päätös tutkittavista keskustelupalstoista syntyi muutaman kuukauden kestäneen seurantajakson jälkeen; noin kymmenen palstan joukosta poimittiin vilkasta viestintää ja rasismiin liittyvää aineistoa sisältävät sivut. Analysoitavien tekstien osalta oli tärkeää, että kyse on niin sanotusti puolueettomasta portaalista. Esimerkiksi Suomen Sisu ja muutamat muut rasistisiksi luonnehdittavat järjestöt tarjosivat mahdollisuuden keskusteluun, mutta tällöin on mahdotonta tietää sensuroidaanko oman mielipiteen vastaisia juttua – ja luonnollisesti myös toisin perin. Sopivista sivuista vihiä antoivat myös muut netin käyttäjät, sillä erityisesti Jippiitä suositeltiin aiheesta kiinnostuneille parillakin rasistisella kotisivulla.

7 Keskustelupalstojen piirteitä

7.1 Metaforana lähiöpubi

Internet on laaja tietoverkko ja maailmanlaajuinen moniviestin. Viestintävälineen lisäksi siinä on kyse virtuaalisesta ”tilasta” ja yhteisöstä, jossa ihmiset tapaavat ja toimivat. Jokainen verkon käyttäjä voi olla halutessaan samanaikaisesti sekä lukija että päätoimittaja. Toisaalta netti yhdistää miljoonien keskuskoneiden tietovarannon yhdeksi meta-arkistoksi samalla tavalla kuin henkilö voisi käyttää yhtä aikaa kaikkia maailman kirjastoja. (Hintikka 1994, 40–43) Tietoverkkojen merkitys – nyt ja vasta – on pitkälti kiinni niiden käytettävyydestä ja käytön laajuudesta (Heinonen 2002, 166).

Internetissä aukeaa keskustelumaailma tuhansine eriaiheisine ryhmineen, joihin ottaa osaa viikoittain muutamasta hengestä jopa tuhansiin vaihteleva määrä kirjoittajia. Nämä verkkoryhmät on leimattu muun muassa ”maanalaisiksi” kanaviksi, joista lähinnä nettifriikit ovat kiinnostuneet. Epäilevimmät ovat pitäneet keskusteluryhmiä vessanseinäkirjoittelun elektronisena muotona. (Savolainen 1999, 13) Verkkoviestinnän jatkuvasti yleistyessä, kirjoittelua tuskin enää pidetään ns. nörttien tai muiden alan harrastajien tuharteluna. Sen sijaan puheeksi ovat tulleet erilaiset pelot siitä, kuinka arveluttavista aiheista sanailua saatetaan käydä. Ainakin rasististen keskustelujen osalta ajatus virtuaalimaailman vessatöherryksistä ei ole kaukaa haettu.

Tutkimusten mukaan virtuaaliyhteisöt ovat yhtä kiinnostavia ihmisten kohtaamispaikkana kuin eräänlaisina neuvoloina tai tietopankkeina. Etenkin keskusteluryhmät edustavat ”kolmansia paikkoja” siinä missä esimerkiksi pubit ja kahvilat, jotka sijaitsevat aivan konkreettisesti kodin ja työn välissä. Silloin, kun keskustelijat eivät jaa yhteistä tilaa ja kohtaa toisiaan kasvokkain, voidaan käyttää termiä pseudoyhteisö. (Savolainen 1999, 13–14) Rasismiin liittyvissä keskusteluissa tiedon tai neuvojen osuus on marginaalisessa asemassa, ja tilan metaforaksi sopisi ehkä paremmin huonomaineinen lähiöpubi; tunteet vellovat, nousuhumalaiset meuhkaavat kovaäänisesti mielipiteitään, muutamilta kirjoittajilta puuttuu

kokonaan tolkku ja keskustelun kohdetta eli esimerkiksi maahanmuuttajia ei näy lähimailloissa. Nyrkkien sijasta riitoja tosin pyritään ratkomaan sanansäilän avulla.

7.2 Anonyymit kirjoittavat ajan kutistuessa

Ainakin toistaiseksi keskustelupalstojen luonteenomainen piirre on ollut anonyymius ja sensuroimattomuus. Joskin esimerkiksi Jippiin sivujen netiketissä kielletään rasistiset kirjoitukset, joiden poistattamiseksi muut verkkosurfaajat voivat tehdä ilmoituksen operaattorille. Käytännössä seula ei ole kuitenkaan tiheä eli valituksia ei joko tehdä tai rasistisen kirjoituksen määrittely tuottaa ongelmia operaattorille.

Nimettömyys ei ole pelkästään negatiivinen asia, sillä Habermasin (1986) mukaan ideaalin puhetilanteen edellytyksiin kuuluu, että keskustelua voidaan käydä anonyymisti. Tällöin parhaimman argumentin esittäjä saa tahtonsa läpi. Myös Hintikan (1994) mielestä internetin suomat ajanviettomahdollisuudet ovat hyvin henkilökohtaisia; kyseisen välineen avulla aukeaa anonyymiteetti sekä mahdollisesti useita samanaikaisia identiteettejä. Ongelmaksi muodostuu tällöin puheoikeuden kääntöpuoli eli lukijoiden oikeus saada tietää, kuka puhuu. Mitään sellaista palvelua, joka kykenisi tunnistamaan puhujan henkilöllisyyden, ei ole olemassa. Ja vaikka palvelu on tuloillaan, on epätodennäköistä, että tunnistaminen yleistyisi verkkokeskustelujen osalta. (Kuronen 2000, 113)

Jos julkisuudessa esitetään väärä tieto, se voidaan periaatteessa oikaista jälkikäteen. Kuitenkaan tämä korjaus ei yleensä tavoita kaikkia alkuperäisen tiedon vastaanottajia. Tällöin virheellinen oletus jää osittain elämään. (Hintikka 1994, 5) Jutustelufoorumien välityksellä leviävät faktojen lisäksi erilaiset uskomukset, valheet ja stereotyytit vieläkin tehokkaammin – jääden mahdollisesti myös mieliin. Tiedon vastaanottajien jäljittäminen on täysin mahdotonta. Ellei korjaavaa tietoa saada levitettyä välittömästi, peli on luultavasti menetetty etenkin, jos perinteisessä mediassa ei ole esillä samoja kysymyksiä yhtäaikaan.

Tietokoneet ovat mullistaneet viestintää myös niin, että aika ja paikka ovat kutistuneet (Webster 1995, 20). Reaaliaikaisuus onkin yksi keskeinen mahdollisuus, jonka internet voi sanavaihdolle tarjota. Viesteihin reagoidaan usein siltä istumalta, eikä vastaamista siirretä seuraavaan päivään tai muutoin parempaan ajankohtaan. Parhaimmillaan kirjoitukset saattavat välähdellä ruudulle jopa muutamien minuuttien välein.

Lapset, jos koulussanne on sekarotuinen ihminen, tiedätte mitä tehdä! (14:00)
Voi kiasus. Tuomitsit juuri käytännössä kaikki muut paitsi aboriginaalit, saamelaiset
sun muut busmannit. (14:02)
Tarkoitin ettei rotuja pidä enempää sekoittaa, tehtyä ei saa tekemättömäksi! (14:03
Jippii, 20.1.2002)

Monesti lähes reaaliaikaisesti toimiminen on myös ainoa mahdollisuus osallistua tiettyyn keskusteluun, jos viestilleen haluaa vastakaikua muilta. Esimerkiksi Jippiin sivuille kirjoituksia kertyy yhdessä tunnissa sellaiset määrät, että vaikkapa edellisen päivän juttuihin on jo hieman myöhäistä ottaa kantaa. Luettavissa ne toki säilyvät, joten aihe on mahdollista ottaa uudestaan käsiteltäväksi.

7.3 Miksi internetissä keskustellaan?

Viherän mukaan demokratian toteutuminen edellyttää kansalaiskeskustelua eli eri väestöryhmien välillä jatkuvasti käytävää vuoropuhelua. Rituaalimallin mukaisesti viestinnässä ei olekaan kysymys informaation siirrosta, vaan ennen kaikkea yhteiskunnan ylläpitämisestä ajassa. Viestintä ei ole vain väline, jota ryhmien jäsenet käyttävät; ennemminkin ryhmät ovat ilmiöitä, joita viestintä tuottaa ja mahdollistaa. (Viherä 2000, 16–22)

Verkostoituminen tuntuu olevan tämän vuosituhannen avainsana.

Keskustelupalstat voivat olla niiden aktiivijäsenille paikkoja, joissa he kykenevät rakentamaan meidän kaikkien toiminnalle elintärkeitä heikkoja sidoksia eli ihmisten välisiä tuttavuuksia. Verkoston vastapainona ovat läheiset ystävät ja sukulaiset. Ne yksilöt, joilla on vain harvoja heikkoja sidoksia, jäävät Viherän mukaan osattomiksi informatiovirroista, sosiaalisysteemistä, ideoista ja muodista. Erityisesti kulttuurin leviämisen kannalta elektroniset verkostot, sähköposti ja internet näyttelevät suurta roolia. (Viherä 2000, 94–45)

Keskustelupalstoja seurannut ei tosin voi välttyä ajatukselta, että niiden ulkopuolelle jättäytyminen olisi erityisen suuri menetys. Sen verran löyhiksi suhteet näyttäisivät jäävän ainakin jutteluun osallistumattoman silmin.

Teknisillä ratkaisuilla kuten moderaattoreilla tuskin voidaan vaikuttaa kovinkaan paljoa keskustelujen tasoon; yhteisten asioiden pohtiminen ja ongelmien ratkaiseminen on enemmän kiinni asenteista ja vastuullisuudesta kuin tekniikasta. Teledemokratia on kaikkienensa

pulmallinen asia, jonka ytimen muodostavat julkinen keskustelu ja hyvin perusteltujen mielipiteiden muodostaminen. Kurosen mielestä kansalaiskeskustelussa on kyse julkisesta keskustelusta, jota käydään jostakin merkittävästä yhteiskunnallisesta ongelmasta laajassa mitassa. Sananvaihdon tavoitteena on ongelman ratkaiseminen tai vähintäänkin sen lievittäminen (Kuronen 2000, 11–13). Rasismikeskustelujen osalta asia on tätäkin mutkikkaampi, sillä yhteistä ongelmaa ei ole; toinen ryhmä haluaa eroon maahanmuuttajista ja toinen puolestaan suvaitsemattomuudesta. Näin ollen myös ”ongelman” ratkaisuehdotukset eriävät toisistaan.

8 Aikaisemmin tutkittua oman aineiston valossa

8.1 Ensimmäisiä empiirisiä askeleita

Verkkokeskusteluja on tutkittu jonkin verran sekä meillä että muualla, mutta kuten internetin sisällöntutkimuksessa yleisesti, kyseessä ovat vasta ensimmäiset empiiriset askeleet. Suomessa Veikko Pietilä on avannut keskustelua aiheesta vertailemalla sanomalehtien yleisönosastoja ja verkkofoorumeja. Reijo Savolainen puolestaan on haastatellut aktiivisia keskustelijoita ja pohtinut muutoinkin internetin empiiristä tutkimista. Sinänsä tietoverkkojen käyttöä ja tietokonevälitteistä viestintää on tarkasteltu 1970-luvun alkuvuosista lähtien (Savolainen 1996b, 14). Hiram Sachs taasen on tutkinut PieceNetiä, joka on yhden aatteen ympärille koottu julkinen avaruus (Sachs 1995). Tämän tutkielman kohteet on tarkoituksella valittu niin, että kyse ei ole minkään erityisalan tai –ryhmän keskustelukerhosta.

Tutkimukset osoittavat, että vielä joitakin vuosia sitten keskusteluryhmien suosio oli varsin vähäistä. Esimerkiksi vuonna 1996 vain viisi prosenttia netin käyttäjistä hyödynsi palstoja säännöllisesti tai harvakseltaan. (Savolainen 1999, 15) Savolaisen haastattelemat keskustelijat olivat lähteneet aluksi liikkeelle kokeilumielessä ja pienin odotuksin, kun tarjonnasta ja palstojen hyödystä ei vielä ollut kokemusta. Etenkin IRC-keskusteluryhmiin osallistuvien ajateltiin olevan yökyöpeleitä, jotka sitten pienessä kaljassa irkkailevat pikkutunneilla. (Savolainen 1996a, 54) Rasismiin liittyvät viestiketjut kuitenkin paljastavat, että pääsääntöisesti keskustelut etenevät päiväsaikaan.

8.2 Vähemmistö tuottaa enemmistön viesteistä

Keskustelufoorumeista on muodostunut kuva, että kyse on varsin hajanaisesta, päämäärättömästä ja yksittäisiin asioihin kohdistuvasta mielipiteen vaihdosta (esim. Sachs 1995). Keskustelut sijoittuvat tutkimusten mukaan tiukasti nykyhetkeen ja ovat varsin lyhytjänteisiä – punainen lankakin tuppaa herkästi katoamaan. (Savolainen 1996a, 51) Toisaalta ainakin rasismi puhuttaa siitä huolimatta, että juuri kyseisellä hetkellä esimerkiksi

muualla mediassa ei käydä aiheesta kiivasta keskustelua. Ajankohtaisuus on kyllä tiukasti läsnä, mutta keskustelu rönsyää ”vakio-ongelmista” silloin, kun koko kansaa kohahduttavaa tapausta ei ole käsiteltävissä. Tällaisia tapauksia aineistonkeruun aikana olivat esimerkiksi Fadime Sahindalin murha Ruotsissa, inkeriläisten paluumuuton rajoittaminen ja internetin keskustelupalstojen sensuroiminen. Näin olleen on vaikea yhtyä siihen tutkimustulokseen, että keskustelun teemat painuvat alkuinnostuksen jälkeen nopeasti unholaan ajankohtaisuudestaan huolimatta (Savolainen 1996b, 23). Tutkielmaa varten rasistisia keskusteluja seurattiin satunnaisesti noin parin vuoden verran, eikä hiipumisesta näkynyt koko aikana merkkiäkään. Myös myöhemmät pistäytymiset sivuilla ovat vahvistaneet saman havainnon.

Empiiriset tutkimukset ovat osoittaneet, että pieni vähemmistö tuottaa enemmistön viesteistä, ja valtaosa tyytyy seuraamaan sanallisia selkkauksia ja ajatuksenvaihtoa sivusta. Aktiivisten osallistujien ja passiivisten lukijoiden keskinäistä jakautumista näyttäisi kuvaavaan eräänlainen 80/20 sääntö. (Savolainen 1999, 16) Keskusteluryhmissä siis pikemminkin vaietaan kuin vaihdetaan aktiivisesti mielipiteitä. Esimerkiksi Suomi24-palstalla alkoi 17. maaliskuuta 2002 keskustelu suomalaisten rasistisuudesta, ja jo muutamassa päivässä viestejä oli saapunut noin 200. Kuitenkin saman ajan kuluessa aloitusviestiä oli luettu lähes 9000 kertaa. Erilaisiin kävijä- ja lukijamäärälaskureihin on tosin syytä suhtautua varauksella, mutta jonkinlaista suuntaa ne joka tapauksessa antavat.

Sivustaseuraajien (*lurkers*) sankkaa joukkoa on selitetty muun muassa sillä, että ensimmäisen viestin lähettäminen vaatii tiettyä rohkeutta. Jossain pienen piirin keskusteluissa näin saattaa ollakin, mutta ajatus tuntuu vieraalle pohdittaessa massapalvelimien palstoja; viestit voi lähettää täysin anonyymisti eikä kirjoittajien välillä vallitse hierarkkisia rakenteita. Nolatuksi, kiusatuksi tai halveksituksi voi toki verkossakin joutua, mutta kasvojaan menettämättä. Se, että vain harvat hallitsevat palstoja, ei vastaa ainakaan keskusteluille asetettua demokraattisen tasa-arvon ihannetta (vertaa Pietilä 2001, 21). Passiivisen roolin valinneita ”keskustelijoita” ei ole käsittäakseni vielä tutkittu, joten heidän motiivinsa seurata palstoja jää vain arvailun varaan (esim. Savolainen 1999, Sachs 1995).

8.3 Keskustelufoorumit täyttävät tiedollisia aukkoja

Keskusteluryhmien käytön motiiveiksi on kartoitettu muun muassa uusien asioiden oppiminen, toisten näkemysten selvittäminen, palautteen saanti omille ajatuksille ja mahdollisuus tutustua samoja asioita harrastaviin henkilöihin (Savolainen 1999, 16). Samanhenkisten ihmisten lisäksi netistä etsittäneen myös toisinajattelijoita, joiden kanssa voi rähistä turvallisissa olosuhteissa ilman leimautumista tai väkivallan pelkoa. Jos keskustelijat kaipaisivat nimenomaan monikulttuurisuuteen samansuuntaisesti suhtautuvia kanssaeläjiä, he löytäisivät seuransa paremmin muilta kuin tutkimuskohteiden sivuilta. Esimerkiksi rasistit saisivat jakaa maailmankuvaansa skinheadien keskustelupalstoilla ilman, että kukaan ”häiritsee” eriävillä mielipiteillä. Yksi motiivi saattaisikin olla niin kutsuttujen vääräuskoisten käännäyttäminen ja Suomen muuttaminen omien ajatusten suuntaiseksi unelmayhteiskunnaksi – olipa kyse kummasta osapuolesta tahansa. Samanhenkisiltä saatu verkkotuki on varmasti olennainen osa näitä pyrkimyksiä. Netti on kelpo väline, jos on kiinnostunut tietämään, mitä muiden ihmisten mielissä liikkuu (vertaa Sachs 1995, 95–97).

Itse olen ilahtunut kun näen lyhyttukkaisia isänmaallisia nuoria. He ovat sitä aineista, joka tulee muodostamaan toimeenpanevan ytimen siitä toiminnassa, jonka tuloksena Suomi otetaan suomalaisten haltuun. (Suomi24, 3.2.2002)

Sachs in haastattelemat keskustelijat kritisoivat reippaasti valtavirtauutisointia, joten jutustelufoorumit näyttäisivät täyttävän myös jonkinlaista tiedollista aukkoa. Mediaa moitittiin sekä toimitusprosessien että aiheiden valinnan vuoksi. (Sacks 1995, 87–88) Myös suomalaisilla sivuilla puretaan usein perinteisen tiedotusvälineiden tuottamaa pettymystä: toimittajat kirjoittavat vain monikulttuurisuutta puoltavia uutisia, ulkomaalaisten tekemät rikokset eivät tule julkisuuteen, muusta ei kirjoitetaakaan kuin rötöksistä ja niin edelleen.

Rasismi tuomitaan liian heppoisesti asiaa sen kummemmin ajattelematta. On tietysti helppo yhtyä rasismin vastaiseen kuoroon toistelemaan papukaijan tavoin valtamedian tuputtamia ajatuksia. (Jippii, 20.1.2002)

Suomessa rasismi todella rehoittaa ja jopa saa hiljaisen hyväksynnän mm. mediassa. Onneksi ei tarvitse asia enää siellä. (Jippii, 24.1.2002)

Toisaalta tukea väitteille esimerkiksi siitä, että toimittajat tarkoituksellisesti valehtelisivat tai kaunistelisivat ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien tekosia, ei keskustelijoilla ole kuitenkaan esittää. Rasismi kyllä ilmiönä kiinnostaa toimituksia siinä missä esimerkiksi

suvaitsevaisuuteen liittyvien tapahtumien uutisoiminen, mutta monien toimittajien mukaan tosipaikan tullen on hyvin vaikea löytää haastateltavia muun muassa skinien joukosta.

9 Rasismikeskustelujen sisältöjä

9.1 Etniset hierarkiat

Olen seurannut tata palstaa noin vuoden. Keskustelunaiheet pysyvät melko samoina ja paljon on ”vittu_neekeri” linjaa.[...] En ole missään tormannyt noin umpimielisiin ja rasistisiin ihmisiin. Samat nimimerkit kirjoittavat saannollisesti. On teillakin nakojaan aikaa netin aarella arvostella pakolaisia ja maahanmuuttajia. (Jippii, 24.1.2002)

Rasismi ja maahanmuuttajat ovat paljon puhututtavia aiheita erityisesti keskustelupalstojen osioissa yhteiskunta, ajankohtaista tai politiikka. Esimerkiksi yksin Jippiin sivuille ilmestyi aineistonkeruuajankohtana päivittäin jopa satoja rasistisiksi luokiteltavia sanomia tai viestejä, joissa pohdittiin rasismia ilmiönä. Suomi24:n sivuilla enimmillään yhtä rasismiin liittyvää viestikokonaisuutta oli luettu noin 10 000 kertaa. Näin ollen keskusteluihin osallistutaan paljon, ja niillä on myös runsaasti lukijoita.

Eri kanavien rasismikeskusteluissa liikkuu ainakin jonkin verran samoja nimimerkkejä. Varsinkin suvaitsevaisten puolelta löytyi pari erityisen ahkeraa kirjoittajaa, ja esimerkiksi Jippiiseen kotiutunut Roikkuvainen kimmastutti rasismin kannattajia kirjoituksillaan kymmeniä kertoja päivässä. Toisin siis kuin Pietilä havaitsi omassa tutkimuksessaan (2001, 21), pistäytymisiä eri areenoiden välillä tapahtuu. Rasistisia kirjoituksia sisältävät verkkofoorumit eivät näyttäyty toisistaan eristyneinä ja itseriittoisina saarekkeina, vaan samat henkilöt seuraavat usean yhteisön keskustelua. Osallistuminen saattaa olla esimerkiksi sitä, että copy paste –menetelmää käyttäen eli juttuja kopioimalla kierrätetään samoja tekstejä palstalta toiselle. Vaikka kullekin palstalle näyttäisi muodostuvan omia yhteisöjä, se ei myöskään estä satunnaiskäyttäjien osallistumista keskusteluun.

Keneen kirjoittelu sitten kohdistuu? Etnisiä hierarkioita yleisesti tutkittaessa on todettu (esim. Jaakkola), että suomalaiset luokittelevat alimmaisiksi ryhmiksi somalit, arabit, venäläiset, kurdit, turkkilaiset, marokkolaiset ja ”mustat afrikkalaiset”. Nettikeskusteluissa somalit eli *somput* ovat selkeästi vihan kohde numero yksi, ja hierarkiassa pykälää alempana ovat yhteen

niputettuna joukkona *ählämit*, joihin saattavat kuulua edellä luetelluista etnisistä ryhmistä kaikki muut paitsi venäläiset, *ryssät*.

Yllättävän hyvin sinä ja muut neekerit sun muut ähläm-sählämit viihdytte suomessa rasistien keskellä. (Suomi24, 19.3.2002)

Paljon käytetyllä termillä *mutiainen* kuvataan lähes ketä tahansa maahanmuuttajaa, jonka ihonväri poikkeaa ”normivaaleasta”. Suomalaisista, perinteisistä etnisistä vähemmistöistä keskustelua herättivät keväällä 2002 ainoastaan romanit. Heihin liitetään runsaasti rasistissävytteisiä vitsejä, joissa esitellään tunnettuja stereotypioita muun muassa varastelevista, luksuselämää viettävistä mustalaisista. Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että esimerkiksi Billigin (2001) mukaan äärimmäisen rasistinen vitsi ei ole koskaan ”vain vitsi”, vaikka näin tätä huumoria yleisesti puolustellaan myös nettikeskusteluissa. Väkivaltaisessa huumorissa kun on mahdollista yhdistää äärimmäinen viha ja epäinhimillistämisen elementit.

Saisi toteutua se vitsi: Mitä on 1000 somalia merenpohjassa? MUTAPOHJA bhuhhhhaaaaa (Suomi24, 18.3.2002)

Vähän sama juttu manneissa ettei niitä voi lähettää (entiseen) napakymppiin kun ei ole työkavereita jotka ilmottaisivat. (Suomi24, 18.3.2002)

9.2 Keskustelujen aiheita

Rasismiin liittyvä keskustelu saattaa rönsytä aiheesta kuin aiheesta: mitä ajatella rasistisesta oppilaasta, mistä maasta kotoisin olevat ovat parhaita vaimoja/miehiä, mitä on rasismi, millaisia tapoja muissa kulttuureissa on, pitäisikö inkeriläisten paluumuutto sallia, tuleeko Suomeen ”oikeita” pakolaisia ja onko neekeri-sanankäyttö rasistista? Ohessa vain muutamia poimintoja eri keskustelupalstoilla vilahdelleista kysymyksistä.

Olipa aihe mikä tahansa, pääsääntöisesti viesteissä on kyse omien mielipiteiden esiintuomisesta ja muiden ajatusten tyrmäämisestä tai puolustamisesta¹. Aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu, että palstoille lähetetään verrattain harvoin viestejä, joiden avulla toivotaan saatavan tietoa (Savolainen 1996a, 50). Opinnäytetyön aineisto vahvistaa tätä käsitystä, joskin sivuilla kysellään esimerkiksi tilastoja ulkomaalaisten tekemistä rikoksista ja

Rasistien ja suvaitsevaisten keskusteluista poimittuja argumentteja on koottu kattavasti tutkielman lopusta löytyvään liitteeseen (LIITE 2).

skinheadien nettisivujen osoitteita. Sen sijaan kirjoitusten joukossa vilahtelee paljon erilaisia ”tosielämän tarinoita”, jotka ovat luonteeltaan varsin informatiivisia.

siis ei oo kertaakaan tullu suomalaiset joukolla mun päälle kaupungilla... mutta helvetin usein joku ählämi/manne/albaani joukko on tullut lyömää/tönimää/vituuilee! (KissFM, 13.1.2002)

Tänään töistä tullessani.Näin juna-aseamalla kuinka neekeri mies tuli pyytämään tupakkaa vieressäni seisovalta tytöltä. Tyttö oli ehkä jotain n. 16 vuotias ja poltteli siinä vieressäni tupakkaa [...] Tyttö sanoi ettei ole, mies alkoi uhkailemaan huonolla suomella että tyttö saa puukosta jos tupakkaa ei tipu. Tyttö siis antoi tupakan.Kun mies oli tupakkansa saannut, hän yritti saada, jopa fyysisesti tyttöä lähtemään mukaansa.. Siinä vaiheessa tyttö kyllä lähti pakoon ja nopeasti. Tämäkin oli taas yksi esimerkki siitä millaisia mustat ovat..(Jippii, 24.1.2002)

Sekä rasistit, joita kutsutaan usein (rotu)*realisteiksi* että suvaitsevaiset eli nettikielellä *hyysärit* (ks. tarkemmin luvussa 10.7) lähettävät viestejä määrällisesti melko lailla tasapuolisesti. Yhteistä heille on se, että molemmat osapuolet haluaisivat elää kaikessa rauhassa rakkaassa Suomessa. ”Hyysäreiden” mielestä maahan kuitenkin mahtuu myös muita kulttuureja. ”Realistit” puolestaan kokevat ulkomaalaiset uhkaksi itselleen, läheisilleen sekä tulevaisuudelle ja haluavat, että kukin toteuttaa kulttuuriaan omassa maassaan. Ja kun nämä kaksi näkemystä törmäävät, netiketit unohtuvat tuota pikaa. Savolaisen tutkimustulosten vastaisesti rasismikeskusteluiden parissa törmää yhä uudestaan haistatteluun ja muiden keskustelijoiden mollaamiseen. Kirjoittajat tuovat esille lähinnä erimielisyyksiä sen sijaan, että pyrkisivät korostamaan yhteneviä kantoja ja löytämään sopusointua. Eräs keskustelija analysoi väittelyjä hyvinkin osuvasti kirjoituksessaan:

Yksi huutaa, että pigmenttisidonnaiset ovat kaikki roistoja ja että heidät pitäisi ampua, toinen sanoo, että heidät tulisi tuomita yksilönä eikä sen mukaan, mitä rotua he ovat, kolmas kannattaa heidän hakkaamistaan, koska se on ”kivaa”, neljäs sanoo, etteivät valkoiset ole yhtään parempia, ensimmäinen ja viides esittävät vastaväitteitä ja toinen ja kuudes siirtävät keskustelua sivupoluille. (KissFM, 31.1.2002)

Toisaalta on sanottu, että tietokonealakuultuuriin jopa kuuluu lyhyiden, konstailemattomien ja tyylylta vaikuttavien viestien lähettäminen. (Savolainen 1999, 17, 20) Enää ei kuitenkaan oleteta, että verkkoviestintä olisi luonteeltaan jotenkin kylmän asiallista. Tutkimusten mukaan viestit eivät myöskään välttämättä ole sen köyhempiä sisällöllisesti kuin vaikkapa puhelin keskustelu. (Savolainen 1996b, 18) Aiheet kumpuavat useasti ajankohtaisista tapahtumista, kuten kävi esimerkiksi tammikuussa 2002. Tuolloin netissä heräsi kiivaita ”maassa maan tavalla” –väittelyjä, koska kurdi-isä surmasi sukunsa kunniaan vedoten

tyttärensä Ruotsissa. Surullinen tapahtumaketju sai aikaan varsinaisen viestien suman, jossa kirjoittajien kekseliäisyydellä ja inhottavuudella ei ollut rajaa. Tapaus sai ainakin osan rasisteista hykertelemään; oli saatu uusi syy syrjiä maahanmuuttajia ja vahva argumentti vastineeksi suvaitsevaisten kommentteihin.

Mannethan on kunniamurhia tehneet jo satoja vuosia. [...] Tästä kulttuurista on Somppujen ja muiden räppäiden hyvä ottaa oppia. Poliisi ja hyyssarit hyväksyy innolla. Rasismiahan olisi estää normaaleja tapoja. Yksi räppää taas vähemmän, hyvä asia:) (Jippii, 23.1.2002)

Eipä tosiaan voisi vähempää kiinnostaa. No oikeastaan sen verran, että hyvä kun tappavat toisiaan, onpahan aina yksi sikiävä synnytyskone vähemmän. (Jippii, 25.1.2002)

10 Metodi matkassa aineistoa kohti

10.1 Keskusteluanalyysin periaatteita

Tässä tutkielmassa yhdistetään sekä sisällönanalyysi että keskusteluanalyysi. Sisällön tutkailu on tärkeää siksi, että tarkoituksena on kuvailla rasistisia keskusteluja ilmiönä yleisellä tasolla, koska aiemmin teemasta ei ole tehty tutkimusta ainakaan Suomessa. Toisaalta keskusteluanalyysi sopii aiheeseen vain osin, sillä näin tulevat esille puheenvuorojen laatua sekä eri mielipiteitä omaavien keskustelijoiden välisen vuorovaikutuksen piirteet. Menetelmää on mahdollista käyttää lähinnä soveltavasti, koska puhe ja kirjoitus eroavat lopulta melkoisesti toisistaan.

Keskusteluanalyysissa tutkimuskohteena ovat puhetoiminnot, ja tutkijan kiinnostus kohdistuu niihin sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin, joissa puhe saa toimintaa aikaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 158). Tässä tutkielmassa kiinnostus kohdistuu kirjallisessa muodossa esiintyvään mielipiteiden vaihtoon, joskin viestit ovat hyvin puhemaisia ja spontaaninoloisia. Perinteisesti metodin avulla onkin selvitetty arkipuheen lainalaisuuksia. Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaiset keskeiset analyysiä ohjaavat periaatteet sopivat myös muun kuin kasvotusten tapahtuvan kanssakäymisen tarkasteluun. Ensinnäkin tutkija keskittyy keräämäänsä aineistoon eikä tulkintoja haeta aineiston ulkopuolelta. Toiseksi myös verkkokeskustelijat luovat keskenään vuorovaikutuksen maailman, joka on aina tietyllä tavalla ja enemmän tai vähemmän organisoitunut – internetin kyseessä olleessa vähemmän.

Puhumisessa on keskeistä intersubjektiivinen ymmärrys, mikä tarkoittaa osallistujien yhteistä suuntautuneisuutta tilanteessa. Tähän ymmärrykseen kuuluu muun muassa, että kirjoitusvirheitä ei pilkata ja korjailla, pitäydytään alkuperäisessä aiheessa, muita kirjoittajia ei loukata, vaikka mielipiteet eivät osu yksiin ja niin edelleen. Myöhemmissä kappaleissa tullaan huomaamaan, että kyseiset arkipuhumisen lainalaisuudet eivät päde lainkaan nettikielessä. Tilanteen tekee hankalaksi se, että kaikki eivät pidä kiinni edes operaattoreiden laatimista säännöistä tai kirjoittamattomista ohjeista, vaikka muut keskustelijat heitä usein nuhtelevat ja pyrkivät pitämään palstat puhtaina asiattomuuksista.

Kolmas analyysin keskeinen ajatus on se, että jokaisella yksityiskohdalla on analyysissä oma merkityksensä. Keskusteluanalyysissä tarkkaillaan mikrotasoa eli kysymysten esittämistä ja niihin vastaamista tai vastaamatta jättämistä, taukoja ja hiljaisuutta, päällekkäispuhuntaa, puheen suuntautumista osanottajille ja palautteen antamista. Puheen avulla voidaan luoda yhteistoimintaa ja yhteistä todellisuutta. Verkkokeskustelujen analyysin avulla on mahdollista tarkkailla kysymysten tekoa ja siihen suhtautumista, hiljaisuutta (muun muassa mistä ei puhuta, millaiseen viestiin ei vastata), kenelle viestit kohdistetaan (esimerkiksi samoin vai vastakkaisesti ajattelevalle) ja yhteisen todellisuuden luomisyrityksiä.

Kasvotusten keskustelu ei ole suinkaan kaaos, sillä puhujien välinen vuorovaikutus on yksityiskohtiaan myöten järjestynyttä ja jäsentynyttä toimintaa. Kielen tekee joustavaksi se, että merkitys syntyy aina viime kädessä vastaanottajan tekemässä päättelyprosessista, ilmauksen ja kontekstin yhteisvaikutuksesta. Puhuja sanoo jotakin, mutta useinkaan hän ei tarkoita kirjaimellisesti sitä, mitä sanoo. Kielen kaikki ilmaukset sisältävät symbolisen merkityksensä ohella kontekstuaalisen tulkinnan vaatimuksen. (Hakulinen 1997, 13–14) Myöhemmin kuvaillaan, kuinka verkkokeskustelut eroavat edellä kerrotusta nimenomaan kaaoksellisuuden suhteen.

Keskusteluanalyysin avulla selvitetään, mitä puheenvuoroilla on mahdollista saada aikaiseksi: miten haetaan ymmärtämistä, miten osoitetaan, että keskustelussa esiin tullut puheenaihe on arkaluontoinen tai hankala. Kaiken kaikkiaan kyseessä on niiden merkitystä kannattavien keinojen eksplikoiminen, joilla ihmiset saavuttavat intersubjektiivisuuden – sehän on kaiken inhimillisen yhteistyön perusta. Analyysin avulla nostetaan esiin keskustelujen yhteistoiminnallisuus ja tutkitaan tämän toiminnan mekanismeja. Yhteistoiminnallisuutena tarkoitetaan sitä, että keskustelua ei pidetä yksioikoisesti puhuja-kuulija –kahtiajakona, vaan merkitysten uskotaan syntyvän yhteistyönä ja neuvotteluna. (Hakulinen 1997, 15)

Keskusteluanalyysi sopii hyvin verkkokeskustelujen tarkastelemiseen myös siksi, että analyysin tulee kohdistua ”aitoon” vuorovaikutukseen, joka olisi tapahtunut myös ilman tutkimustarvetta. (emt. 18)

10.2 Hymiö eksyy asian viereen

Keskusteluanalyysissä korostuu kielenkäytön formaalinen puoli; se, mitä sanotaan ei ole irrotettavissa siitä, miten asia ilmaistaan ja kuinka ihmiset toimivat keskustelun avulla. Analyysia tehdessä on tärkeä havaita kaikki ”ei-kielelliset” ainekset kuten tauot ja nauramiset. (Hakulinen 1997, 17) Nettikeskusteluja tutkittaessa näitä tehostusaineiksia puolestaan edustavat esimerkiksi hymiöt, huutomerkki ja HUUTAMINEN. Toisille keskustelijoille voi esimerkiksi näyttää kieltä :-p tai kertoa mielipiteensä hymyssä suin :-D. Hymiöitä käytetään tehokeinoina varsin paljon, mutta yleensä suvaitsevaisuutta puolustavissa viesteissä. Niiden avulla annetaan esimerkiksi vinkkiä muille siitä, pitäisikö kirjoitus ymmärtää vaikkapa ironiseksi ilmaukseksi vai vitsikkääksi viestiksi.

[...] ei niitä täällä kukaan kaipaa!!! SUOMI SUOMALAISILLE!! EIKÄ MILLEKKÄÄ VITUN ALBAANEILLE!!!!!! (KissFM, 13.1.2002)

Sehän on luonnon laki, ja onhan niin tapahtunut läpi ihmiskunnan olemassaolon. Kansat sekoittuvat ja joku muu ottaa ”meidän” paikkamme täällä vuorostaan. Ehkäpä joskus täällä elää vaikka mustaihoinen venäjää puhuva lestadiolainen! :DDDD (Jippii, 20.1.2002)

Arkikeskustelujen läpikäyvä ilmiö on sekventiaalisuus eli jokainen keskustelussa lausuttu puheenvuoro ennakoi jollain lailla sitä, millaista jatkoa sen jälkeen voidaan odottaa. Toisaalta puheenvuoro laaditaan sopivaksi edelliseen vuoroon, jolloin sen herättämiin odotuksiin vastataan. Tosin kysymystä ei aina seuraa heti vastaus, mutta sen täydellinen puuttuminen on kuitenkin asiantila, joka vaatii jonkinlaisen selityksen. (Raevaara 1997, 75–79) Verkkokeskusteluissa puolestaan puheenvuorojen välillä ei välttämättä ole mitään loogista yhteyttä. Usein käy niin, että keskustelu eksyy kauas alkuperäisestä aiheesta, ja viestien lukijan mahdollisesti tekemät ennakoinnit eivät osu yhteen todellisuuden kanssa. Esimerkiksi kysymyksiä on huomattavasti enemmän kuin vastauksia. Näin ollen puheenvuoro rakentaa harvoin tulkintakehystä seuraavalle viestille.

Heinz Rommel Mee neekeri sinne mistä oot vittu tullukki äläkä kähy aukoo päätäs täällä saatana!

Capo Kaukaa tullut ”neekerikin” osaa parempaa suomea kuin sinä.

Nudisti Mitä siitä sitten ??????????????????

Mikäs luulet itse olevasi Kaikki Heinzit Saksaan tai ketsuppipulloon!

Pain lol hybrid :D (Suomi24, 17.3.2002)

Keskustelun etenemisen ennakoiminen olisi siinä mielessä tärkeää, että näin tietystä aihepiiristä kiinnostunut voisi lukea ja ottaa osaa haluamiinsa viestiketjuihin. Palstoilla on valtavasti kirjoituksia, joten kaikkea on täysin mahdoton yrittää seurata. Tämä muun muassa hankaloitti tutkielman aineiston kokoamista, sillä lupaava otsikko ja rasismia käsitellyt aloitusviesti eivät antaneet takeita, että aihe olisi jatkunut samana välttämättä edes seuraavaa kirjoitusta pidemmälle. Ennustettavuuden ongelma häiritsee monia keskustelijoita, ja asiaan kiinnitetään palstoilla paljon huomiota. Sen sijaan se, että esitettyyn kysymykseen ei reagoi kukaan, ei näytä niinkään vaivaavaan verkkokeskustelijoita. Jos kysymyksen esittäjä ei saa heti vastausta ihmettelynsä, on tavallista, että hän toistaa kysymyksensä, muotoilee sen uudestaan ja mahdollisesti täsmentää asiaa (Raevaara 1997, 79). Internetissäkin tätä toisinaan tapahtuu, mutta tavallisempaa on, että vastauksen puuttumista ei koeta odotuksia rikkovaksi.

Toisin kuin kasvokkain keskusteltaessa, verkossa ei suinkaan yritetä välttää konflikteja ja tehdä sujuvaa yhteistyötä. Usein tilanne on jopa päinvastainen eli kirjoittajat pyrkivät provosoimaan toisiaan ja hermostuttamaan eri tavalla ajattelevat keinolla millä hyvänsä. (vertaa Raevaara 1997, 102) Keskustelulla voi olla kaksi lähtökohtaa: tiedon puute, jolloin syntyy tarve ymmärtää/muuttaa käsitystä tai keskinäinen väärinkäsitys, joka vaatii ratkaisua. Tästä voi seurata väittely (toinen voittaa ja toinen häviää), neuvottelu (löydetään molempia tyydyttävä ratkaisu eli sopimus) tai dialogi (saavutetaan yhteisymmärrys). (Puro & Matikainen 2000, 12) Näistä vaihtoehtoista verkkokeskustelua kuvaa parhaiten väittely, joka päättyy ratkaisemattomana – alkaakseen pian uudestaan.

Ort Mene jonnekin muualle jos ei paikalliset tavat kelpaa.

Jatta mitkä ”tavat”? Nämä keskustelut osoittavat kyllä että suomalaisilla ei ole harmaata aavistustakaan ihmistavoista.

no sitten on nii täällä on sellaset tavat että ulkomaalaisista ei pidetä ja jos ne ei tykkää olla täällä menis vittuun sitten täältä. Perkele (Suomi24, 19.3.2002)

Keskusteluanalyyseissä pidetään lähtökohtana sitä, että ilmauksella ei sinänsä ole tarkkaa merkitystä tai funktiota. Kukin ilmaus tai merkitys määrittyy loppujen lopuksi siitä, miten sanottu tai kirjoitettu keskustelussa käsitetään eli millaisen merkityksen keskustelijat antavat sille oman toimintansa kautta. (Raevaara 1997, 83) Tätä ajatusta pohditaan tarkemmin tutkielman luvussa 11, sillä lukuisien merkitysten mahdollisuudella on suuri vaikutus semioottisen kaaoksen kehittämisessä.

10.3 Dialogisuutta jäljittämässä

Dialogi on vain yksi kielellisen vuorovaikutuksen muodoista, mutta esimerkiksi Volosinovin mukaan niistä kaikkein tärkein. Dialogisuus on mahdollista ymmärtää hyvinkin laajasti, jolloin sillä tarkoitetaan muutakin kuin vain ihmisten välitöntä kielellistä kanssakäymistä kasvokkain. (Volosinov 1990, 116) Näin ollen myös nettikeskustelut ovat yksi osa tällaista yhteistoimintaa.

Ihmistä ei olisi olemassa ilman dialogia. Elämme yhteisellä maapallolla, vaikka emme välttämättä sitä koekaan samalla tavoin. Dialoginen maailma mahdollistaa eettisen asennoitumisen; vaikka jokainen ihminen on tavallaan ”tuomittu” omaan oloonsa, meidän on kuitenkin mahdollista oivaltaa, jäljittää, kokea ja elää se maailma, joka ei ole minun vaan yhteinen, siis ensisijassa sinun maailmasi. Tällä tavoin ajateltuna dialogisuus on ihmisenä olemisen virittyneisyystyyppi, joka asettaa meidät suhteeseen toisten ihmisten ja luonnon kanssa. (Varto 1996, 9–10) Muista saa perustavimman kokemuksen kasvokkain ollessa, ja kaikki muut tapaukset ovat tämän sosiaalisen vuorovaikutuksen perustyyppin johdannaisia. (Berger & Luckmann 1966/2002, 39) Näistä variaatioista juuri internetille on asetettu eri yhteyksissä suuria odotuksia dialogisuuden ja kanssakäymisen lisääntymiseksi, sillä väline mahdollistaa toisten maailman jäljittämisen mitä laajimmassa mittakaavassa.

Dialogisuuden keskeisiä osia ovat kyseenalaistaminen ja kysymysten tekeminen (Puro & Matikainen 2000), jotka molemmat ovat edustettuina verkkokeskusteluissa. Niiden avulla on mahdollista saada esiin ajatuksia, uskomuksia, pelkoja ja asenteita, jotka muutoin jäisivät piiloon. Kysyminen on keino päästä selville toisen ihmisen tavasta ajatella. Kasvokkain tapatuvasta keskustelusta verkkoversio eroaa selkeästi siinä, että kysymykset jäävät usein vain heitoiksi, joihin kukaan ei tartu ja vastaa. Moni kirjoittaja ratkaiseekin asian niin, että aloittaa viestinsä retorisella kysymyksellä, johon itse sitten reagoi mieleisellään tavalla.

Mitä vikaa on siinä, että on somali? Taitaa vika olla sinun asenteissasi.

Menisit katsomaan iltaisin ja varsinkin viikonloppuisin Hesan asemalle mitä vikaa on olla Somali! Jos et sitä näe niin olet tosi torvi. (Suomi24, 12.2.2002)

Kerro mikä tekee mielestäsi aidon suomalaisen? Sen että on syntynyt täällä vai kenties väri? Voiko suomalainen ruskettua liikaa ja muuttua ei-suomalaiseksi? Kerro nyt ihmeessä? (Jippii, 24.1.2002)

Tutkimusaineiston valossa näyttää siltä, että keskustelijat kykenevät aitoon dialogisuuteen vain samalla tavoin ajattelevien kanssa. Rasistit ja suvaitsevaiset kilpailevat mielipidevoitosta keskenään korostaen ja kärjistäen vastakkainasettelua äärimilleen. Toteutumatta jää kuitenkin ajatus, että keskustelun tuloksen ratkaisisi parhaat argumentit. Toisilta kirjoittajilta kun ei olla valmiita oppimaan uutta, ja erilaiset näkökulmat sekä omien ajatusten muuttaminen suuntaan tai toiseen vaikuttaa mahdottomalle. Dialogin onnistumisen kannalta olennainen ehto eli toisten kuunteleminen kohteliaasti, jää täysin tavoittamatta (Dahlberg 2001a). Dahlbergin mielestä edes pelkkä kuuntelu ei riitä, vaan toisten sanoma täytyisi pyrkiä ymmärtämään heidän kannaltaan. Kunkin tulisi siis pohtia tarkasti mielipiteitään ja muokata niitä vastauksena toisten argumentteihin. (Dahlberg 2001b) Rasistien ja suvaitsevien välillä käydään väittelyä, jossa toisten tietämättömyydelle nauretaan ja vastakkaisia mielipiteitä vähätellään. Kun omat ajatukset sitten herättävätkin muissa keskustelijoissa ”vääränlaista” vastakaikua, moni turhautuu.

Huomasin muuten saman kuin sinä itekin, että kaikki se mitä yritit vastapuolelle selittää, meni täysin seinään. Hän ei ymmärtänyt sanaakaan. Täysin epätoivoista yrittää saada somppumyötämieliset ihmiset tajuaamaan minne olemme menossa. Mutta, nähkööt sen tulevassa. Sitähän saa mitä tilaa! Eikö. (Suomi24, 19.3.2002)

10.4 Dialogin sijasta monologeja

Ihmiset muuttuvat keskinäisen yhteistyön tuloksena, ja vuorovaikutuksen laadulla on suuri merkitys tässä prosessissa. Dialogisuuden lähtökohtana on ajattelu, että ihmisen mielen sisältö on syntynyt sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta ja kehittyy ihmisten kohtaamisissa. Keskustelijoilla tulee olla taito ajatella yhdessä, sillä dialogin tavoite on synnyttää aiempaa syvempää ymmärrystä vuorovaikutukseen osallistuvissa. Dialogia onkin verrattu peliin, jossa päämääränä ei ole toisen voittaminen, vaan pelin kiehtovuus ja arvaamaton kulku itsessään. (Puro & Matikainen 2000, 7–9)

Edellä esitetyn perusteella voisi sanoa, että verkkokeskustelut muistuttavat vuoropuhelua enemmän monologia, joissa määrä korvaa laadun. Dialogille ominainen minä-sinä –suhteen moniäänisyys murtuu heti, kun toinen keskustelija asettuu muiden yläpuolelle, tietää kaiken paremmin, vähättelee, nolaa, on ylimielinen ja niin edelleen. (Puro & Matikainen 2000) Vaikka harva kaipaa ymmärrykseensä parannusta, huomaa jokainen paikoitellen tarpeen tarkistuttaa kokemuksiaan toisilla. Oma maailmankuva selkenee ja tulee paremmin

ymmärrettäväksi, jos ihminen aika ajoin asettuu keskustelemaan toisten kanssa siitä, mitä on koettu ja kuinka se on koettu. (Varto 1996, 12)

Dialogisen tilan syntymisen ensimmäisenä ehtona voidaan pitää kykyä kuunnella; kuulija asettuu avoimeen ja varauksettomaan suhteeseen keskustelijansa kanssa. Tällöin tapahtuu aina keskinäistä avautumista ja uuden oivaltamista. (Pitkänen 1996, 58–59) Tutkimuksen kohteina olleilta sivuilta on melkein mahdotonta valikoida vain omaa aatetta pönkittäviä viestejä, joten ”kuuntelemisen” ehto täyttyy sikäli. Asennoitumista ei kuitenkaan voi kuvailla avoimeksi ja varauksettomaksi.

Ajattelun liikuntakykyisyys on dialogisen tilan syntymisen toinen ehtona; tällöin ymmärretään, että keskustelukumppanit ovat oman palapelin puuttuvia osia. Ihmisen on osattava asettaa maailmankuvansa muutoksille alttiiksi. Siinä missä sanojen vaihto päättyy joko konsensukseen tai ristiriitaan (”olen samaa mieltä” / ”olen eri mieltä”), dialoginen tila on jatkuvassa liikkeessä luoden koko ajan itseään. (Pitkänen 1996, 59) Verkkokeskusteluissa dialogista tilaa ei pääse syntymään, sillä osapuolet ovat tehneet valintansa valmiiksi ikään kuin etukäteen ja pitäytyvät sitten näissä tiukoissa ajatuksissaan. Muita ongelmia keskusteluissa voivat aiheuttaa muun muassa itseriittoinen asenne (”muilla ei ole mitään väliä”, ”en tarvitse ketään”), tilanne- ja tarkastelurohkeuden puute sekä muotoon takertuminen sisällön sijasta (Pitkänen 1996, 60). Etenkin jälkimmäinen on tutkimusaineiston keskusteluissa hyvin yleistä.

Vuorovaikutus on ainakin osittain dialogista silloin, kun keskustelija kohdistaa puheenvuoronsa toisille, ja he puolestaan ottavat siihen kantaa. Julkinen nettikeskustelu kuitenkin muistuttaa lähinnä monen yksinpuhelun muodostelmaa eli viestijät eivät reagoi toisiinsa; kirjoituksia ei näin ollen kohdisteta kenellekään yksilöidysti. (Pietilä 2001, 22) Verkkokeskusteluja voikin ajatella monologeina, joilla olisi potentiaalia jalostua usean kirjoittajan väliseksi dialogiksi. Teknisesti esteistä ei periaatteessa ole. Dialogisuuden saavuttamisessa keskustelun avaajalla on suuri merkitys; hänen on onnistuttava lataamaan ensimmäinen puheenvuoronsa sellaiseksi täkyksi, johon muiden on välttämätöntä tarttua. Usein käy niin, että aloitusviesti ei herätä muiden mielenkiintoa, ja viestiketju jää näin ollen syntymättä kokonaan tai se tyrehtyy muutaman kirjoituksen mittaiseksi – monologeja siis nekin.

10.5 Kertomukset ovat osa vuorovaikutusta

Erilaiset ”tapauksia tosielämästä” –kertomukset ovat nettipalstojen vakioluettavaa. Toisin sanoen keskustelijat kirjoittavat paljon omista, kavereiden ja tutun kummin kaimojen kokemuksista, joita heillä on liittyen monikulttuurisuuteen tai yleensä ulkomaalaisiin. Myös median kautta saadaan tietoa tapauksista, joita sitten käytetään joko kerrottaessa syitä rasistisuuteen tai kommentoitaessa *sinisilmäisten pikkutyttöjen hyysäävää suhtautumista ulkomaalaisiin*. Suvaitsevaisemmin ajattelevat kertovat ”tositarinoita” huomattavasti harvemmin ja monesti vain mainitsevat tuttava- tai ystäväpiiriinsä kuuluvan myös ulkomaalaisia.

Itte en pidä itteäni rasistina vaikka inhoonkin neekerit. Itte asias oon vaan roturealisti joka ajattelee realistisesti neekereit kohtaan. Tää johtuu siitä koska yks ruma somalineekeri raiskas mun yhen kaverin pikkusiskon(15v) [...] (KissFM, 6.1.2002)

Tunnen sekä silmälasipäisen että pyörätuolilla liikkuvan (eri henkilöt) romaanin. Molemmat mukavia ihmisiä. Ei romaanit olen ihmeellisempiä kuin valtaväestön edustajakaan. (Suomi24, 15.1.2002)

[...] mulla on tosi lähipiirissä muualta tulleita vaikka kuinka ja ihan samalla tavalla ne kaikesta ajattelee, kauhistuu kaikkia kamalia rikoksia mitä nyt teeveetosasta ja jokapaikasta tulee, samalla tavalla ne miettii mitä panis päälle treffeille, samalla tavalla ne on ilosia, surullisia, onnellisia, samalla tavalla niitten aivot toimii. (KissFM, 19.1.2002)

Jälkimmäisen tapaisia kirjoituksia ei kuitenkaan yleensä kommentoida, vaan keskustelijoiden huomion vievät ensimmäisen esimerkin kaltaiset rikoskertomukset. Onkin tutkittu, että mikäli stereotyyppien ja kokemusten välillä vallitsee ristiriita, ihmiset pitävät poikkeusta ”erikoistapauksena”, joka ei kuitenkaan kumoa yleistä sääntöä (Liebkind 1988, 124).

Tarinat ovat normaali osa ihmisten välistä vuorovaikutusta, sillä kertomukset luovat kuvia eletystä, koetusta ja kuvitellusta. Kertomukset ovat kulttuurinsa tuotteita, ja niiden avulla välitetään kokemuksia ja käsityksiä sekä keskeisiä uskomusjärjestelmiä. Keskustelu-analyttikkoa kiinnostaa erityisesti, miten osanottajien yhteispeli sujuu; kuinka tarinat rakentuvat vuorovaikutuksen tarjoamista mahdollisuuksista ja miten tulkinta välittyy vastaanottajan toiminnasta? Kertomukset koostuvat usein kolmesta osasta eli orientaatiosta, juonesta ja evaluaatiosta. Labovin mukaan orientaatio on kertomuksen taustainformaatio eli tarina kytketään aikaan ja paikkaan. Evaluaatiolla puolestaan tarkoitetaan keinoja, joilla keskustelija voi oikeuttaa kertomuksen olemassaolon ja osoittaa sen kärjen. (Routarinne 1997,

138–139, 146–149) Seuraava esimerkki kytketään tarkasti aikaan, tapauksella oikeutetaan omat rasistiset näkemykset, ja kertomuksen kärkenä on ottaa kantaa suvaitsevaisuuteen.

Vittu tääl ok kyllä pimeetä lössii.. yks kunnon kohtelu albaaneilta ja johan alkais mielipiteet muuttua... kaverini makaa täl hetkel sairaalas viime perjantain jälkeen—ei siinä mitään ihan perus kuvio: ”heitä röökii” ja kas ei ollu ja perään tulee ”vittuileks sä?” ja sit se on menoo! Mutta ei mee tykätään mutukoista! ne meidän kavereita [...] (KissFM, 16.1.2002)

Edellisen kirjoittajan pitkässä ja kuohuvassa viestissä arveltiin, että pakolaiset valloittavat Suomea uudeksi Iraniksi. Tässä tapauksessa poikkeavaa oli kuitenkin se, että kirjoittaja hölläsi asennettaan saatuaan vastaukseksi pari asiallista ja hyvin perusteltua viestiä. Tavallisestihan omasta kannasta pidetään kiinni, kirjoittivatpa muut keskustelijat vastineina mitä tahansa. Nyt vastauksissa pahoiteltiin tapahtunutta, mutta samalla otettiin tiukasti kantaa liialliseen yleistämiseen.

[...] mun mielipiteitä ei muuta se vaikka sulta olis kymmenen kaveria sairaalassa. Ne albaanit jotka pahoinpiteli sun kaverin on idiootteja, mutta eivät kuitenkaan läheskään kaikki albaanit. (KissFM, 16.1.2002)

Räyh! No okei okei.. tuleehan sitä helposti yleistettyä (kuten omassa tapauksessani) no ei ne kaikki sellasii ole... mutta prkl.. pistää vaan vihaks tollanen touhu. (KissFM, 17.1.2002)

Sinänsä harvinainen esimerkki todistaa, että nettikeskustelulla voi olla myös jonkinlaista vaikutusta mielipiteiden muovautumiseen. Pitkään ei ajatus yleistämisen ongelmallisuudesta tosin itänyt kirjoittajan mielessä, sillä jo muutaman viikon päästä sama nimimerkki kommentoi seuraavasti: *Joo JUST ÄLYTÖNTÄ touhua täällä SuomESSA somalit ja kemalit sun muut rällästää ja me maksetaan.. prkl* (KissFM, 31.1.2002).

10.6 Keskustelun tarkastelua vierusparien avulla

Viestiketjujen dialogisuutta on mahdollista tarkastella muun muassa vieruspariajattelun pohjalta, sillä ne ovat vuoropuhelun keskeisiä rakenneosasia. Näin voidaan erottaa kolme eri dialogisuuden muotoa eli ovat vuoropuheluyhteyden hakeminen, sen virittäminen ja yhteyteen asettuminen (Pietilä 2001, 22).

Yhteyden voidaan ajatella viriävän siinä vaiheessa, kun joku vastaa viestiin. Kirjoitukseen reagoija puolestaan asettaa kantansa edelliseen nähden joko näkemystä vastustaen tai sitä

puoltaen. Varsin todennäköistä on tosin myös se, että vastaus on epämääräistä ”mölinää” tai aiheen vierestä olevaa vuodatusta. Viesti, joka ei hae yhteyttä, ei viritä sitä tai ei asetu sellaiseksi, on näin ollen monologinen, mitä käsiteltiin tarkemmin luvussa 10.3 (Pietilä 2001, 23). Keskustelu viriää verkkofoorumeilla vilkkaasti eli kyllä yhteyttä haetaan ja viritellään, mutta siihen asettuminen on tutkimusaineiston valossa harvinaista. Asiallisiinkaan kysymyksiin näyttäisi olevan vaikea saada vastausta, kuten jo aiemmin on käynyt ilmi.

Keskustelun tutkijoiden mukaan puheenvuoron perusteella pitäisi olla mahdollista jossain määrin ennustaa millaisen vierusparin sanoma aiheuttaa. Esimerkiksi kasvokkain keskusteltaessa on todennäköistä, että kysymykseen vastataan ja tervehdykseen suhtaudutaan samankaltaisin sanankääntein. (Heritage 1996, 236–239) Internetissä nämä säännöt eivät enää pädekään, sillä viestin lähettäjä voi odottaa lähes mitä tahansa palautetta. Toisaalta on tärkeä muistaa, että vastaus määrittyy viimekädessä siitä, millaiseksi kirjoitukseen reagoiva on viestin tulkinnut. Näissä tulkinnoissa nimittäin sattuu vääriä koodauksia, ja sanomisiaan voi joutua myöhemmin selittelemään ja selventämään.

Vaikka kulttuurissamme kaihdetaan eripuraa ja suositaan sopuisuutta osoittavia jälkijäseniä (esim. Tainio 1997), ei rasistisissa verkkokeskusteluissa suinkaan kaihdeta sanallisia ryöpytyksiä. Kiertoteiden ja erilaisten pehmennysten sijasta asiat pamautetaan suoraan – monesti muutamalla kirosanalla höystettynä. Esimerkiksi Pietilä totesi tutkimuksessaan (2001, 27), että verkkofoorumeissa erimielisyys painottuu samanmielisyyttä enemmän. Toisaalta on myös niin, että keskustelijat hakeutuvat mielellään samanhenkisten seuraan ja jopa yrittävät pitää toisinajattelijat erossa käymästään sananvaihdosta.

Olet sen verran tyhmä, että sinulle ei kannata mitään kertoa, koska sinä et vaihda mielipidettä. Olet asentetesi orja. (Jippii, 14.2.2002)

Etkä sä perkeleen idiootti voisi ottaa hyysärilaumasi ja lähtee vaikka somaliaan ,kun niin niitä paskoja rakastat. Älä saatana kirjoitele tänne enää puolustavia lausuntoja loisista tai tapan sinut. (Jippii, 14.2.2992)

Tosin eri areenoiden välillä on huomattavastikin eroa eripuraisuuden asteen suhteen. Aidon dialogisen keskustelun syntymistä vaikeuttaa lisäksi olennaisesti viestien tulva, josta monien foorumien voidaan sanoa jopa suorastaan kärsivän.

10.7 Keskustelijoiden roolit

Ai niin, tää on se mustavalkofoorumi, jossa kaikkien on oltava joko HYYSÄREITÄ tai NATSEJA. Mitään muuta näkökulmaa ei täällä ole olemassa. Sori. (Jippii, 20.1.2002)

Keskusteluanalyysin kannalta kaikki vuorovaikutuksen osapuolet ovat periaatteessa yhtä tärkeitä analyysia tehtäessä. Osallistumiskehikko-käsite kuvaa tapaa, jolla tutkimuksessa hahmotetaan vuorovaikutustilanne; se koostuu kahdesta tai useammasta osallistujasta, jotka saavat vaihtelevia diskurssi-identiteettejä. Jokainen keskusteluun osallistuva on potentiaalinen seuraava puhuja, jolla on tilanteessa aina oma roolinsa. (Seppänen 1997, 156–157) Seuraavissa kappaleissa kuvataan tutkimusaineistosta esiin nousevia osallistumiskehikoita neljän erilaisen roolin kautta. Niiden hahmottaminen on paikallaan, vaikka tällöin joudutaan ahtamaan laajaa aineistoa yksinkertaistettuun muottiin. Tiukka lokerointi kuitenkin kuvastaa hyvin rasismikeskustelujen maailmaa, ja tuo tutkimuskohteesta esiin mielenkiintoisia asioita. Tämä sopii myös keskusteluanalyysin periaatteisiin, sillä siinä vältetään ennalta määriteltyjä luokituksia. Lähtökohtana on, että kuvauksessa käytetyt kategoriat ovat sellaisia, jotka keskustelijat itse osoittavat tilanteessa merkityksellisiksi (Raevaara 1997, 78).

Nettikeskustelijoiden maailma on mustavalkoinen paitsi aiheen myös roolien suhteen eli kirjoittajien diskurssi-identiteetit vaihtelevat vain vähän. Bergerin ja Luckmannin (1966/2002) mukaan jokapäiväisen elämän sosiaalinen todellisuus koetaan tyyppitysten jatkumona, jotka ovat sitä yksilöitymättömämpiä, mitä kauemmas ne etäännyvät kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta. Nettikeskustelijat näyttäisivät asettuvan jatkumon ääripäihin, ja jokaisesta yksilöstä pyritään muodostamaan mahdollisimman yksiulotteinen mielikuva. Rasismikeskustelujen osallistujat ovat jakautuneet jyrkästi eri leireihin, jotka pitäytyvät omissa kannoissaan piiruakaan periksi antamatta. Jos kirjoittaja itse kaihtaakin kategorioihin kuulumista, muut kyllä osoittavat hänelle paikan. Palstojen sisäpiirin muodostavat *(rotu)realistit* ja *hyysärit*, mitkä ovat keskustelijoiden itsensä luomia termejä. Oma lusikkaansa soppaan yrittävät uittaa myös sivuosaan jäävät kirjoittajat, joita tässä tutkielmassa kutsutaan *häiriköiksi* ja *sillanrakentajiksi*.

Mikäli esität nettikeskustelussa suvaitsevaisuutta puoltavia kannanottoja, olet hyysäri. Jokunen hyväksyy tämän roolin aivan vapaaehtoisesti, vaikka kyse onkin lähinnä rasistien käyttämästä pilkkanimestä. Hyysääjiin liitettyjä määreitä ovat esimerkiksi kukkahattupäinen sosiaaliantta, kasvissyöjä-kettutyttö, naiivi ja mustaan mieheen hullaantunut pikkupimu.

Hyysärit uskovat olevansa parempia ihmisiä ja kun he eivät saa uskomukselleen vahvistusta realisteilta, niin hyysärit rahtaavat Afrikasta ihmisiä, joille hyysärit jakavat suomalaisten verorahoja ja odottavat, että afrikkalaiset ihailisivat hyysäreitä (Jippii, 20.1.2002)

Vitun kurdit loisivat asemalla ja sossu ostaa kaiken. Hyysärit, avatkaa jo silmänne. (Jippii, 24.1.2002)

Täysin epätoivoista yrittää saada somppumyötämieliset ihmiset tajuamaan minne olemme menossa. Mutta, nähkööt sen tulevassa. Sitähän saa mitä tilaa! Eikö. (Suomi24, 20.3.2002)

Hyysärit siis kannattavat monikulttuurisuutta, ja pääosin he myös yrittävät tavoitella dialogista ajatustenvaihtoa rasistien suuntaan. Menetelminä ovat muun muassa esimerkit omasta elämästä, rasismia kyseenalaistavat kommentit, tarkentavat kysymykset ja tarvittaessa vaikkapa reipas provosointi. Oman kannan perustelu vie aina kohti dialogisuutta, sillä tuolloin annetaan muille mahdollisuus punnita muiden argumenttien pätevyyttä. Samalla kirjoittaja altistaa näkemyksensä kritiikille alttiiksi. Todistamisen taakka jää vallitsevasta näkemyksestä poikkeavien näkemysten puolustajille eli tässä tapauksessa suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden kannattajille, jotka jäävät usein keskusteluissa altavastajaksi. Pahinta puraa palstoilla saavat aikaan kuitenkin ne kirjoittajat, jotka ovat hyysäämisen ohessa aivan avoimesti ksenofiileja eli vieraan ihailijoita.

Minusta et ainakaan saa tehtyä rasistia ja mielestäni tänne suomeen pitäisikin saada enemmän ulkomaalaisia, ettei koko kansasta tulisi pikkuhiljaa geenivirheisiä hulluja. (Jippii, 20.1.2002)

Suomalaiset ovat suomalaisia vaan Suomessa, muualla he ovat risupartoja, mutakuonoja, haisevia paskiaisia. Eipä muuta. (Suomi24, 19.3.2002)

Kiistan vastapuoli kutsuu itseään (*rotu*)realisteiksi, hyysäreistä he ovat sen sijaan aivan tavallisia rasisteja. Realistille rasismi tarkoittaa suomalaisten pyrkimystä puolustaa olemassaoloaan ja kulttuuriaan, joten keskustelujen osapuolet määrittelevät rasismi-termin hyvin eri tavoin.

Itte en pidä itseäni rasistina vaiks inhoonkin neekereit. Ite asias oon vaan roturealisti joka ajattelee realistisesti neekereit kohtaan. (KissFM, 6.1.2002)

Rasistit ovat realisteja. Rasisti tavoittelee rotupuhtautta omaan maahan. Rasistille riittää, kun eriroituiset ystävällisesti lähetetään takaisin omiin maihinsa. (Jippii, 20.1.2002)

Realistit myöntävät ylpeinä omaavansa ennakkoluuloja, joiden ansiota Suomen on mahdollista pelastua tuhoisalta suvaitsevaisuuden tieltä. Hyysäreiden päätä pyritään kääntämään toiseen suuntaan varsinkin muistuttamalla ulkomaalaisten tekemistä rikoksista, kulttuuritörmäyksistä (esimerkiksi kunniamurha ja ympärileikkaus) sekä vähäisten veroeurojen kohdentamisesta. Retoriikka pohjautuu kykyyn havaita vakuuttava jonkin asian yhteydessä (Aristoteles, 11), ja sen rasistit hallitsevat. Esimerkiksi rikollisuuteen tai työttömyyteen vetoaminen ovat argumentteja, joilla saadaan suvaitsemattomat varsin sanattomiksi. Yleistykset ovatkin tehokkaimmillaan silloin, kun keskustellaan hyökkäävästi ja liioitellen (Aristoteles, 98).

[...] Jos sanon että mustat murhaavat USA:ssa noin kertaa useammin kuin valkoinen, minua valaistaan että se johtuu valkoisen rasistisuudesta. Jos sanon että noin 95% Pohjoismaiden joukkoraiskauksista on ei-valkoisten tekemiä, minulle kerrotaan että meidän täytyy ymmärtää heitä. [...] Mutta suvaitkaa nyt sitten. Suvaitkaa oikein sydämenne kyllyydestä. Ei maailmasta varmasti tule suvaitsettavat loppumaan. (KissFM, 20.1.2002)

Realistien joukosta vain ani harva on kiinnostunut dialogin saavuttamisesta. Päin vastoin kirjoitusten tarkoituksena on saada suvaitsevat näkemään monikulttuurisuuden haitat sekä uhkat ja näin ollen käännättää lisää rasisteja. He käyttävät paljon kaltevan tason argumentteja, joiden ideana on, että jokin tapahtuma (esimerkiksi maahanmuuttajien määrän lisääntyminen) johtaa välttämättä johonkin toiseen tapahtumaan (suomalaiset ovat pian vähemmistönä omassa maassaan ja heidän kulttuurinsa katoaa, rikollisuus lisääntyy ja niin edelleen). Periaatteessa kaltevan tason argumentteihin nojaavalla on aina todistamisen taakka, mutta tutkimusaineiston keskusteluissa sitä ei oteta kannettavaksi. (Ylikoski 1998, 169)

Asiaan perehtymättömän voi olla vaikea saada keskusteluista tolkkua, koska näiden kahden osapuolen välille on muotoutunut ikään kuin oma kieli. Esimerkiksi ählämi, somppu ja hyysäri ovat termejä, joita ei ainakaan valtamediassa näy. Nettitekstit ovat kaiken kaikkiaan kaukana kirjakielestä, millä on suuri vaikutus siihen, että vaikkapa maahanmuuttaja pystyisi osallistumaan keskusteluun niin halutessaan.

Niin sanottujen hyysäreiden ja realistien lisäksi palstoilla pistäytyy kirjoittajia, jotka eivät suostu tiukkoihin ja mustavalkoisiin rooleihin. Heidän kohtalonsa on kuitenkin jäädä sivuosaan, sillä muut keskustelijat eivät suo huomiota kiistoja sovittelleille kommentteille. Sillanrakentajan näkemykset voivat olla kallellaan joko suvaitsevaiseen tai rasistiseen

11 Verkossa vallitsee semioottinen kaaos

Tutkielmaa tehdessä osui lähdekirjallisuudessa eteen mielenkiintoinen semioottisen kaaoksen käsite. Kyseinen sanapari auttoi hahmottamaan ja kuvaamaan oivallisesti sitä tilaa, mikä internetissä vallitsee: informaation määrä tulvii, ja se voi johtaa jopa ähkyyn. Nykyisessä maailmassahan merkit kiertävät loputtomasti kehää, jolloin tärkeimmäksi tavoitteeksi muodostuu Websterin mukaan tapahtumien käsittäminen (Webster 1995, 177). Nettikeskustelujen avulla saa ainakin valaisevan vaikutelman siitä, mitä rasismin ja suvaitsevaisuutta kannattavien mielissä liikkuu.

Heiskalan mukaan semioottiseen kaaokseen ajaudutaan tilanteessa, jossa mikä tahansa ilmaisu voi saada minkä tahansa tulkinnan. Asianlaidan ollessa täysin päinvastainen, kuhunkin merkkiin liittyy vain yksi mielekäs tulkinta. Yleensä viestit sijoittuvat jonnekin näiden kahden teoreettisen ääripään väliin jännittyvälle jatkumolle. (Heiskala 1990, 19) Jotta viestintä voi onnistua, tarvitaan historiallisesti määräytyneitä ja kulttuurisesti yhteisiä koodeja. Väitänkin, että tällaiset koodit varsin nuoresta nettimaailmasta vielä puuttuvat etenkin keskustelupalstojen osalta. Tietyillä sivujen käyttäjistä voi tosin olla hallussaan harrastuksen mukanaan tuoma jopa selkeä ja runsas koodisto, jota olisi mahdollista selvittää haastattelututkimuksen avulla.

11.1 Feikkejä ja provokaatioyrikyksiä

Feikit² ja provosointi kuuluvat ikään kuin olennaisena osana verkkokulttuuriin. Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat tai muutoin etnisen taustan omaavat henkilöt puuttuivat tutkimusaineistosta käytännössä kokonaan, mutta sen sijaan heidän nimissään tehdyt provokaatioyrikykset olivat yleisiä. Tai sellaisiksi viestit on ainakin mahdollista tulkita.

Nykyään valkoiset, siis naiset palvelevat meitä mustia povillaan suu auki. Korskeista, ylpeistä naisista on tullut meidän orjia. Polvet vapisten ja housut märkinä he tulevat meidän luoksemme ja pyytävät että saisivat palvella meitä seksuaalisesti. (Jippii, 20.1.2002)

² Kirjoittaja esiintyy keskustelussa jonain muuna kuin omana itsenään eli leikkii identiteeteillä.

Keskusteluun osallistuvan on lähes mahdotonta tietää identiteeteillä leikittelyjen vuoksi, milloin on kyse faktasta ja milloin fiktiosta. Siksi myös lähteen kriittinen analysointi on vaikeaa, mikä ei kuitenkaan estä monia yrittämästä. Mutta aina on myös niitä, jotka ottavat kaiken kirjoitetun totena. Jatkuva epäileminen puuduttaa keskustelun kulkua; lupaavasti alkanut viestiketju ja koko kommunikointi saattavat tyrehtyä pelkäksi provokaatioiden epäilemiseksi sekä feikkaajien paljastamiseksi.

Kirjoittaja ei ole muukalainen. Texti on supi suomalaisen kirjoittamaa. Somali, joka on tullut tänne 12 vuotiaana ei osaa 10 vuoden jälkeen noin hyvin kirjoittaa suomea ja vielä laittaa pilkutkin suht hyvin paikoilleen. Mikä lie juttu tämäkin. (Suomi24, 17.3.2002)

*Joka riviltä paistaa läpi ettei tämä ole naisen kirjoittama vaan miehen. Epäsuorasti kehutaan useampaa otteeseen suomalaista miestä, mikä ei loogisesti sovi tuon tarinan luonteeseen. [...] Olen täysin varma että tuo on miehen kirjoittama. Hyvä yritys mutta ei mennyt läpi *nauraa* (Suomi24, 21.5.2002)*

Enpä tiedä... Kuulostaa kyllä varsin uskottavalta. Tiedän monia naisia kenelle on käynyt samoin ja ulkomaalainen mies ei vastannut odotuksia. (Suomi24, 21.5.2002)

No olipas hupaisa tarina... Tosin tuskimpa vaan kukaan siihen uskoo! HAHHAA! (Suomi24, 21.5.2002)

11.2 Karkaavia aiheita ja ajatuksia

Kaaosta kuvaa hyvin myös se, että keskustelujen suuntaa ei koskaan kykene etukäteen arvaamaan, ja lennokkaasti saatetaan päätyä kauas alkuperäisestä aiheesta (vertaa Sachs 1995, 81). Rasismiin liittyvästä aiheesta voidaan käydä laaja väittely palstalla, jonka otsikkona on vaikkapa autot, ajankohtaista tai parisuhde. Toisaalta esimerkiksi nekeri-sanan käyttämisestä liikkeelle lähtenyt keskustelu muuttui vähitellen kinasteluksi siitä, kuinka tulevien vuosien eläkkeet saadaan maksettua ja kuka työllistäisi myös invalideja.

Tämä keskusteluhan alkoi osastolla ”Yleistä autoilusta” ja helkatti kuinka yleiseksi ”keskustelu” muodostuikaan! (Suomi24 19.3.2002)

Mitä sinä suomalainen tähän mitään invalideja sotket? Onko mielestäsi sama että täysin töihin kykenevä somali ei hanki töitä kuin se että invalideja pyritään työllistämään? En ymmärrä yhteyttä noiden välillä! [...] (Suomi24, 21.3.2002)

Nettikeskusteluihin osallistujien välillä tapahtuu jatkuvia kommunikaatiokatkoksia, joita sitten saatetaan puida kymmenien viestin verran. Feikkien lisäksi myös esimerkiksi ironiaksi

tai vitseiksi tarkoitetut ilmaisut eivät välttämättä aukea kaikille keskustelijoille. Päinvastaisessa tilanteessa puolestaan naureskellaan viestille, joka on mahdollisesti kirjoitettu aivan vakavasti otettavaksi.

[...] No kuolkoon mummot nälkään, mitä niistä, pääasia että somaleilla on varaa syödä hienosti mäkkäreissä! (Jippii, 14.4.2002)

Vai toivottaisiinko ei-suomalaisten näköisille rintaan kiinnitettävää korttia, jossa mainitaan kahdella kotimaisella kielellä heidän maassa oleskelunsa syy, mahdollinen Suomen kansalaisuus, oleskelun suunniteltu kesto, ammatti (tai ammatin puute), siviilisääty ... Josko sitten helpottaisi? (Jippii, 14.4.2002)

Kasvokkain tapahtuvassa tilanteessa edellisten kaltaisen ajatusten lausahattajat voisivat tehostaa sanomaansa vaikkapa totisella tuijotuksella, hersyvällä naurulla, silmän iskulla tai puristamalla kämmenet nyrkeiksi, jolloin viesti olisi helpommin koodattavissa ulos.

Vaikka vuorovaikutus olisi kuinka järkiperaistä tahansa, se voi epäonnistua, koska ihmiset yksinkertaisesti tarkoittavat sanoilla eri asioita (Puro & Matikainen 2000, 17). Esimerkiksi nettikeskustelijat eivät ole monista yrityksistä huolimatta pystyneet määrittelemään termejä rasismi ja rasisti toisiaan tyydyttävillä tavoilla. Tämä onkin yksi semioottisen kaaoksen elementti: väärin tehdyt tulkinnan. Keskeinen syy tähän on puolestaan se, että nettikeskusteluista puuttuu non-verbaalinen ilmaisu. Hymiöt, huutomerkkijonot ja niin edelleen korvaavat tätä puutetta hieman, mutta jättävät silti lukuisia aukkoja lukijan itse täytettäväksi. Kun viestinnän perinteiset sopimukset pettävät, meillä on siitä huolimatta kyky tehdä tulkintoja toisten tarkoituksista ja merkityksistä (vertaa Eskola & Suoranta 1998, s. 145).

Hahaa: *Ei kai sillä väliä minkämaalainen mies on. Rasistilta haiskahdat. Se sijaan on hieman epäilyttävää iskeä mies (tai vielä pahempaa – miehiä) kadulta ja olla ilman **Ii-hahaa:** Nainen joka ei halua harrastaa seksiä ulkomaalaisen kanssa on mielestäsi rasisti? Mielenkiintoista. Siispä kaikki Suomen naiset, nyt kiiruusti pelehtimään ulkomaalaisten miesten kanssa, emmehän toki halua leimautua rasisteiksi, emmehän? (Suomi24, 23.5.2002)kondomia tuntemattomien kanssa.*

Itsensä ja mielipiteiden ilmaiseminen ei ole aina aivan helppoa ainakaan kirjoittamalla. Moni keskustelija aloittaa torjumalla – luultavasti aivan vilpittömästi – rasistisuuden itsessään, mutta tulee usein rivien välissä kertoneeksi jotain aivan muuta. Saman havaitsi Markkanen (2002, 58–59) tutkiessaan nuortenlehtien yleisönosastokirjoituksia, joissa useat suomalaistytöt ilmoittavat tuomitsevansa rasismia. Kuitenkin esimerkiksi tummaihoiset saatetaan määritellä varsin rodullistavasti: *ei se oo niitten tummien vika et ne on syntynyt tummiks!* Näin kirjoittaja

tulee ilmaiseksi, että tumma ihonväri tekee ihmisestä jotenkin epäonnistuneen, mutta se ei saisi olla kiusaamisen syy.

Rasismi on sääliä. [...] ILMAN HYVÄÄ SYYTÄ EI SAA OLLA KETÄÄN KOHTAAN RASISTINEN. (hyvällä syyllä en tarkoita ”no ku en tykkää siitä”)
(KissFM, 7.2.2002)

Rasisti siis saa olla, jos hyvän syyn suhtautumiselleen keksii. Joissakin puheenvuoroissa ulkomaalaisiin kohdistuva väkivalta puolestaan tuomitaan siksi, että pahoinpitelijän on mahdotonta tietää uhrinsa taustoja. Eräs kirjoittaja esimerkiksi kertoi tapauksen Helsingistä, jossa oli potkittu muun muassa portugalilaisia professoreita. Keskustelija paheksui kovasti sitä, että rasistit eivät olleet osanneet erottaa ulkomaalaisia turisteja täällä asuvista pakolaisista. Tapausta kommentoi muun muassa kirjoittaja, joka ehdotti laitettavan jokaisen ulkomaalaisen näköisen henkilön rintapieleen lappua, josta ilmenisi tämän Suomessa oleskelun syy ja tarkoitus. Kommentin saattoi tulkita ironiseksi heitoksi, mutta ajatus sai myös vilpittömänoloistakin kannatusta. Tämä osaltaan kuvaa tulkintojen monimuotoisuutta ja väärinymmärryksen suurta mahdollisuutta.

11.3 Monien totuuksien maailma

Verkkokeskustelujen voi ajatella olevan heijastus postmodernismista; ihmiset eivät tällöin edes enää janoa totuutta, sillä he ymmärtävät, että sellaista ei ole olemassa. Kun merkitykset katoavat ja moninaistuvat, ihmiset ottavat totuudekseen ne, mitkä heitä eniten kiinnostavat. (Webster 1995, 23) Kiinnostuksen pohjalta samoihin kysymyksiin saatetaan etsiä vastauksia esimerkiksi skinheadien, viranomaisten tai Ihmisoikeusliiton kotisivuilta. Toisaalta ainakin rasististen aineistojen osalta juuri ”totuuden” etsintä näyttäisi kiehtovan sanailijoita: Kuka on oikeassa? Kenen mielipide on voitokkain? Kuka kertoo eniten kauhistusta, inhoa ja muukalaiskammoa herättävän tarinan?

Ilmeisesti somalimiehillä on jonkinmoinen taipumus pikkutyttöihin. Muistan tapauksen jostain 90-luvun puolivälistä. Kolme somalia oli viennyt vammaisen nuoren tytön asuntoonsa ja raiskanneet hänet kimpassa. En olisi muuten uskonut koko asiaa, mutta kun yksi tytön kanssa työskennellyt hoitaja väittää, että ko. tapaus on totta. (Suomi24, 21.3.2002)

Jokainen sompanssi siittää 10 apinaa lisää nostamaan sossukorvauksia että jaksaa loisia asemalla. Ensin Helsinki tulle täyteen veteliä mokkalakoria. Suomalaiset joutuvat siirtymään muualla kun neekereitä ei voi siirtää, koska se ei kuulu

kulttuuriin. Kohta ne neekeröittävät koko maan. Fiksut pakenevat ulkomaille. Kohta on sota ja neekerit voittavat lukumäärällään. (Jippii, 14.4.2002)

Vaikka netti näyttäytyisi semioottisena kaaoksena, täytyy kuitenkin muistaa, että kaikella toiminnalla on aina oleva jokin mieli. Ihmiset saattavat kirjoitella ärhäköitä viestejään aikaa kuluttaakseen, mutta taustalla voi olla myös syvällisempiä tarkoitusperiä kuten kiihotus kansanryhmää vastaan, suvaitsevaisuuden lisääminen, väittelytekniikan harjoittelu ja niin edelleen. Motiiveja on mahdoton arvailla, muuten niiden pohtiminen sinänsä on kiintoisaa. Mielekkyyden tarkastelu voisikin olla hyvä jatkotutkimuksen aihe verkkoviestinnästä kiinnostuneelle. Esimerkiksi rasististen palstojen ahkerien käyttäjien haastattelut antaisivat vastauksia mielenkiintoisiin kysymyksiin.

12 Keskustelupalstojen tila ja tulevaisuudesta

12.1 Perinteinen journalismi vaikenee

Rasistisen verkkokeskustelun julkaisemisessa on sekä hyvät että huonot puolensa. Paras vaihtoehto ei missään nimessä ole se, että kaikki aiheeseen liittyvä vuoropuhelu siivotaan pois sivuilta. Perinteisessä journalismissa maahanmuuttajiin liittyvää sananvaihtoa ei tällä hetkellä juuri käydä, ja internetissä asialliseen keskusteluun ei tutkielman aineiston mukaan ilmeisesti kyetä. Suomalaisista 38 prosenttia pitää itseään erittäin tai melko rasistisena (Jaakkola 1999, 102), ja näihin asenteisiin on vaikea vaikuttaa yksiselitteisesti vaikenemalla.

Toisaalta lähes valvoton tai muutoin sängen vapaasti rönsyävä keskustelu mahdollistaa huhujen leviämisen ja stereotyyppien säilymisen. Internetistä on muodostunut eräänlainen paineiden purkupaikka. *Maahanmuuton ongelmista täytyy saada puhua avoimesti*, kommentoi eräs keskusteluun osallistunut. Avoimen ja rakentavan keskustelun syntyminen kuitenkin edellyttää, että myös monikulttuurisuuden kannattajat aktivoituvat ja puolustavat omia periaatteitaan.

On myös mahdollista, että muukalaiskammoiset henkilöt hakeutuvat kokonaan verkkoaineistojen pariin, jos he eivät koe päivälehdistöä omakseen. Esimerkiksi skinheadien ja useiden muiden verkkojulkaisujen sivuilla toistuu ajatus, että media vaikenee tärkeistä asioista ja tuo julki valheellista tietoa. Olisiko mahdoton ajatus, että keskustelua käytäisiin toimitetusti joukkoviestimissä esimerkiksi niin, että saman pöydän ääreen istahtaisivat sekä rasismin että suvaitsevaisuuden kannattajat? Näin väittely siirtyisi vaihteeksi myös internetin ulkopuolelle, ja virheellisiin tietoihin voitaisiin vaikuttaa.

Rasistit ja suvaitsevaiset kritisoivat kärkevästi toisiaan, suomalaista yhteiskuntaa sekä maahanmuuttopolitiikkaa ja niin edelleen, mutta eri asia on, tavoitetaanko tällä arvostelulla mitään tai ketään. Savolainen totesi tutkittuaan Jyväskylän suurajoihin liittynyttä keskustelua seuraavasti: ”Kritiikki olisi tavoittanut paremmin maalinsa, jos esimerkiksi Keski-suomalainen tai iltapäivälehdet olisivat kelpuuttaneet rallin arvostelijoiden kirjoituksia yleisönostoonsa”

(Savolainen 1996a, 58). Keskusteluryhmissä ilmenevää vastajulkisuutta voitaneen edelleen pitää varsin marginaalisena etenkin, jos passiivisia sivujen seuraajia on pieni määrä. Esimerkiksi poliitikot ovat tällä hetkellä kiinnostuneita itse ilmiöstä ja rasistisista keskusteluista eroon pääsemisestä, mutta itse palstoilla puitavista ongelmista he vaikenevat (vertaa Raittila 2002).

Tietyllä tapaa internetin voi ajatella tehneen palveluksen niille, jotka taistelevat suvaitsemattomuutta vastaan, paljastamalla yhteiskunnan eri puolia. Näin räikeinkin rasismi on saatu päivän valoon, ja aatteen kannattajien päämäärät ovat tulleet entistä tutuimmiksi. Toisaalta missään vaiheessa ei saa unohtaa, että verkossa oleva aineisto pitää sisällään myös laitonta materiaalia eli kiihotusta eri kansanryhmiä vastaan.

12.2 Kuinka valvoa verkkoa?

Internetin sisältöjen tutkiminen on tärkeää, koska kaikesta kohusta huolimatta uuden viestintäteknologian yhteiskunnallinen merkitys on edelleen avoin kysymys. Kun Suomessa ja muualla maailmassa aprikoidaan teknologian merkitystä, on helppo sortua sen ylikorostamiseen joko haaveiden tai kauhukuvien kautta. Kyse on meneillään olevasta prosessista ja vielä muotoaan hakevasta teknologiasta. Heinosen mielestä yhteiskunnan verkottuminen on sekä symbolisessa että konkreettisesti mielessä ilmiö, johon voi ja pitää vaikuttaa. Tärkeää on siis se, että internetinkään rooli ei voi muovautua omalakisesti, vaan kehityksen tulee olla aktiivisten valintojen tulos. (Heinonen 2000, 15–17)

Tietoverkon keskustelupalstat ovat olleet viime vuosina näkyvästi otsikoissa muun muassa Myyrmannissa räjähtäneen pommin sekä pedofiilien ja muiden seksinetsijöiden vuoksi. Esimerkiksi Vantaan tapauksessa tekijä oli lehtitietojen mukaan eristäytynyt ”lihamaailmasta” ja sen sijaan eli aktiivista sosiaalielämää verkossa. Jo kauan oli tarvetta laille, joka määrittäisi internet-elämälle säännöt. Tällainen laki tuli voimaan tammikuussa 2004, ja se vaikuttaa myös keskustelu- ja chat-palstojen toimintaan.

Teoriassa portaalien ylläpitäjät ovat vastuussa sivuillaan julkaistuista kommentteista, mutta käytäntö on vielä eri asia. Portaalien edustajien mielestä kaikkien sivuille lähetettyjen kirjoitusten tarkastaminen ennakkoon on mahdotonta, sillä viestejä saattaa saapua päivittäin tuhansia. Myyrmannin räjähdys tosin osaltaan osoitti, että internet on toisaalta verkko, johon

rikollinen jää kiinni; nimettömyydestä huolimatta verkkoon tarttuu aina jokin jäljitettävissä oleva jälki. Esimerkiksi Kuronen uskoo, että netin laaja käyttö mahdollistaisi sananvapauden muuttumisen periaatteellisesta oikeudesta tosiasialliseksi mahdollisuudeksi (Kuronen 2000, 16).

Viestien esilukemisen vuoksi menetettäisiin idea reaaliaikaisesta vuorovaikutuksesta, joka on yksi internetin keskeinen ominaisuus. Väline sopiikin keskusteluareenaksi erityisesti silloin, kun ihmiset yrittävät ymmärtää jotain tapahtunutta. Radio- ja tv-ohjelmat tuottavat uusia elämyksiä ja herättävät ajatuksia, mutta kaukaisia asioita ja tietoja voi olla vaikea käsittää, jos niitä ei voi itse konkreettisesti kokea (Viherä, 131).

12.3 Keskustelufoorumi voisi olla kuin tori antiikin Kreikassa

Keskusteluryhmissä on kyse monelta monelle –viestinnän erittäin tehokkaasta muodosta, ja ne ovat suosittuja varsinkin nuorten keskuudessa. Portaalien kannalta palvelu on mieluinen siksi, että sen avulla surffaajat saadaan pysymään sivuilla pitkiäkin aikoja. Jussilan ja Leinon mielestä portaaleja ylläpitävien yritysten ei kuitenkaan kannata päästää sivuilleen mitä tahansa tekstejä – sanoi laki asiasta mitä tahansa. Julkiset chat-kanavat ovat erinomainen tilaisuus tahrata yrityksen maine, joten palveluita käyttävien välisen viestinnän hyödyntäminen tulisi harkita tarkkaan.

Huhut leviävät netissä nopeasti; moni esimerkiksi tietää, että Jippiin keskustelupalstan osiossa Ajankohtaista puhutaan päivittäin kärjekkään rasistisesti. Jos joku suivaantuu kirjoituksista, ei hän välttämättä kaipaa enää muitakaan Jippiin palveluita. Puntarin toisella puolella on viihtyvyys, joka lisääntyy sitä mukaa, kun netin käyttäjät voivat olla osaltaan luomassa verkon sisältöjä. (Jussila & Leino 1999, 55, 131)

Internetin maailmanlaajuus on samalla sekä etu että haitta. Jälkimmäinen erityisesti materiaalin valvomisen kannalta, koska maailmanlaajuisia verkon käyttäjiä koskevia lakipykälä ei ole olemassa. Jos suomalaiset portaalit päättäisivät lopettaa tai joutuisivat lakkauttamaan keskustelupalstansa, jonkun muun maan palveluntarjoaja tarjoaisi rupattelumahdollisuuden luultavasti mielellään. Sananvapauslain uudistumisen seurauksena on myös mahdollista, että internetin käytöstä siirrytään extranetiin, jolloin esimerkiksi rasistisiin aineistoihin pääsevät käsiksi vain tiettyjen sidosryhmien jäsenet.

Viherä on verrannut keskustelufoorumeja osuvasti antiikin Kreikan toreihin, missä vapaat kansalaiset keskustelivat keskenään (Viherä 2000, 43). Palstojen voikin ajatella olevan tällaisia julkisia paikkoja; kun sanot jotain toisen mielestä loukkaavaa, hän voi nostaa oikeusjutun. Tässä mallissa suurin ongelma on, kuinka viestin lähettäjä pystytään tunnistamaan. Torille voi kutsua poliisin hätiin, mutta anonyymien keskustelijan jäljittäminen osoittautuneen käytännössä vaikeaksi. Tämä seikka puoltaa portaalin ylläpitäjän vastuuta. Jo ennen lakimuutosta useilla palstoilla on ollut lähinnä vapaaehtoisia seriffejä, jotka valvovat sananvaihdon sujumista ja puuttuvat sääntöjen rikkomiseen. Ylläpidon lisäksi myös seriffit pystyvät poistamaan asiattomat viestit. Lakipykälää viilatta onkin tärkeää onnistua jakamaan vastuu viestin lähettäjän ja sen julkaisijan välillä.

Portaalien ylläpitäjillä on mahdollisuuksia vaikuttaa keskustelujen sisältöön halutessaan. Netiketit eivät yksin riitä, jos niiden toteutumista ei valvota millään lailla. Vähimmäisvaatimuksena voi lienee pitää sitä, että laittomuuden rajaa lähentelevät tai sen ylittävät kommentit poistetaan mitä pikimmiten. Tutkimusaineiston ajankohtana näin ei tapahtunut. Rasismiin liittyvistä aiheista on voitava puhua niin internetissä kuin reaali maailmassa, mutta tunteiden kuumetessa on paikallaan olla joku, joka heittää kylmää vettä joukkoon. Jos sivujen netiketissä ilmoitetaan, että rasismia ei sallita, on portaalin ylläpitäjällä oltava myös selkeä käsitys siitä, mitä rasismilla tässä kohtaa tarkoitetaan. Silloin on mahdollista tehdä nopeitakin ratkaisuja, mikäli joku keskustelija seuraava tekee ilmoituksen mielestään asiattomasta viestittelystä. En pitäisi huonona ajatuksena myöskään vaatimusta, että keskustelijat joutuisivat rekisteröimään itsensä. Vaiva olisi pieni, mutta tämä mahdollistaisi esimerkiksi pahimpien rähinöitsijöiden sulkemisen keskusteluista vaikkapa väliaikaisesti.

12.4 Medialukutaidon merkitys

Mitä enemmän esimerkiksi internetin suosio leviää kansalaisten keskuudessa, sitä merkittävämmäksi nousee medialukutaito. Jokaisen on opittava arvioimaan viestien luotettavuutta ja tietojen todenperäisyyttä. Merkkejä tästä tokin on myös keskustelupalstoilla, sillä kaikkea kerrottua ei suinkaan lueta totena. Itse asiassa monesti keskustelu tyrehtyy siihen, että jutustelijat jumiutuvat puimaan esimerkiksi mahdollisia provokaatioita. Tällaiset netikettiä vastaan sotivat rikkeet tuomitaan varsin jyrkin sanankääntein.

Yleisesti ottaen joukkotiedotusvälineiden sanomiset otetaan varsin lähellä totuutta, mutta verkossa tiedonmurusten jakamisesta vastaa toimittajan sijasta joku kanssaihminen. Viestin alkuperää joutuu aina miettimään sillä ajatuksella, että kirjoittaja ei ole sitä mitä esittää. Esimerkiksi nimimerkki Marko14/88 ei kuvaa kirjoittajan ikää, vaan hänen kuulumistaan skinhead-alakulttuuriin. Yhtä hyvin viestin lähettäjä voi todellisuudessa olla keski-ikäinen perheenäiti, joka viihdyttää itseään lasten päiväunien aikana leikkimällä erilaisilla identiteeteillä.

Erittäin tärkein tekijä olisi saada keskusteluihin mukaan niiden kohteet eli maahanmuuttajat, ulkomailta adoptoidut, monikulttuuristen perheiden jäsenet ja niin edelleen. Suomi24-palstalla käytiin vuoden 2002 helmikuussa kiintoisaa keskustelua islamista. Muusta aineistosta viestiketju erosi selkeästi, sillä yksi aktiivisista keskustelijoista oli kyseiseen uskuntoon kääntynyt suomalainen nainen. Näin palstalle saatiin ennakkoluulojen ja toisen käden informaation lisäksi muunkinlaista tietoa. Tämä tuo keskusteluihin aivan erilaista jäntevyyttä, kysymykset saavat vastauksia ja käsitykset kumoutuvat.

Yleensä kääntynyt on länsimaalainen, ei- mikään- ruudinkeksijänainen, joka on langennut tummien silmien ja ennenkaikkea kapean lantion luomaan ansaan. Ennenkuin nainen huomakaan, hänet on aivopesty huivipäiseksi synnytyks- ja kodinkoneeksi, joka lammasmainen äly silmistään loistaen katsoo muslimimiestään, palvoen, totellen. (Suomi24, 13.2.2002)

1.Olen kyllä naimissa, mutta miehelläni ei ole kapeaa lantiota...tummat silmät kyllä, mutta ei hän minua niillä hurmannut, vaan omalla persoonallaan. 2.En ole synnytys enkä kodinkone. Kodinkoneita saa kaupasta, ja synnyttäneykään ei ole kuin kerran...miehelläni kyllä synnyttäisin useamminkin, kun satun lapsista niin tykkäämään. 3.Lammasmainen äly...tuota en kehtaa edes kommentoida! Musliminainen EI SAA PALVOA MIESTÄÄN!!! Ainoa jota saa palvoa on Jumala. (Suomi24, 14.2.2002)

12.5 Onko medially vaikuttaa keskusteluihin?

Tampereen yliopistossa tehdyn sanomalehtien seurantatutkimuksen aineisto osoittaa, että uusien pakolaisryhmien Suomeen pyrkiminen ja saapuminen uutisoitiin vuonna 2000 varsin näyttävästi, sillä tutkitun 2 789 lehtijutun joukossa tästä kerrottiin pääaiheena 141 kertaa. Ulkomaalaisten poismuutto maasta noteerattiin puolestaan vain 27 kirjoituksessa pääaiheena, joten lukujen väliin jää erittäin suuri aukko. (Raittila & Vehmas 2002, 14)

Suurimmassa osassa edellä mainituista jutuista oli kuitenkin kysymys Puolasta ja Slovakiasta saapuneista romaneista, jotka näin ollen varsin vähin äänin ja lehdistön reagoimatta lähtivät Suomesta saamatta täältä oleskelulupia. Voi kuitenkin olla, että ihmisten mielikuvissa nämä turvapaikanhakijat jäivät maahan veronmaksajien euroja kuluttumaan. Ainakin tämän päätelmän voi vetää Ilta-Sanomien verkkosivuilla käydyistä keskusteluista. Kun kerta *tulvien* tulevat ulkomaalaiset päätyvät otsikoihin, niin miksi lehdissä ei kerrota yhtä suurin sanoin, kuinka he myös joukoittain lähtevät?

Maahanmuuttajia on Suomessa edelleen vähän – vain vajaa kaksi prosenttia väestöstä. Valtaosa uussuomalaisista asuu pääkaupunkiseudulla, joten sen ulkopuolella asuvilla kansalaisilla on vähän henkilökohtaisia kontakteja maahanmuuttajiin. Näin ollen erilaisista etnisistä vähemmistöistä muodostunut mielikuva muodostuu pitkälti median välittämistä kuvista. (Horsti 2000, 142) Viestimillä on siis keskeinen asema, kun halutaan lisätä suvaitsevaisuutta ja kehittää monikulttuurisuudelle myönteistä yhteiskuntaa. Raittilan mukaan mediassa voikin nykyisin huomata entistä useammin maahanmuuttajista ja etnisistä vähemmistöistä myönteiseen sävyyn kirjoitettuja juttuja. (Raittila 2002, 48)

Nettikeskustelujen perusteella tämä kehitys ei näytä ainakaan muokanneen asenteita suvaitsevaan suuntaan. Näyttäisi nimittäin siltä, että vain tietyn tyyppiset uutiset on luettu ja lööpit sekä televisiolähetykset katseltu tarkasti: ne, missä kerrotaan ulkomaalaisten tekemistä rikoksista, sosiaaliturvan väärinkäytöksistä, maahanmuuttajien työllisyystilanteesta ja niin edelleen. Näitä juttuja myös referoidaan reippaasti muille keskustelijoille. Sen sijaan yhdessäkään tutkimusaineiston keskustelussa ei viitattu niin sanotun suvaitsevaisuusjournalismin tuotokseen positiivisessa merkityksessä. Tällainen juttu saatetaan kuitenkin kääntää päinvastaiseksi ja tulkita omia rasistisia asenteita pönkittäväksi: suvaitsevaisuustapahtumiin tuhlataan kasapäin veroeuroja, vuoden pakolaiseksi valittu ei tee oikeita töitä, koska hän ahkeroi muiden maahanmuuttajien parissa ja niin edelleen.

[...] Kymmenen uutisissa juuri kerrottiin, kuinka keskustan ryöstöistä 70% on ulkomaalaisjengien tekosia, pääasiassa Somalien. Mol.fi-sivulta taas voi todeta, että ¾ somaleista on yhä työttömänä. Kyllä yli 10v aikana olisi pitänyt itse kunkin jo päästä töihin ja jaloilleen, mutta ei niin ei! [...] (KissFM, 23.1.2002)

TV:stä tuli joku aika sitten dokumenttia katu-väkivaltaisuuksista. Siinä poliisi juuri kertoi että vain yksi tietty porukka kävelee Helsingin rautatieasemalla pitkä fileerausveitsi takin alla. Hän sanoi että ei viitsi sanoa minkä maalaisia nämä miehet

ovat (ettei leimaantuisi rasistiksi) mutta sanoi, että kyllähän ne noita ”Afrikan poikia on”. [...] (KissFM, 23.1.2002)

Tällaisia kirjoituksia kommentoidaan yleensä joko hyväksyvästi hurraten (*siispä kaikki mutiaiset muualle Suomesta*) tai muistuttamalla, että myös suomalaiset sortuvat rikolliselle tielle ja yhden henkilön tekosten perusteella ei saa lynkata jokaista maahanmuuttajaa.

12.6 Adidas-tossuinen mies majoittui hotelliin

Mutta kuinka minä tai kukaan pystyisi piirtämään seinällemme yhtä suuren pirun, kun te olette piirtäneet somalien seinälle vyöryttämällä heidän niskoilleen koko kansakunnan kurjuuden?! (Suomi24, 21.3.2002)

Suomalaisten keskuudessa elää edelleen sitkeästi mielikuva, että pakolaiset – varsinkin somalit – elelevät luksusasunnoissaan. Näille ajatuksille loivat kasvualustan uutiset, jotka olivat lehdistä luettavissa ja televisiosta katsottavissa reilut kymmenen vuotta sitten. Suomesta haki turvapaikkaa vuonna 1990 kaikkiaan 1 437 somalia, vaikka Aallaksen mukaan etenkin loppuvuodesta syntyi vaikutelma, ettei Vainikkalan raja-aseman kautta muita tulekaan kuin somaleja, ja paljon. Turvapaikanhakijoita sijoitettiin muun muassa tyhjiin kurssikeskuksiin ja majoitusliikkeisiin, sillä tulijoihin ei oltu varauduttu. Kansa sai tämän vuoksi aiheen jupista, että muukalaisia passataan hotelleissa. (Aallas 1991, 26–27)

Alun perin somalit tulivat miesporukoissa maahan. Sitten haettiin nuo lapsentekokoneet ja nyt on tilanne se, että ne ovat sinneet kuin torakat joten alkuperäisten tulijoiden määrä onkin kolminkertaistunut! (Suomi24, 19.3.2002)

Tällaisten mielikuvien synnyttäjänä medially oli merkittävä rooli jo siksi, että somalialaiset eivät vastanneet oletuksia nälkäänäkevistä ja köyhistä pakolaisista. Tiedotusvälineet olivat luoneet kuvan Afrikasta loputtoman kurjuuden maaosana, joten Adidas-tossuihin sonnustautunut nuorehko ja keskiluokkainen tummaihoisen mies ei sopinut näihin odotuksiin (Aallas 1991, 51). Somaleiden tultua Suomeen tiedotusvälineet pursusivat mielipiteitä pakolaisista yleensä ja somaleista erityisesti, mutta vain vaivoin mahtuivat palstoille uutiset Somaliasta, jossa taistelua käytiin jo pääkaupungin kaduilla (Aallas 1991, 36). Sen sijaan äänensä sai kuuluville muun muassa ylipormestari Raimo Ilaskivi, joka vaati uudenvuoden puheessaan rajoja kiinni elintasopakolaisilta. Kansanedustaja Paavo Väyrysen mielestä somalipakolaiset olivat taasen paremmassa asemassa kuin Suomen kansalaiset keskimäärin.

Uutisoinnin vaikutukset näkyvät edelleen, sillä valtaosa tutkimusaineistoon kuuluvista keskusteluista kohdistuu nimenomaan somali-pakolaisiin. Heidät torjuu myös moni niistä, jotka muutoin kannattavat puheenvuoroissaan suvaitsevaisuutta.

On varmasti todella mukavaa olla ei-somali, mutta tavallinen musta työssäkävijä, ja kuunnella rasistista paskaa, koska suurin osa suomalaisista luulee hänen olevan somali. Eli suhtautuminen näihin asioihin yksipuolisesti eli syyttämällä vain somaleita on todella naiivia. (Suomi24, 19.3.2002)

Eräs yksityisyrittäjä kaverini kehui kaikkia muita ryhmiä (palkkaa paljon porukkaa) paitsi romaaneita ja SOMALEITA. Normaalit tumaihoiset ovat kuulemma hyvää porukkaa lähes poikkeuksetta. (Jippii, 20.1.2002)

12.7 Jatkotutkimuksia tarvitaan

Koska internetin sisältöjä on tutkittu empiirisesti vielä kovin vähäisesti, monissa aiheeseen liittyvissä teoksissa suhtaudutaan verkon mahdollisuuksiin ylettömän positiivisesti. Se todellisuus, jota tässä tutkielmassa tarkkailtiin, on toista kuin kirjojen korulauseet. En toki kiistä, etteikö verkossa voisi kohdata ihmisiä, joita ei todennäköisesti tapaisi ilman uutta tekniikka. Ihminen tuo näin sosiaalisuuden myös verkkoihin ja tietokoneen äärelle (esim. Korhonen & Sokala 1998, 34). Aina nämä kohtaamiset eivät kuitenkaan suju ystävällisessä hengessä. Esimerkiksi Pietilän mielestä käsitykset netistä kansalaisyhteiskunnan kohentajana perustuvat kokemukseräisen havainnoinnin sijasta teknisten ominaisuuksien antamiin lupauksiin (Pietilä 2001, 19).

Ihmisille tarjotaan uusia välineitä ja kanavia, joiden avulla he voivat ilmaista sanavapauttaan kansalaisina, vaikuttaa mahdollisesti demokraattiseen päätöksentekoon ja hankkia vaikuttamisen taustalle tarpeellista tietoa (emt., 83). Tähän ajatukseen tuskin sopivat lapsipornoa levittävät pedofiilit, kansoja vastaan kiihottavat skinheadit tai huumausaineiden ympärille rakennetut sivut.

Valta on nykyisin niillä, jotka osaavat käyttää uusia välineitä näkyvästi oman asiansa ajamiseen. Aktivistitkin ovat muuttaneet toimintatapojaan. On esimerkiksi syntynyt hakkerin ja aktivistin yhdistelmiä – haktivisteja –, jotka osoittavat mieltään muun muassa töhrimällä www-sivuja. (Järvinen 2002, 36) Vielä muutama vuosi sitten vapauden ja vastuun suhde verkossa oli helppo hahmottaa. Tuolloin kun netti oli vain yliopistojen ja tutkimuslaitosten

ulottuvissa, joten häiriköt saatiin jäljitettyä helposti. Toisin on kuitenkin tänään. Nettiin liittyy tietty ihannoitu vallattomuus, ja tätä kulttuuria leimaa osin edelleen historiasta periytyvä vastakulttuurinen ilme (esim. Castells 1996). Järvinenkin (2002, 179) muistuttaa, että internetin ideologiaan on alusta pitäen kuulunut vapaus ja jopa eräänlainen hippisuus. Olen hänen kanssaan samaa mieltä, että yhteiskunnassa hyväksi havaittujen normien on jollakin tavalla heijastuttava verkkoon. Toisaalta ei ole myöskään järkevää tehdä netistä reaali maailman kopiota; sen erityispiirteet on osattava tunnistaa ja vahvuuden sen kautta hyödyntää.

Rasismi leviää netissä, mutta työntyykö se ajatuksena syvälle sieluihin? Pystyykö verkkosurfaaja puolustautumaan sanallisten hyökkäysten täsmäosumilta vai myrkyttykö mieleemme? Taistelemmeko sittenkin turhaan tuulimyllyä vastaan? Kysyn, koska en tiedä vastauksia. Joukkotiedotusvälineiden ja uuden teknologian vaikutukset ovat sinänsä huolestuttaneet kansalaisia ainakin koko 1900-luvun alusta lähtien. Lääkeruiskumalli tuskin selittänee rasististen ajatusten leviämistä yhtään paremmin kuin myytti vaikutuksettomuudestaan. Ratkaisun on oltava jossain siinä välissä. Yksiselitteistä – toimittajalle kelpavaa – vastausta tuskin on, sillä vaikutusta tarkastellessa keskeiselle sijalle asettuu tiedon vastaanottaja ajattelevana ja toimivana subjektina (Hemanus 1989, 96). Kun yksi väsää ärsytettynä tulenpalavan vastauksen, toinen kuittaa kirjoituksen olkiaan kohauttamalla ja kolmas nyökyttelee samanmielisyyden merkiksi.

Luultavasti vasta aika näyttää, mistä internet on lopulta tehty. Edelleen verkkoviestintään liitetään niin uhkakuvia kuin toiveunia. Netin radikaalisuus piilee juuri siinä, että sen kautta yhteiskunnan marginaalit voivat viestiä keskenään, vahvistaa identiteettiään ja julistaa sanomaansa jokaiselle kiinnostuneelle (Herkman 2001, 79). Aivan eri asia sitten onkin, halutaanko näiden kaikkien marginaalissa olevien näkökulmat päästää valloilleen.

Lähteet

Anttonen, Pertti (1997): Monikulttuurisuus ja suomalainen identiteetti. Artikkeliteoksessa Pirkko Pitkänen (toim.): Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen, Oy Edita Ab, Helsinki.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1966): Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Gaudeamus, Yliopistopaino, Helsinki 2002.

Billig, Michael (2001): Humour and hatred – the racist jokes of Ku Klux Klan. *Discourse & Society*. Volume 12, Number 3, May 2001.

Bonilla-Silva, Eduardo & Forman, Tyrone A. (2000): "I am not a racist but..." – mapping White college students' racial ideology in the USA, *Discourse & Society*, Volume 11, Number 1, January 2000.

Dahlberg, Lincoln (2001a): Computer-Mediated Communication and the Public Sphere: A Critical Analysis. *Journal of Computer-Mediated Communication* 7:1.

<http://www.ascusc.org/jcmc/vol7/issue1/dahlberg.html> (16.4.2005)

Dahlberg, Lincoln (2001b): Democracy via Cyberspace: Mapping the Rhetorics and Practices of Three Prominent Camps. *New Media & Society* 3:2, 157–177.

Enzensberger, Hans Magnus (1992): Suuri muutto – 33 merkintää. Artikkeliteoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim. 2003): *Erilaisuus*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Fiske, John (1993): Toimi maailmanlaajuisesti, ajattele paikallisesti. Artikkeliteoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim. 2003): *Erilaisuus*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Graae, Markku (1996): Uudistava dialogi. Artikkeliteoksessa Vilkka (toim. 1996): Kohtaaminen taitona – dialogisuus ihmistutkimuksen lähtökohdaksi ja menetelmänä, Lahden kaupungin painatuskeskus, Lahti.

Habermas, Jürgen (1986): Theory of Communicative Action. Polity Press, Cambridge.

Hakulinen, Auli (1997): Johdanto ja Vuorottelujäsennys. Artikkeliteoksessa Tainio (toim. 1997): Keskusteluanalyysin perusteet, Vastapaino, Tampere.

Heinonen, Ari (2002): Joukkotiedotuksesta moniviestintään. Artikkeliteoksessa Ruusunen, Aimo (toim. 2002): Media muuttuu. Gaudeamus.

Heinonen, Ari (2000): Johdanto – Verkko, paikallisuus, julkisuus. Artikkeliteoksessa Heinonen, Ari yms. (2000): Verkkotorilla. Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana, Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Heiskala, Risto (1990): Sosiologinen kulttuurintutkimus. Artikkeliteoksessa Mäkelä, Klaus (toim. 1990): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus, Painokaari, Helsinki.

Helsingin Sanomat (2004): Keskustelupalstojen valvonta on vapaaehtoisten käsissä. (21.4.2004)

Hemanus, Pertti (1989): Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 1. Yliopistopaino, Helsinki.

Hintikka, Kari A. (1994): Virtuaalinen tila – julkinen olohuone. Painatuskeskus Oy, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001): Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö, Yliopistopaino, Helsinki.

Horsti, Karina (2000): Maailma kylässä – ei jäämässä. Kulttuurisen moninaisuuden ohittaminen mediassa. Artikkeliteoksessa Tapper, Helena (toim.): Me median maisemassa – reflektioita identiteettiin ja mediaan. Palmenia, Helsinki.

Hyytinen, Tuomas (2002): Internet kuuluu jo suomalaisten enemmistön arkeen. Helsingin Sanomat 17.11.2002.

Isaksson & Jokisalo, Jouko (1998): Kallonmittaajia ja skinejä – Rasismin aatehistoria, Like-kustannus, Hakapaino Oy, Helsinki.

Jaakkola, Magdalena (2000): Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987–1999. Artikkeliteoksessa Liebkind, Karmela (toim. 2000): Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa, Gaudeamus, Tammer-Paino Oy, Tampere.

Jaakkola, Magdalena (1999): Maahanmuutto ja etniset asenteet. Oy Edita Ab, Helsinki.

Järvinen, Petteri (2002): Tietoturva ja yksityisyys. Docendo Finland Oy, Porvoo.

Korhonen, Johanna & Sokala, Hannu (toim., 1998): Tietoyhteiskunnan arki – tiedon ja taidon tie. Atena Kustannus, Helsinki.

Kortteinen, Juhani & Makkonen, Timo (2000): Oikeutta rasismiin ja syrjinnän uhreille. Etnisen syrjinnän ja rasismiin vastainen käsikirja. Ihmisoikeusliitto ry, Yliopistopaino, Helsinki.

Kuronen, Timo (2000): Kansalaiskeskustelun edellytykset ja mahdollisuudet tietoverkkojen aikakaudella. Tampereen Yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere.

Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim. 2003): Erilaisuus. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Liebkind, Karmela (1988): Me ja muukalaiset – ryhmäraajat ihmisten suhteissa. Gaudeamus, Helsinki.

Liebkind, Karmela (1994): Monikulttuurisuuden ehdot. Artikkeliteoksessa Liebkind, Karmela (toim.): Maahanmuuttajat – kulttuurien kohtaaminen Suomessa, Gaudeamus, Helsinki.

Liebkind, Karmela (2000): Kun kulttuurit kohtaavat. Artikkeliteoksessa Liebkind, Karmela (toim. 2000): Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa, Gaudeamus, Tammer-Paino Oy, Tampere.

Liebkind, Karmela & Eränen, Liisa (2000): Valikoiva myötätunto. Artikkeliteoksessa Liebkind, Karmela (toim. 2000): Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa, Gaudeamus, Tammer-Paino Oy, Tampere.

Liebkind, Karmela & Haaramo, Juha & Jasinskaja-Lahti, Inga (2000): Syrjintäkokemuksen vaikutus maahanmuuttajiin. Artikkeliteoksessa Liebkind, Karmela (toim. 2000): Monikulttuurinen Suomi – etniset suhteet tutkimuksen valossa, Gaudeamus, Tammer-Paino Oy, Tampere.

Luoma-Marttila, Virpi (1999): Medialaitteet kotitalouksissa tänään ja huomenna. Artikkeliteoksessa Internet suomalaisten arjessa. Digitaalisen median raportti 3/99. Tekes, Helsinki.

Luostarinen, Heikki & Väliverronen, Esa (1991): Tekstinsyöjät – yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Markkanen, Mari (2003): Etnisyys ja rasismi suomalaisissa nuortenlehdissä. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, Tampere.

Marttila, Mikko (1999): Tietokoneen ja internetin hankkiminen kotiin. Artikkeliteoksessa Internet suomalaisten arjessa. Digitaalisen median raportti 3/99. Tekes, Helsinki.

Miles, Robert (1994): Rasismi. Vastapaino, Tampere, 1994.

Pekkinen, Anna-Maria (2002a): Rasismia Internetissä – vierasvihaisen nettiaineiston kartoitus. Journalismin tutkimusyksikkö. Tampereen yliopisto, Tampere.

Pekkinen, Anna-Maria (2002b): Viesti valkoisesta vallasta välittyy verkossa. Artikkeliteoksessa Raittila, Pentti (toim. 2002): Etnisyys ja rasismi journalismissa. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala.

Pietilä, Veikko (2001): Yleisönosasto ja Internet keskusteluareenoina. Tiedotustutkimus 2001:2, 24:2, 18–33.

Pitkänen, Juha (1996): Dialoginen tila. Artikkeliteoksessa Vilkka (toim. 1996): Kohtaaminen taitona – dialogisuus ihmistutkimuksen lähtökohtana ja menetelmänä. Lahden kaupungin painatuskeskus, Lahti.

Puro, Ulla & Matikainen, Janne (2000): Dialogi – yhdessä ajattelemisen taito. Painohäme Oy, Ylöjärvi.

Raevaara, Liisa (1997): Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. Artikkeliteoksessa Tainio, Liisa (toim. 1997): Keskusteluanalyysin perusteet, Vastapaino, Tampere.

Raittila, Pentti (2002): Etnisyys ja rasismi journalismissa, Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Routarinne, Sara (1997): Kertomuksen rakentaminen. Artikkeliteoksessa Tainio, Liisa (toim. 1997): Keskusteluanalyysin perusteet, Vastapaino, Tampere.

Rivett, Miriam (2000): Approaches to Analysing the Web Text – A Consideration of the Web Site as an Emergent Cultural Form. *Convergence (The Journal of Research into New Media Technologies)*, Volume 6, Number 3, Autumn 2000.

Sachs, Hiram (1995): Computer networks and the formation of public opinion: an ethnographic study. *Media, Culture & Society*. Vol. 17, 81–99. SAGE, London, Thousand Oaks and New Delhi.

Savolainen, Reijo (1999): Kokemuksia keskusteluryhmistä. Internetin keskusteluryhmät arkipäivän viestinnän ja tiedonhankinnan foorumeina. *Informaatiotutkimus* 18 (1): 12–22.

Savolainen, Reijo (1996a): Suurajot vai surmanajot? Internetin keskusteluryhmä keskustelee. *Tiedotustutkimus* 1996:4, 48–65.

Savolainen, Reijo (1996b): Tietoverkkojen käyttö empiirisen tutkimuksen kohteena. Metodisia lähtökohtia ja tutkimustuloksia. *Informaatiotutkimus* 15 (1): 13–26.

Sefton-Green, Julian (1998): Introduction: Being Young in the Digital Age. Artikkeliteoksessa Sefton-Green (toim. 1998): *Digital Diversions. Youth Culture in the Age of Multimedia*. UCL Press, London.

Seppänen, Eeva-Leena (1997): Osallistumiskehikko. Artikkeliteoksessa Tainio, Liisa (toim. 1997): *Keskusteluanalyysin perusteet, Vastapaino, Tampere*.

Shirky, Clay (1995): *Voices from the Net*. Emeryville, CA: Ziff-Davis Press.

Suomen laki I (2004): 11. luku Rikoksista ihmisyyttä vastaan. Toimittanut Näsänen, Minna. Talentum Media Oy, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.

Turpeinen, Päivi (1999): Internetin käyttömotiivit. Artikkeliteoksessa *Internet suomalaisten arjessa. Digitaalisen median raportti 3/99*, Tekes, Helsinki.

Varto, Juha (1996): Dialogiryhmien toiminta vuosina 1994–1995. Artikkeliteoksessa Vilkka (toim. 1996): *Kohtaaminen taitona – dialogisuus ihmistutkimuksen lähtökohtana ja menetelmänä*, Lahden kaupungin painatuskeskus, Lahti.

Viherä, Marja-Leena (2000): *Digitaalinen arjen viestintä – miksi, millä ja miten*. Edita, Helsinki.

Volosinov, Valentin (1990): *Kielen dialogisuus*. Vastapaino, Tampere.

Webster, Frank (1995): *Theories of The Information Society. The International Library of Sociology*, Chatham, Kent.

Ylikoski, Petri (1998): Kuinka argumentti voi epäonnistua? Artikkeliteoksessa *Argumentti ja kritiikki – lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot* (toim. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila). Tammer-Paino Oy, Tampere.

Liite 1

Ohessa on eritelty tarkemmin tutkielman aineisto, joka on koottu Suomi24:n, Jippiin ja KissFM:n keskustelupalstoilta. Kustakin viestiketjusta on mainittu aloitusviestin otsikko ja kirjoituspäivä sekä kertyneiden viestien määrä kokonaisuudessaan.

Suomi24

Rasismien olemus, 20.1.2002 (51 viestiä)
Joensuu ja sen aika, 31.1.2002 (19 viestiä)
Natsijärjestö Suomen Sisun satupalsta, 3.2.2002 (38 viestiä)
Rituaalimurhat rikastuttavat pian Suomea, 9.2.2002 (16 viestiä)
Islam on sairautta, 11.2.2002 (36 viestiä)
Kostoni suomalaisille, 17.3.2002 (178 viestiä)
Sain viikonloppuna kahta Turkkilaista!, 21.5.2002 (63 viestiä)

Jippii

Sekarotuiset ihmiset, 20.1.2002 (54 viestiä)
Onpas otsaa..., 23.1.2002 (40 viestiä)
Neekereitä ja mutiaisia, 23.1.2002 (34 viestiä)
Suomi neekeröityy salamannopeasti, 13.4.2002 (30 viestiä)
Somalit viettävät yllällistä elämää, 13.4.2002 (23 viestiä)
Vantaan somalit vaativat, 9.8.2002 (13 viestiä)
Hyvät somalit/ pahat somalit, 11.8.2002 (66 viestiä)

KissFM

Yleinen keskustelu – Rasismi...(pliiis lukekaa), 4.1.2002 (150 viestiä)
Yleistä keskustelua – rasismista, 23.5.2002 (79 viestiä)
Ulkomaalainen raiskaaja-pedofiili tuomittiin vankeuteen, 17.7.2002 (38 viestiä)
Rasisti, 2.8.2002 (19 viestiä)

Liite 2

”Realisti”	”Hyysäri”
<p>Suomessa on asuntopula. Kumpi on oikeutetumpi asuntoon: oman maan kansalainen vai siirtolainen Afrikasta? Jos pakolaisten ja mustalaisten vaatimukseen ei suostuta, niin se on aina rasismia. Suomen ja suomalaisten asiat ensin kuntoon.</p>	<p>Rahan saaminen ei ole ulkomaalaisten vika.</p>
<p>Ulkomaalaisten maahanmuuttajien rikostilastot ovat valtavan korkeat. Suomalaisilla on muutakin tekemistä kuin rikokset.</p>	<p>Pakolaisuus tai tietty ihonväri eivät tee kenestäkään rikollista. Sosiaaliluokka vaikuttaa rikosten tekemiseen. Myös suomalaiset tekevät rikoksia sekä kotimaassa että ulkomailla.</p>
<p>Poliisi ei puutu ulkomaalaisten tekemiin rikoksiin.</p>	<p>Rikos on rikos, olipa sen tekijä kuka tahansa.</p>
<p>Pakolaiset ovat yleensä miehiä. Vaimot ja lapset jätetään oman onnensa nojaan.</p>	
<p>Kehitysmaat eivät edes yritä estää väestöjärjähdyttä, vaan purkavat paineen kehittyneempiin maihin.</p>	<p>Pakolaisten määrä on niin pieni, että sillä ei ole vaikutusta väestöpaineeseen.</p>
<p>Maahanmuuttajien mukana leviää terrorismi ja esimerkiksi islamilainen ääriaines.</p>	<p>Kuka tahansa ei pääse pakolaiseksi, vaan tulijoiden taustoja tarkastetaan. Islaminuskaisuus ei tee vielä kenestäkään kiihkoilijaa.</p>
<p>Eri kulttuurien tavat ovat ärsyttäviä/ barbaarisia/ eivätkä kuulu siten sivistyneeseen maahan.</p>	<p>Erilaisuus on rikkaus.</p>
<p>Pakolaiset eivät palaa takaisin koteihinsa, vaikka tilanne lähtömaassa paranisi.</p>	<p>Pakolaiset ovat olleet Suomessa vasta vähän aikaa.</p>
<p>Pakolaiset eivät tee töitä, vaan elävät loisina ja odottavat, että kyllä sossu elättää. Ulkomaalaiset työskentelevät vain heille varta vasten sorvatuilla suojatyöpaikoilla. Somaleista on työttöminä 90 prosenttia.</p>	<p>Ulkomaalaisten on vaikea saada työtä Suomessa, sillä moni suomalainen on rasisti.</p>
<p>Ulkomaalaiset eivät edes yritä sopeutua Suomeen ja tämän maan kulttuuriin. He pitävät omaa kulttuuriaan yliverlaisena. Muslimit haluavat, että kaikki tanssivat</p>	<p>Pakolaisvastaisuus ja suomalaisten vihamieliset asenteet eivät ainakaan auta sopeutumista.</p>

heidän pillinsä mukaan. Rasismi loppuu, jos muukalaiset ymmärtävät pysyä poissa Suomesta.	
Emme ole velkaa orjuudesta. Sillä rahalla, millä autamme yhtä Suomeen maahantuotettua somalia, voimme auttaa kenties 500 Somaliassa asuvaa somalia. Kumpi ratkaisu on humanimpi? Ryssä on suomalaisille velkaa.	Suomalaiset saivat aikanaan apua Ruotsista, joten myös meidän velvollisuutemme on auttaa hädässä olevia. 55 vuotta sitten jouduimme itse lähtemään maastamme pakoon ja nytkö jo suljemme ovet muilta?
	Kenelläkään ei ole varaa eristäytyä omien rajojensa sisälle.
Kulttuurin rikastuttajat ryöväävät, raiskaavat ja tappavat suomalaisia. Maahanmuuttajat maan tavoille eikä päinvastoin.	Erilaiset kulttuurit ovat rikkaus. Erilaisista ihmisistä voi ottaa oppia omaan elämään. Miten tuhat somalia muka voisi saattaa koko maan rappioon?
Kukaan ei valvo suomalaisten oikeuksia.	
Mediat suosivat avoimesti muunmaalaisia. Suvaitsevaisuuteen kuuluu sensuurin vaatimus. Viestimet ovat vinoutuneet.	
	Yleistäminen ei ole järkevää, sillä myös pakolaisissa on tyyppisiä joka lähtöön. Ihmisiä ei voi niputtaa rotujen perusteella.
Rasisteilla on tukenaan Suomen kansa.	Rasistit ovat ruskea lude siniristilipussamme. Aitoon suomalaisuuteen ei ole rasismi koskaan kuulunut.
	Suvaitseminen helpottaa itse kunkin elämää. Kukaan ei voi omia maapalloa.
Neekerit ovat vähä-älyisiä, sillä he eivät edes kykene pyörittämään yhteiskuntaa. Yksikään neekeri ei ole saanut nobelia muuten kuin poliittisin perustein.	Ei ole olemassa mitään rotuja. Älykkyystestit ovat tehty ”valkoisten miesten” standardien mukaan.
	Rasismissa on kyse pelosta. Se on vain keino purkaa pahaa oloa. Rasismi on hengen köyhyyttä.
Suomi kuuluu suomalaisille eli maan alkuperäiselle väestölle.	Jos Suomi kuuluu sen alkuperäiselle väestölle, maan pitäisi olla saamelaisten hallinnassa.
Emme halua hävittää valkoista väriä maapallolta.	On hyvä asia, että geenit sekoittuvat.
On luonnollista, että neekerit ym. eivät kuulu Suomeen.	
Kohta suomalaisetkin naiset kulkevat kaavut päällä. Tulevaisuuden Suomiko?: naisilla	Onnetonta, että kansalliset rintamat pyrkivät ideologiallaan luomaan vainoharhaisen ilmapiirin.

työkielto, TV lähettää vain koraanin resitointia, kirkot muutetaan moskeijoiksi, kansalaiset noudattavat koraanin sääntöjä.	
Koulu pakkosyöttää suomalaisille monikulttuurisuuden opit.	
Saa Suomessa käydä, kunhan ei asumaan jää.	Jos kukaan ei saa tulla Suomeen, miten meillä voisi olla oikeus lähteä ulkomaille?